

ПОЛИТИКИН

Немачка 5.80 DEM, Швајцарска 5.00 CHF, Аустрија
40.00 ATS, Шведска 28.00 SEK, Македонија 65.00 DEN,
Словенија 250 SIT, Русија 3.50 USD, Хрватска 12.00
HRK, БиХ 2.00 KM, Грчка 750 GRD, 2.00 ЦГ DEM

ISSN 0032-339-x

9 770032 339010

ЗАБАВНИК

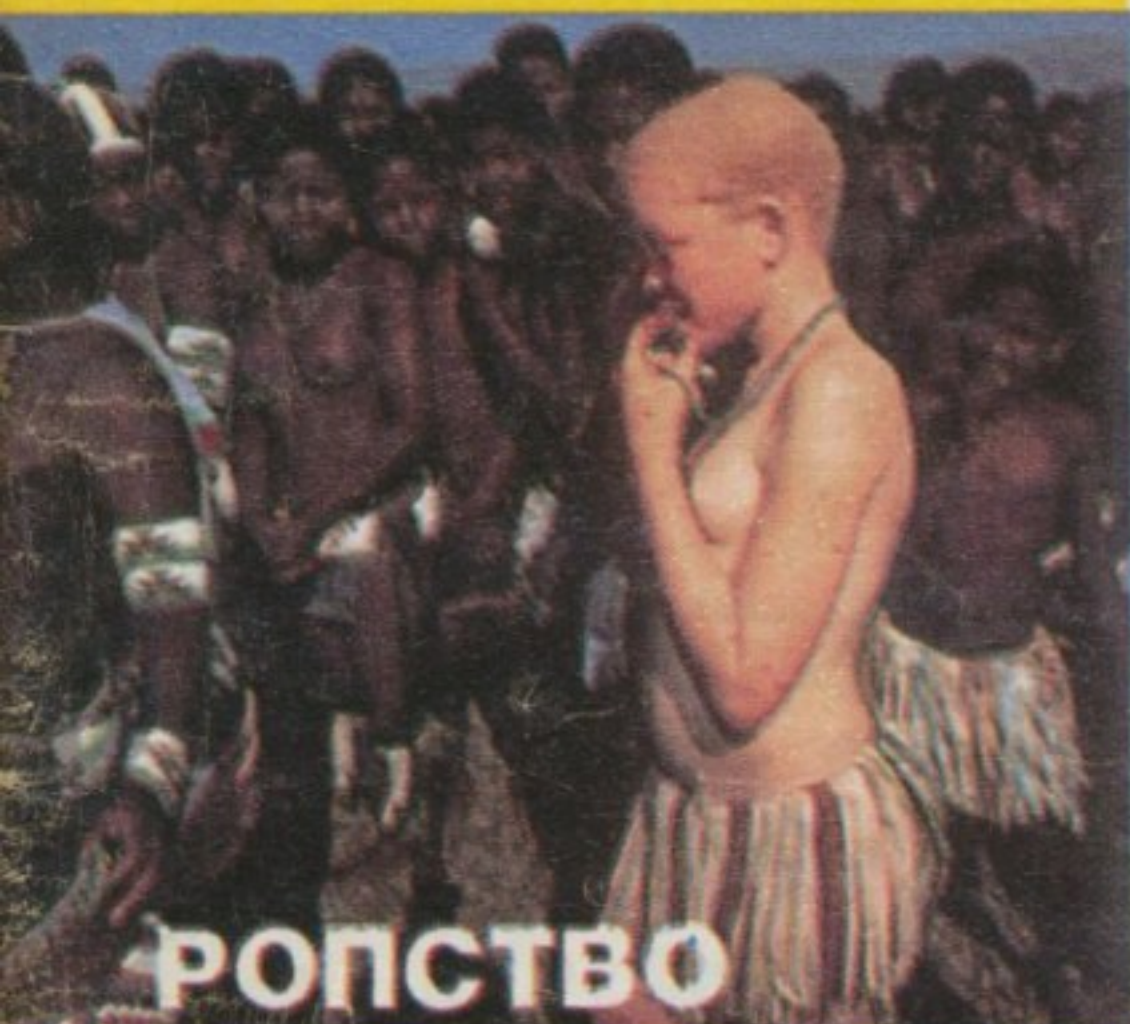

2. 11. 2001. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXIII • ЦЕНА 40 ДИНАРА • БРОЈ 2595

Хијеронимус Бош:

ПРИЧА О ГРЕХУ

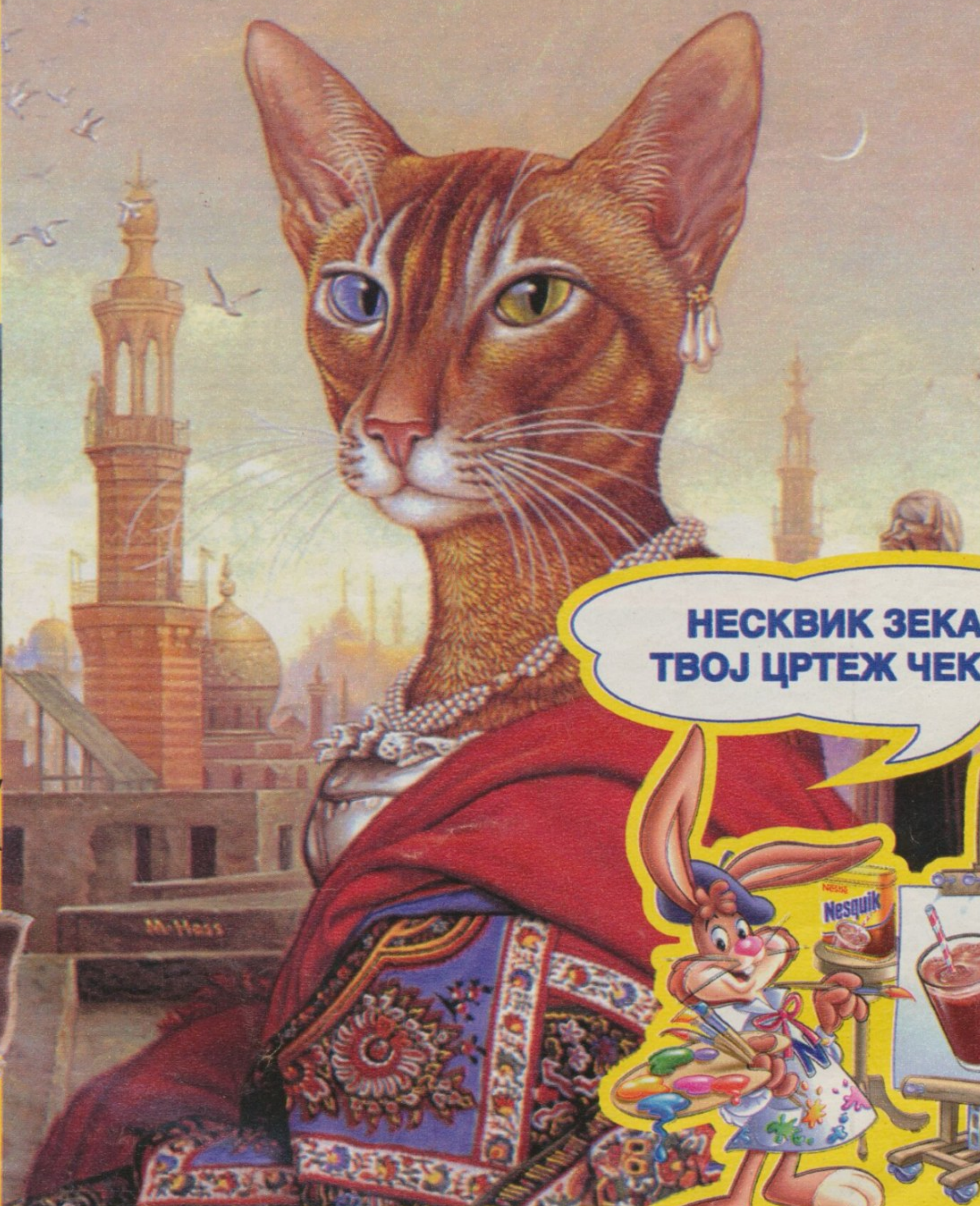

РОПСТВО
ЈОШ ПОСТОЈИ

У царству
кобасица

ХЕЈ, ТЕБЕ МЈАУЧЕМО!

НЕСКВИК ЗЕКА
ТВОЈ ЦРТЕЖ ЧЕКА!

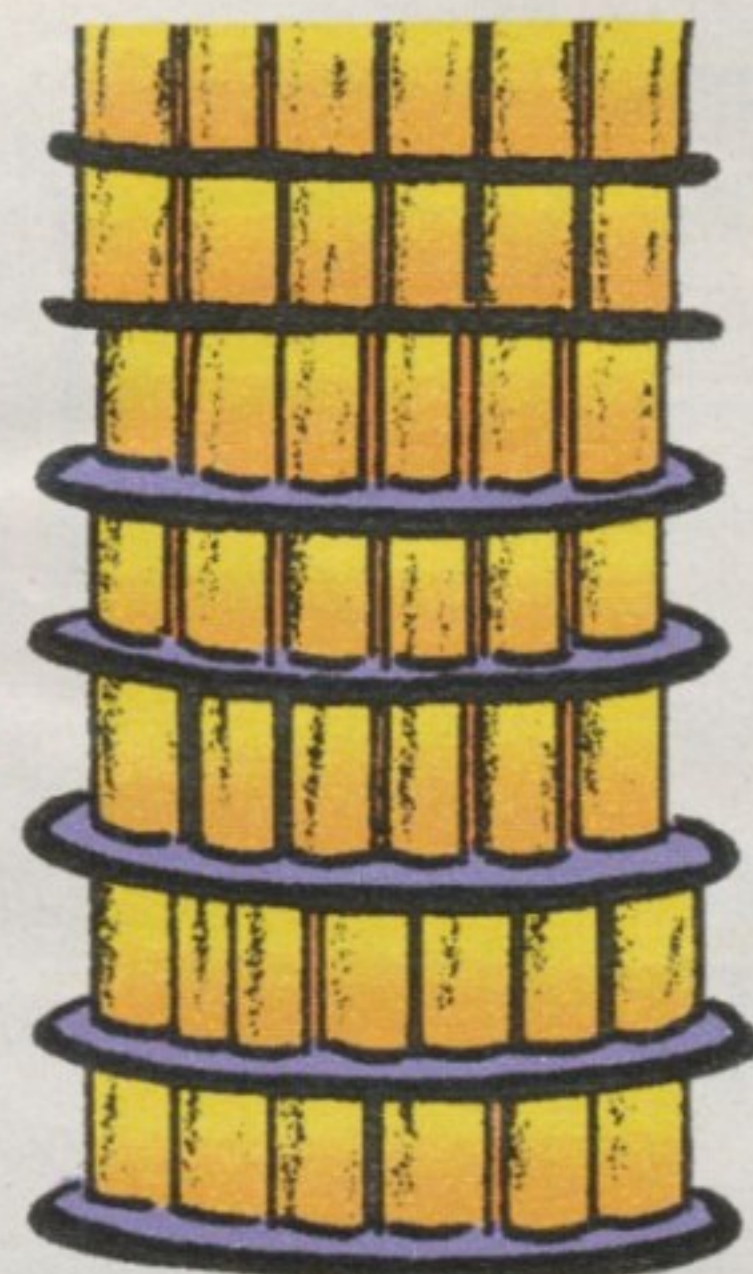

За све од 7 до 107

815 ШПАНАЦА
27 САТИ БЕЗ ПРЕ-
СТАКА ЧИТА
„ДОН КИХОТА“
НА ПРОСЛАВИ ДАНА
РОЂЕЊА ВЕЛИКОГ
ПИСЦА МИГЕЛА
ДЕ СЕРВАНТЕСА.

ОКО 1500
„ЗЕМЉОТРЕСА“
ДОГОДИ СЕ
СВАКЕ ГОДИНЕ
НА
МЕСЕЦУ.

250 ПЕХАРА
НА 41
ПОСЛУЖАВНИКУ
ЈЕДНОМ
РУКОМ
ДРЖАО ЈЕ

АБДУЛ
ХАСАНИ
ИЗ
ЛОНДОНА
1986.
ГОДИНЕ.

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

звезда играју у сценама опасним по живот, знало се још од самих почетака филмске индустрије ■

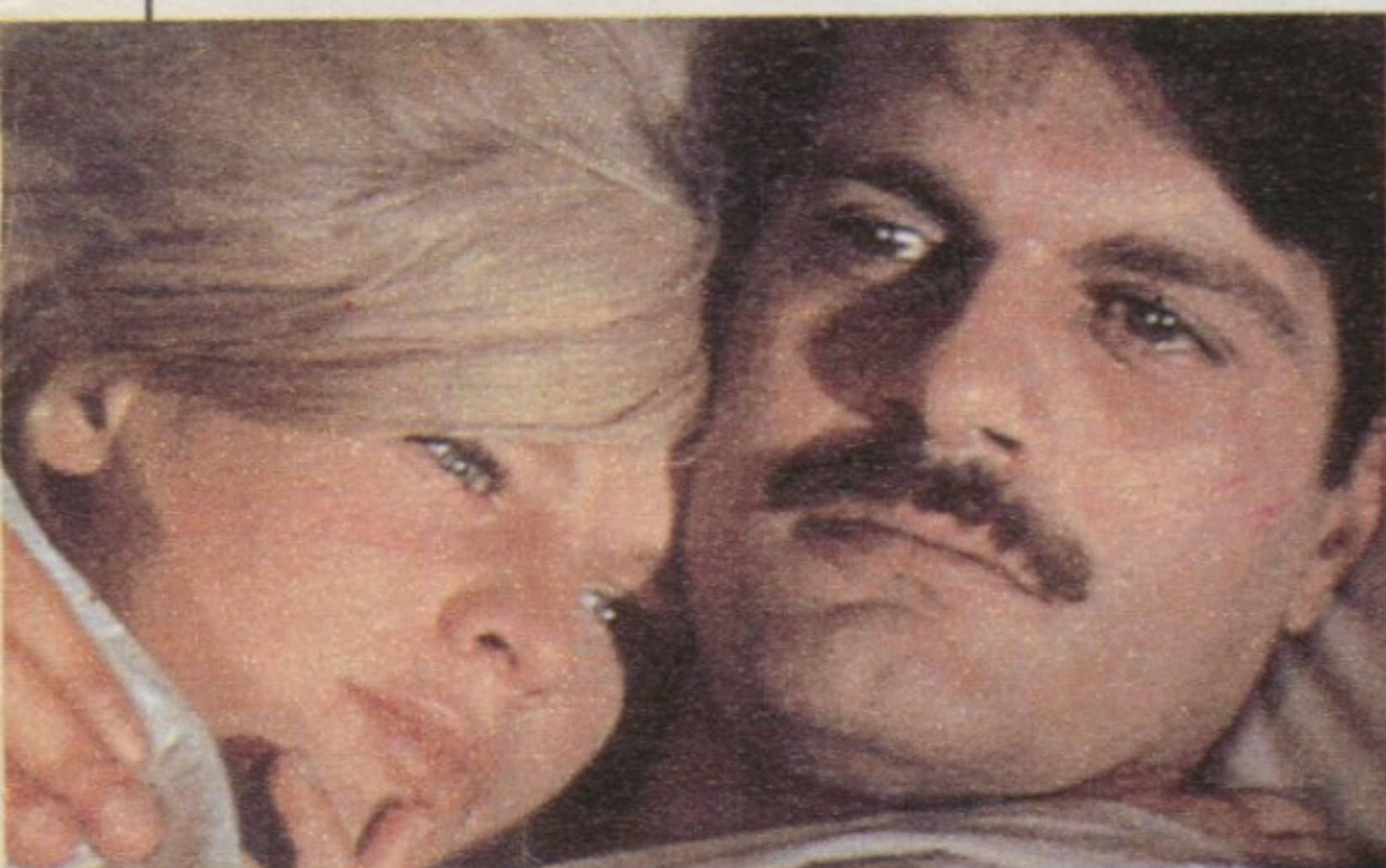
●●● најстарија постеља за коју се зна нађена је за

ди у Женеви и у кантону Јури ■

●●● у Француској је недавно основан фудбалски клуб у коме играју искључиво слепи. У игри, која се одвија на нарочитим игралиштима по чијим је рубовима постављена звучна сигнализација, користи се лопта која такође одаје звучне сигнале ■

●●● један од најпознатијих споменика античког Рима амфитеатар Флавиј назван је тако јер је изграђен за време владавине флавијеваца (Веспасијан, Тит и Домицијан). Тек у средњем веку добио је данашње име – Колосеум ■

●●● испитивања тржишта фирме „Жилет“ показују да седамдесет одсто жена које уклањају длачице с тела то ради жилетом или неком другом врстом бријача ■

●●● успеху филма „Доктор Живаго“ у знатној мери допринела је и музика, нарочито „Ларина песма“ која се на врху лествице популарности задржала нешто више од 70 недеља. Касније је ова композиција била продата за два милиона долара, што је раних седамдесетих година била огромна свота ■

●●● снежне лавине које се сурвавају низ планинске стране гурају испред себе огромне количине ваздуха чије је дејство разорно као да су циклони. Понекад је снага потискиваног ваздуха толико велика да из кућа усиса људе или читаве железнич-

ке композиције избаци с колосека ■

●●● женка цврчка више пута годишње положи у земљу по 500 до 600 јаја-шаца из којих се млади излегу већ после месец дана ■

●●● за каскадере, особе које уместо филмских

време археолошких ископавања на Оркнијским острвима у Шкотској. Постеља је исклесана од камена ■

●●● у швајцарској индустрији сатова запослено је нешто више од 40.000 особа од којих већина ра-

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

ПОДГОРИЧАНИН ВЕНЕЦИЈИ

**Божидар
Вуковић**

увео је, почетком 16. века, нашу штампану реч на велика врата у Европу којој је, и на тај начин, показао богатство средњовековне уметности ових простора...

Добивши пунолетством право да настави рад свог оца, млађани Вићенцо Вуковић исписаће у својој првој штампаној књизи „Псалтир“ из 1546. године и ово:

„Он није штедио ни богатства ни свога здравља мислећи дању и ноћу како да помогне своме народу. И то је познато из првих штампаних књига Светога писма, ако сте читали, видјели сте! Будући на самрти, пожеље да умре у својој домовини. Тако је, уз велики трошак из далеке земље, лета господњег 1540, послје његове смрти, пренијето његово мртво тијело у домовину и покопано у цркви Старчеве горице на Скадарском језеру.”

Други део тестаментa син није испоштовао јер је штампарију Божидара Вуковића оставио у Венецији. Било је веома тешко пренети је на острво у Скадарском језеру, са свих страна окружено Турцима, а ваљало је и наставити рад на штампању ћириличних рукописа, што је тада, показало је време, било, изгледа, једино могуће у граду на каналима. Наиме, овде су се, одмах после 1462. године бежећи из Немачке, склонили први мајстори штампарства из Мајнца и створили европско средиште и школу овог заната.

Ту се обрео и Божидар Вуковић Подгоричанин, несумњиво наш најзначајнији штампар чији је начин рада

и те како утицао на читаво подручје источне Европе, на све крајеве у којима је употребљавана ћирилица. А ко је, заправо, био Божидар Вуковић Подгоричанин?

Подаци о животу Божидара Вуковића Подгоричанина до његовог одласка у Венецију веома су оскудни. Како је утврдила Рајка Вујошевић, историчар уметности, он се у знацима може наслутити по највише захваљујући сачуваним тестаментима. Из њих се види да је имао сталне везе са Зетом, бројну породицу, родбину у Подгорици, Котору и Скадру, куће и поседе у Подгорици, Бару и Скадру.

Зна се да је рођен у Ђурићима, у Подгорици (отуд и оно Подгоричанин), али се поуздано не зна кад, мада неки подаци упућују да је свет угледао 1460. године, а да је умро у Венецији крајем 1539. или почетком 1540. године. У Венецију је свакако отишао после турске окупације Црне Горе (1499) и, разумљиво, требало му је времена да опреми штампарију, припреми калупе и слова, али и обезбеди место у друштвеном животу нове домовине. Оно би требало да му осигура и добијање дозволе

ЖЕ БО

Споменик Божидару Вуковићу, рад Ристе Симијовића, постављен је у једном од Главних подгоричких паркова 1939. године, поводом четирисотогодишњице смрти.

за оснивање штампарије која ће штампати књиге друге врсте, другог писма и идеолошке садржине другачије од католицизма.

Оснивање компаније за трговину различитом робом – драгим камењем, текстилом, зачинима – омогућило му је да се упусти у прилично

скупу пустоловину звану штампање књига. У својој првој књизи „Псалтиру” – завршеној 7. априла 1519. године, а коју је припремио заједно са јеромонахом Пахомијем, својим првим мајстором, родом из Ријеке Црнојевића – Подгоричанин, поред осталог, исписује и ове ретке:

„Стога и ја грешни посљедњи међу људима Божидар Вуковић Подгоричанин од Ђурић пожељех од свег срца да надокнадим недостатак књига за душу корисних, чији је број смањен пљачкањем и уништавањем Исмаилићана којима је Бог то допустио. Налазећи се тада на западу, у Италији, у велеславном граду Венецији, предвођен Богом, подстакнут Светим духом, марљиво сам се трудио да направим калупе који ће бити прикладни свакоме ко их буде прочитавао, због тога је потрајало дуже, а не заврших одједном и преписах ову, души корисну, књигу Псалтир.”

Од 1519. до 1540. године Божидар Вуковић је издао седам књига: *Псалтир*, *Служабник*, два *Зборника за путнике*, *Октоих петогласник*, *Празнични минеј* и *Требник*. Неке од ових књига су допуњаване и

ПОСЛЕНИК
ЗАБАВНИК

2. 11. 2001.

у новим издањима понавља-
не. Уз то, треба још истаћи
да посебна драгоценост не-
ке од поменутих књига које
је одштампао на пергамен-
ту намењујући их, по свој
прилици, за поклоне ва-
жним манастирима или лич-
ностима. Зна се да је *Пра-*
знични минеј поклонио Хи-
ландару, али он се данас на-
лази у Даблину. Сачуван је
и један примерак *Октоиха*
Петомласника, власништво
манастира у Крки, те два
листа *Зборника за путнике*
који се чувају у збирци
проф. Радослава Грујића у
Музеју Српске православне
цркве у Београду.

Штампана књига Божида-
ра Вуковића Подгоричани
на значајна је, изнад свега,
по својој изузетној ликовно-
графичкој опреми, рађеној
под утицајем наше средњо-
вековне уметности и вене-
цијанске уметности тога до-
ба. Разноврсност илустраци-

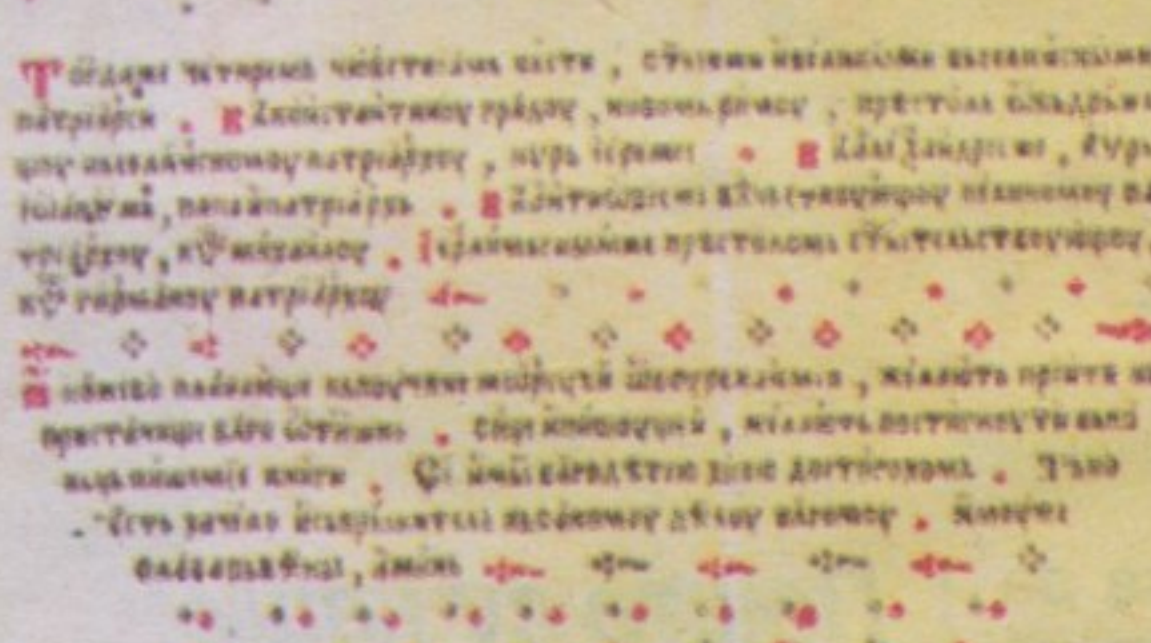
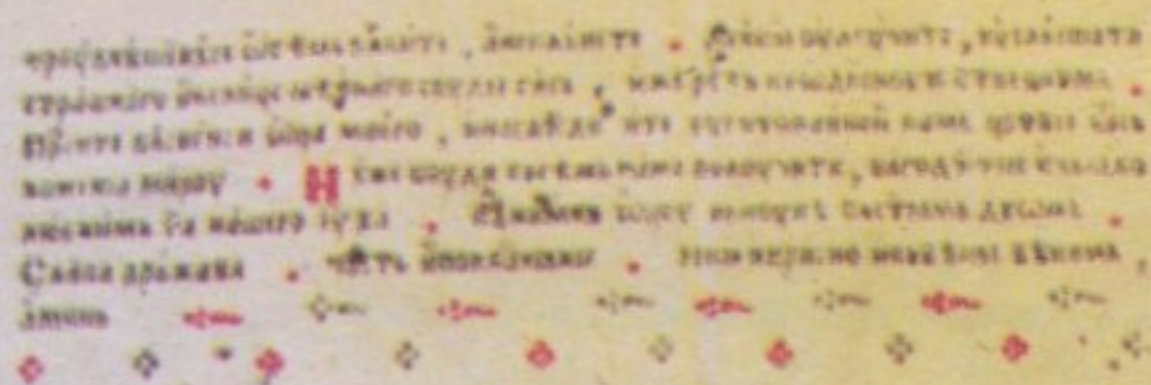
**Изглед
једне сйтрране
Празничној
минеја
који се чува
у Градском
музеју
у Подјорици.**

ивот и рад Божидара Вуковића Подгоричанина откривају нам необичну личност широке културе, radoznalog духа, човека преданог многим пословима веома богатог, слободних назора, као мецену и дародавца, познатог и угледног у Венецији. Речју, правог ренесансног човека. Ипак, рад на књизи остао је трајна и права вредност. Тако је, уосталом, и сам Подгоричанин писао.

„Увидјев да је све у овом животу сујетно, краткотрајно и пролазно, изабрах колико сам могао умом постићи, оно што ће служити просвјеђивању и сјају светих цркава”. (Из предговора Минеја 1536/38. године, сви цитати у овом тексту су превод Наде Синдик) ■

Петар Милајковић

Три мелода,
илустрација из
Окџиуха, шилампаиој
1535/37. године.

СТАРЧЕВО

Манастир Старчево, где је по својој жељи сахрањен Божидар Вуковић Подгоричанин, подигнут је седамдесетих година 14. века. Од оснивања и током 15. века био је познат као школа преписивачког и илуминаторског рада. Поред Врањине, Бешке, Морачника, Горичана и других острва у приобалном делу Скадарског језера, био је једино од места преписивачког рада Скрипторија, о чему сведоче сачувани познати рукописи с краја 14. и 15. века. Овде су преписивачи радили више од сто година, све до преношења престонице Црне Горе са Жабљака Црнојевића на Цетиње. Не чуди, зато, што је Божидар Вуковић Подгоричанин – наставивши рад својих претходника у сигурној Венецији – пожелио да његов прах почива тамо где је, највероватније, и први пут спознао значај писане речи ■

ција, орнаментике и иницијала на јединствен начин прате, илуструју и истичу текст и изглед књиге коју, још, краси и двобојна штампа – ритмом и складом црвено-црних површина. Не чуди стога што је својим новим графичким решењима и богатством мотива утицала и дуго била узор штампарству у Румунији, Русији, Бугарској и Грчкој.

Несумњиво је да се штампане књиге Божидача Вуковића Подгоричанина, по својој улози и значају, могу по-

редити с првим штампаним књигама у Кракову 1491. године (прва код Словена) и на Цетињу 1493. године (прва код Јужних Словена). Оне су, свакако, допринеле да наша књига и књижевна традиција буду драгоцене наслеђе од општег значаја.

**Петшозарни
мученици,
илустрација
из
Празничної
минеја**

шта
нам
поручују
животиње?

ХЕЈ, ТЕБИ

Човек је навикао да се споразумева речима, мало користи говор тела, а његови мириси као да више не постоје јер су их надјачали разни сапуни, дезодоранси и парфеми. Код животиња је сасвим друга прича. Њихов положај тела, покрети ушију или репа имају одређено, важно значење. Пси, на пример, мисле да смо и ми псећег рода, што нама ствара потешкоће: тешко нам је да уочимо и схватимо смисао порука које нам шаљу.

Недостатак узајамног разумевања међу припадницима исте врсте још је израженији међу различитим. Склони смо да понашање неке животиње поредимо са људским и онда доносимо исхитрене закључке. Зашто не бисмо покушали да се ставимо у кожу животиње како бисмо открили и схватили шта она осећа и шта јој је заиста потребно? Ако пас, на пример, не послуша наше наредбе, не чини то због побуне: вероватније је да једноставно није разумео шта од њега желимо. Зевање, рецимо, које је за нас знак досаде или умора, за пса значи нестрпљивост, узбуђење, а може се десити да наш љубимац зева да би се опустио и „смирио живце“.

Доследност пре свега

Прво правило за сваког ко има кућног љубимца гласи: успостави одређене знакове и доследно их спроводи. Оно што животиња схвата из положаја нашег тела или покрета треба да одговара и боји гласа и оно-

ме што животиња може да „разуме“ њухом. Ако то не ускладимо, биће збуњена и тада су неспоразуми неизбежни. Кад наш пас трчи, а ми за њим, схватиће да се играмо и наставиће да нам бежи. Ако, пак, кренемо у супротном правцу, у њему ће преовладати осећај несигурности, вратиће се к нама и почети да нас следи.

Читање из руку

Животиње поимају свет око себе ослањајући се на чула и граде потпуно другачију слику од оне наше коју смо створили захваљујући нашим чулима, пре свега виду. Пас њушка и тако сакупља обиље појединости које нама промичу: о околини, својим сродницима, о нама. Често нас испитује од главе до пете управо својим моћним и осетљивим носем. Њушкајући нам руке ова животиња је у стању да одреди наше расположење:

Пошто су наши кућни љубимци схватили да се човек споразумева гласом, и они су научили да „говоре“, али на свој начин

да ли смо сигурни, сталожени, уплашени или узнемирени.

Наше чуло слуха није ни издалека тако истанчано као псеће које разазнаје ултразвукове. Тако осетљив слух омогућава вуку који лови и храни се и ситнијим животињама да одреди положај плена који испушта високе тонове. Многе врсте понашања важне за опстанак вука нису се измениле ни код његовог рођака пса,

а неке су се опет изгубиле. Друга понашања која су била само у знацима развила су се и дошла до изражаја захваљујући вештачком укрштању.

Псећи језик

Вук и дивљи пас нису много користили глас. Ла-

Немам шта друго да радим

Пси су друштвене животиње, пате ако дуго остану сами и беспослени: нечим морају да се забаве.

УСАМЉЕНОСТ

УЗБУЂЕЊЕ

Добро дошао кући!

Одрастао пас често се понаша „детињасто“: псић се радује мајци која се однекуд враћа, а кад порасте – газди који је стигао кући.

МЛАУЧЕТИ!

УСПОСТАВЉАЊЕ ХИЈЕРАРХИЈЕ

Ја сам јачи

Вођа: шапа на леђима, непомичан поглед.
Слабији: избегава да им се поглед сусретну.

Није све у величини

Мали јоркшир, сигуран у себе, успева да уплаши великог левријера који узмиче.

ДОСАДА

Хајде да заједно нешто радимо!

Два златна ретривера поручују исто на различите начине: један лавезом, а други физичким додиром – траже пажњу и нежност.

веж је пас боље развио и разрадио у заједници са човеком. И дахтање има сличну улогу: значи позив на игру, али се јавља и кад је пас узбуђен. У тим тренуцима прави и одређене гримасе њушком.

Што се неких других понашања тиче, она су изменила значење. Рецимо, махање племом у чељустима. Некад је њиме задавао смртоносан ударац, а данас се пас на тај начин само игра и забавља неком крпом или гуменом играчком.

Детињаст и размажени

Пси више не морају да иду у потрагу за храном, бране чопор, територију и себе, па зато одрасле јединке задржавају неке одлике и понашање младунаца. То би се стручно назвало непотпуним сазревањем. Иста појава уочљива је и код кућних мачака којима ми својом пажњом заправо

продужавамо „детињство“. Оне заувек остају мачићи који, иако одрасли, и даље шапама притискају газду, као некада мамине груди како би подстакле цурење млека. У мачјем свету друштвени односи су ограничени, што не значи да ове животиње не опште са ближњима. Довољно је посматрати њихов реп: када је

Kada ga ugledam,
moje srce zatreperi
i celo moje biće žudi za Nesquikom!

СПОРАЗУМЕВАЊЕ

Теби
говорим!

Разврстане су 23 врсте маукања и гласова који су, пре свега, намењени споразумевању са човеком.

Замена за маму мачку

Ако је маченце прерано одвојено од мајке, оно, кад одрасте, може да задржи понашање својствено младунцима: сиса џемпер или притиска шапама газду.

ВЕЧНО МЛАДУНЧЕ

СПУТАНОСТ

Живот у кући

Пажњу ове маце привукла је птица, али с оне стране прозора: зато почиње да шкљоца зубима.

СТРАХ

Ја сам безбедна

Уплашена мачка има спуштене уши, раширене зенице, испружи се на земљу и „прави се мала“. То су поруке које противника одвраћају од напада.

Не
нападај ме!

Сива мачка се испружила и поручује да је безбедна, али је избацила канџе: спремна је за одбрану.

ОДБРАНА

НАСИЛНИШТВО

Боље да се удаљиш

Слонови машу ушима и рашире их када су насилнички расположени према слабијем сроднику или се нађу у опасности.

Шта треба да урадим?

Коњ који копитама гребе по земљи добија у времену: неодлучан је и не зна како да се понаша.

ЈЕЗИК КОЊА

Морам да схватим шта се догађа

Уши усправљене: коњ је веома усредсређен, ослушкује звуке и сигуран је у себе.

ПРЕТЊА

Ко је јачи?

Гуске су се сукобиле: дугачак и јак врат служи им да покажу своје насилничке намере, али и у самој борби.

Врат испружен напред, крила благо издигнута, перје наkostenшено, кљун отворен: птица је спремна да нападне.

Бежи од мене!

Еј, чујете ли ме?

Коњ, као и сви биљоједи који живе у крду, друштвена је животиња: рзањем општи са сродницима.

Бојим се, дакле претим!

Ушне шкољке окренуте уназад знак су насилничког понашања и претходе ритању или уједању.

мачка пријатељски расположена, он стоји водоравно, потпуно усправан реп знак је добродошлице, а укрућен је и спуштен ка земљи кад се спрема у напад.

Све у свему, не само пси и мачке, већ све животиње, имају свој језик тела који ако желимо и потрудимо се, можемо да научимо ■

В. Мичић

Какав мирис

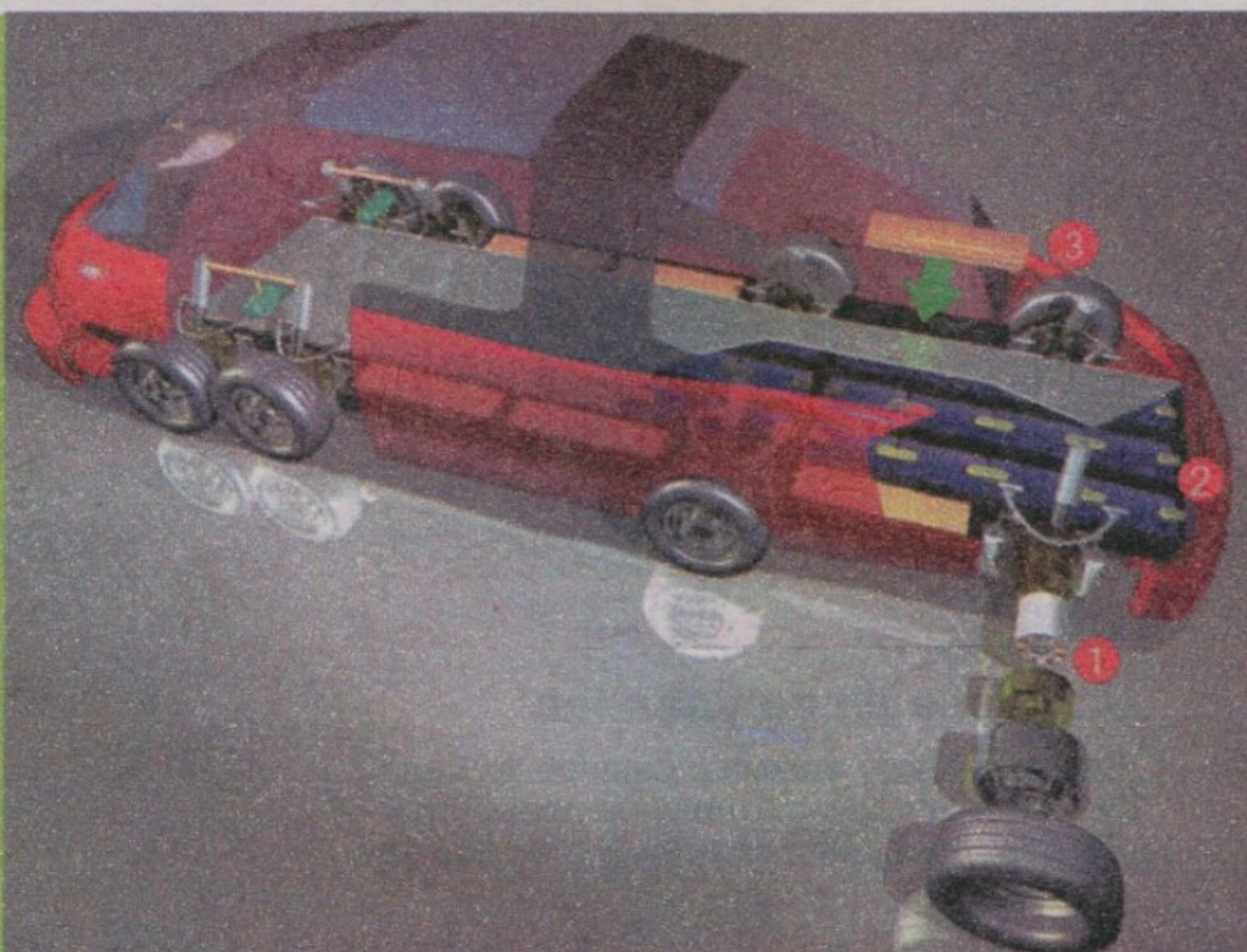
Испружен врат, горња усна издигнута, ноздрве раширене: коњ који се овако понаша истражује посебне мирисе.

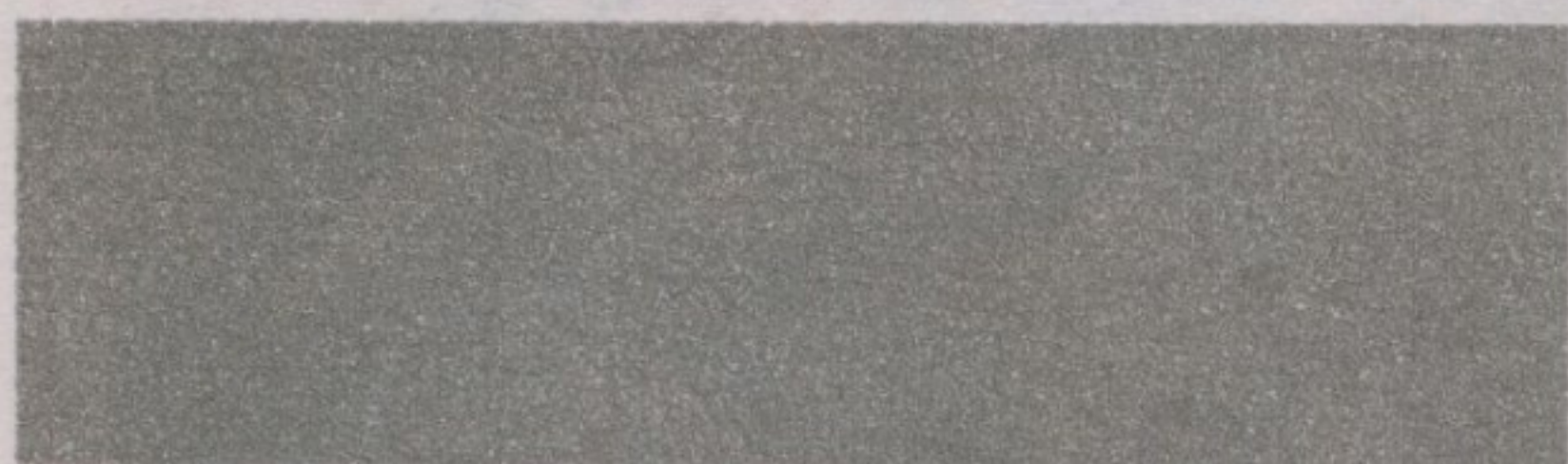
Горе: Оба предња пара точкова, као и последњи пар задњих, покретљиви су. Сваки точак има свој електромотор (1). Батерије (2) омогућавају највећу брзину од 300 километара на сат. Сви амортизери повезани су међусобно тако да возило одржавају увек на истој висини (3).

8 ТОЧКОВА И 8 МОТОРА

Хироши Шимицу, јапански стручњак за конструисање аутомобила, показао је недавно велику лимузину за 21. век означену као KAZ. Њене предности: на електрични је погон и добро лежи на друму. Поред тога, ова кола имају осам точкова постављених на две предње и две задње осовине. Три од ове четири осовине су покретне тако да се овим возилом дугачким 6,7 метара може лако управљати, као каквим малим колима. Остале новине нису одмах уочљиве. Наиме, сваки од осам точкова има свој електромотор. Тих осам мотора имају 590 коњских снага, тако да ово возило тешко три тоне може да постигне брзину од 300 километара на сат ■

МАШИНА ЗА ПРАЊЕ ПАСА

Тешко је рећи да ли су Шпанце Анхела Сегуру надахнули цртани филмови у којима се Том и Џери редовно купају у веш-машини, па из ње изађу живи и здрави, а пре свега чисти и миришљави. Он је, наиме, изумео и начинио прву машину за прање паса. Треба одмах напоменути да његов изум нема центрифугу, па је потпуно безопасан за кућне љубимце.

Како ради машина за прање паса? Животиње перу благи млазеви воде са одговарајућим шампоном за псе. Насапуњане куће машина потом испира млаком водом, те наплетку суши, и то на температури од 36 степени Целзијуса. Читав подухват траје само четири минута. Нову машину за прање паса за сада користе искључиво на појединим шпанским ветеринарским клиникама, као и у продавницама за опрему кућних љубимаца. Досадашња искуства кажу да је направа веома практична и да власницима кућних љубимаца штеди труд, будући да је познато како није нимало лако натерати пса да уђе у лавор пун сапунице... ■

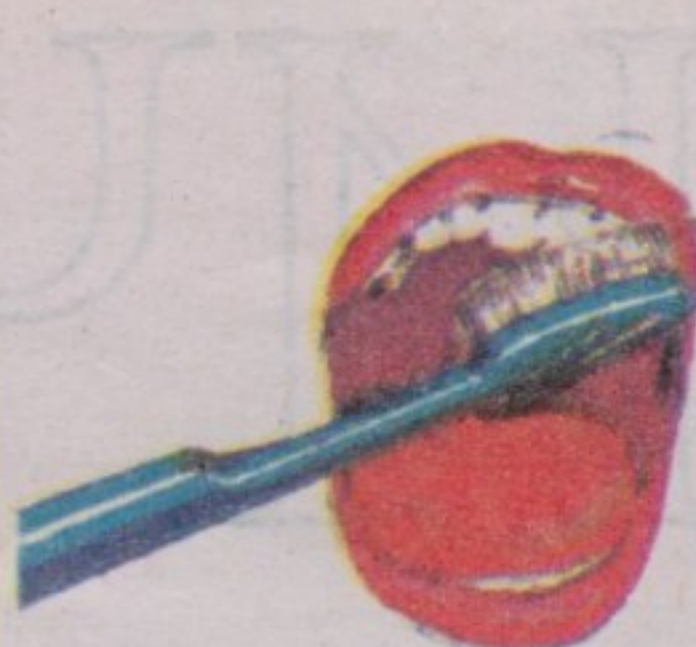
Амерички океанограф Роберт Балард (на слици) стекао је својевремено славу када је нашао потопљени „Титаник“. Међутим, његова нова истраживања свакако су још занимљивија будући да је на трагу чувенијег и тајанственијег брода – Нојеве барке.

Роберт Балард тврди да је Црно море настало пре седам хиљада година, када је то подручје заплуснуо циновски талас о чему говори и библијска прича о потопу и Нојевој барци. Славни научник не обећава да ће успети да нађе остатке Нојеве барке, али тврди да ће сакупити довољно доказа који ће потврдити његову претпоставку да је област где се сада налази Црно море некада давно била насељена. Недалеко од турске обале Балард је, са групом својих сарадника, на дну мора нашао остатке античког насеља. У истој области он је открио још педесетак сличних налазишта која тек треба испитати јер су на дубини од стотинак метара ■

ЛОВ НА ДУХОВЕ

3 ашто су баш шкотски дворци тако привлачни и погодни за духове? И то не само за духове него, изгледа, и за ловце на духове. Ове године управо се у Шкотској догодио највећи лов на духове откако постоји веровање да они можда постоје. У овом узбудљивом лову учествовало је чак 250 добровољаца. Њих је предводио психолог Ричард Вајсман, професор Универзитета у Хертфордширу. Лов је трајао десет дана, а све се збивало у чувеном Единбуршком замку. Да ли су многобројни ловци успели да ухвате неког од духова? Нису, а и како би? ■

ПОДВИТНИК
ЗАБАВНИК
2. 11. 2001.

Између влакана четкице налазе се бакар и магнезијум

Када су у додиру са водом...

... настаје мали струјни удар који успева да одвоји каменац од зуба

СТРУЈА УМЕСТО КАЛОДОНТА

Припремимо се да кажемо „збогом“ пријатном укусу ментола који свакога јутра осећамо у устима док перемо зубе. Наиме, стигла је „протонско-магнезијумска четкица за зубе“ – револуционарни проналазак, како пишу угледни научни часописи у свету. Јапански научник Таканоро Шигихара тврди да ће се одржавање хигијене потпуно променити после његовог открића, те да ће и зубна паста постати непотребна.

У чему је тајна нове четкице? Унутар „главе“ четкице која личи на најобичнију садашњу налазе се магнезијум и бакар; они су „спроведени“ међу влакна помоћу којих, иначе, перемо зубе. У додиру са водом, или плувачком, магнезијум и бакар изазивају неку врсту малог струјног удара у устима (1,8 волти). Тај готово занемарљив удар није опасан, већ веома делотворан, каже Шигихара. Негативни јони привлаче позитивне јоне калијума, одвајајући полако каменац са зуба. Четкица се већ с великим успехом користи у Јапану, а произвођачи се спремају да освоје и светско тржиште ■

Замак у шкотском граду Единбургу где је 250 добровољаца ловило духове

Два бошца у славном дворцу где се појављује некаква необична измаглица за коју су неки људи веровали да је заправо дух

Подразумева се да су духови вешти у скривању и бежању, а осим тога и невидљиви... Међутим, за готово све учеснике лова ово је било посебно искуство: чули су необичне звуке, осећали на кожи ледени дах и додир некаквих „бића“, имали различита привиђења...

Да ли је професор Вајсман и даље уверен у постојање натприродног? Он мисли да се истеривачима духова ипак догодило нешто „изворно и истинито“ мада то, на изглед натприродно, има и природно објашњење. Професор је, наиме, открио шта се крије иза појаве духа Хемптонкорта – наводно неупоко-

јене душе Катарине Хауард, једне од жена Хенрика VIII. Camere са термосензорима откриле су делове ходника замка у којима је температура неколико степени Целзијуса нижа него у осталим просторијама. Будући да су сви ходници препуни тајних врата, ваздух струји, па и онај из поменутих хладнијих делова ходника. Када човек осети струјање хладног ваздуха, а очекује да се сусретне са духом, помислиће да је промаја заправо дах духа! Неким људима у том тренутку чула постају толико надражена да ће се мирне душе заклети да су заиста чули крике или пак видели духа. Шта из свега може да се закључи? Да духови не постоје. Једино остаје питање зашто је професор Вајсман приредио лов када је вероватно добро знао да ниједан дух неће бити ухваћен, па тако ни истеран из замка ■

По мишљењу чувеног психолога Карла Јунга, Хијеронимус Бош први је открио подсвест. Ово је Бошов аутопортрет с почетка 16. века

ПРИЧА ○

Није могућно тако лако купити улазницу за улазак у простор где ужитак и патња, смрт и вечност играју смешно-тужни позоришни комад. Бош као да је желео да за све оне који у његов врт ступају споља постави мрежу загонетки, неку врсту ребуса, лавиринт најразличитијих симбола које није лако растумачити

Д о данашњих дана је сачувана тек понека чињеница из живота холандског сликара Хијеронимуса Боша. То и није тако необично будући да је живео давно, у другој половини 15. века. Осим тога, све указује на то да је оно што се понекад назива животном пустоловином у Бошовом случају било сама супротност пустоловине...

Рођен је 1450. или 1453. године у холандском граду Хертогенбошу, крај белгијске границе, као Јерен (Јероним) ван Екен. Иако Хертогенбош није био познат као значајно уметничко средиште, и Бошов отац и деда били су сликари у том истом месту.

Оскудна документа која нам говоре о овом уметнику сведоче да је живео као смерни римокатолик, не напуштајући никад, или скоро никад, свој родни град. Припадао је Братству наше Госпе и оженио се девојком која је такође потицала из Хертогенбоша у коме је био уважаван као творца витража на двема црквама...

И све би изгледало крајње обично и безмало незанимљиво... Али, онда долази тренутак када се нађете пред сликом, једним од тридесетак радова Јерена ван Екена. И одмах дванаест

постаје јасно да о обичном нема ни говора, да је радове насликао крајње необичан човек кога су стваралачка снага и машта очигледно носиле тамо где можда

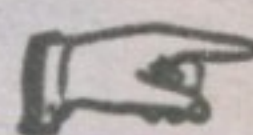
Детаљ слике: фонтана живота у самом средишту рајског врта, са совом која злокобно провирује и означава вештица посла

Бочна табла „Врта уживања”: рајски врт и у њему Бог са Адамом и Евом

ГРЕХУ

Хијеронимус Бош:
„Врт уживања“
(средишња табла
триптиха)

ни снови не могу да допру. Зато је слављен као један од највећих, најузбудљивијих сликара свих времена, као визионар и извор непресушног надахнућа за многе потоње генерације сликара. Ово доказује и велика ретроспективна изложба дела Хијеронимуса Боша у Роттердаму у музеју „Бојманс“ (до 11. но-

вембра), најбогатија међу многобројним изложбама до сада посвећеним овом холандском сликарском генију.

Не изненађује стога огромно занимање светске културне јавности за овај догађај. Бош је и за живота, као и данас, подстицао на размишљање о томе где се све крију искушења, зашто је човек толико подложен греху,

шта бива са изгубљеним душама, да ли је лудило непосредна последица сумње у Бога и постоји ли начин да се човек икада искупи. Неки у његовом онеспокојавајућем делу виде чврст, непоколебљив морално-верски став средњовековног верника, жестоког противника Сатане, а други пак очајника кога раздиру и све земаљске страсти. У оба случаја, а имајући у виду развој цивилизације од 15. века, може се рећи да је са својим причама о томе где човека одводи његова слабост Бош био и визионар.

Опчињени шпански племић

Хијеронимус Бош је, нема сумње, и у своје време био познат. Шпански племић, извесни Фелипе де Гевара, изасланик шпанског краља Карла V, током једне посете Холандији упознао је сликарство Хијеронимуса Боша. Када је видео његове радове био је толико њима опчињен да је одмах купио шест. И када је дошао у Шпанију, као хипнотисан, није успевао да се одвоји од Бошових слика, па је напослетку написао студију о овом сликару. Своју страст је пренео и на шпанског

краља Филипа II (1556–1598) који је у пустињачкој усамљености размишљао над Бошовим сликарским загометкама. Управо захваљујући Фелипеу де Гевари, изванредан број Бошових дела се до данас чува у Шпанији, у музеју „Прадо“ у Мадриду.

Да би се боље разумеле теме које се појављују на сликама Хијеронимуса Боша треба имати у виду доба и прилике у којима је уметник стварао. У то време веровало се у вештице и у моћ вештичарења, а много тога се приписивало натприродним силама. Папа Иноћентије VIII говорио је са свог узвишеног црквенопоглаварског места како постоји велики број и мушкараца и жена који су се – окренувши се од своје католичке вере – сједињавали са ђаволом, те после, помоћу чарања, проузроковали ужасе и невоље другим људима. Али, не само људима него и животињама! Истовремено, Еразмо Ротердамски (1469–1536), писац чувене „Похвале лудости“, усудио се да каже како је инквизиција заправо сама измислила савез са ђаволом.

Како се међу тим опречним страховима – што од инквизиције, што од магије – сналазио холандски сликар? Шта је Хијеронимус Бош мислио о томе? Извесно је да је он свакако имао свој став. У ствари, то није било само мишљење, Бош је изградио читав један свет, сопствени врт у коме су и уживања, благодети раја и казне пакла били једнаке неминовности.

Међутим, није могућно тек тако купити улазницу за улазак у овај простор где смрт и вечност играју смешно-тужни позоришни комад. Бош као да је желео да за све оне који у тај врт ступају споља постави мрежу загометки, неку врсту ребуса, лавиринт најразличитијих симбола. Можда је и могућно „прочитати“ шта сваки од њих појединачно значи, али није нимало једноставно схватити њихово укупно значење.

Једно је сигурно: слике Хијеронимуса Боша неодољиво привлаче. Да ли због тога што онај који их гледа у сплету различитих призора, у мноштву ликова ипак препознаје сопствени грех? Или сопствено лудило? Чини се да је у Бошово време лудило било лакше препознатљиво неголи данас, а придавано му је и другачије значење. Ево како то изгледа на једној Бошовој слици: лекар, чаробњак, а можда и сам вештац, из лобање неког несрећника вади „камен лудости“. Необичном, готово демонском утиску доприносе још два ли-

Сасвим необичан
пакао: бочна
табла „Врта уживања“

Казна за грешне: чудна
животиња прождире
човека (деталј)

ка, посматрачи који гледају шта се дешава с готово патолошком мирноћом. На извештан начин сви ликови са слике су ненормални. Логика је наопака и говори о томе да се и у искривљеном огледалу свако може препознати.

Вештице, тарот, астрологија

Многи историчари уметности Бошову машту називају фантастичном, чак и ђавољом. Вештичји симболи нису једини који се појављују на његовим сликама, а говоре о човековој сталној потреби да животу приђе „с друге стране” и уз помоћ одређених (опсенарских) вештина спозна каква га будућност очекује. Ту је, дакле, и тарот који су Цигани донели у Европу у 14. веку. Ту је и астрологија, гатање у звезде (са Месецем као најчешћим симболом и његовом „децом”, глумцима, музичарима...). Присутни су и симболи алхеми-

је, науке која се, почев од средњег века, бавила изналажењем камена мудрости и еликсира живота помоћу кога би се и обични метали претварали у злато и пронашао лек за све болести...

Бош је сликао техником названом „alla prima” — одмах је наносио боје. Његов стил као да не мари за допадљивост боја и блиставост својственоу фламанској школи. Нити за перспективу. Тоновима су нежни, а фигуре издужене. То су најчешће актови у врло смелим положајима. Међутим, и та сексуалност је на извештан начин померена. Приказује телесно уживање без истинске блискости и тоpline. За Бошово дело су особени и оштри углови, као и различити шиљци који се јављају међу свакојаким чудовиштима, неприродно великим музичким инструментима, направама и расти-

њем. Радио је и мање слике, али и велике триптихе, попут чувеног „Врта уживања”.

Ово дело је настало око 1500. године. Величина средишње табле „Врта уживања” је 220 x 196, а крила 220 x 96 центиметара. Слика је препуна симбола (чудних плодова, јаја...), у некаквој кристалној кугли или опни су човек и жена који тек што нису почели да воде љубав, као и још многи други парови око њих. У необичном рибњаку, препуном великих и чудноватих риба, купају се жене док око њих јашу ужасне сподобе...

У делу „Кола среће” видимо двоје заљубљених док им чудовиште свира серенаду. Да ли је чак и музика у Бошовом свету симбола била знак за похотљивост? Онај ко буде уживао у телесним страстима на земљи биће можда вечно разапет у паклу на огромним музичким

инструментима! На пример, на харфи која израња из циновске лауте! С друге стране, стара фламанска пословица каже: „Свет је брдо сена, свако од њега узима колико може да понесе”. Да ли Бош заправо говори о томе шта ће се догодити када свако безбрижно зграби свој део?

Сва дела Хијеронимуса Боша су позната и чувена: „Опсенар”, „Лађа са лудацима”, „Изгубљени син”, „Седам смртних грехова”, „Пут на Голготу”, „Врт уживања”, „Страдање светог Антуна”, „Распеће”... Умро је 1516. године, остављајући поколењима да тумаче његове скривене поруке. А можда су се у међувремену визије Хијеронимуса Боша већ оствариле. Погледајмо зато његове слике. И обратимо пажњу на детаље■

Припремила
Мирјана Огњановић

— петнаест

ДОВИТАЉИВИ БЕСКУЋНИЦИ

Богати британски економиста и пот-председник „Би-Би-Сија“ Гевин Дејвис непријатно је био изненађен када је у једној од својих раскошних кућа затекао деветнаестогодишњег бескућника Данкана Гилеспа с гомилом другова, такође бескућника, који су се разбашкарени у празној вили с десет спаваћих соба и купатилима с џакузи кадама. У луксузу вредном око милион фунти уживали су више од недељу дана.

За упад у туђи посед неће одговарати јер по једном заиста необичном пропису

града Лондона бескућници имају право да користе ненастањене куће уколико у њих не уђу на силу. Данкан и друштво у вилу нису ушли насилно него кроз баштенска врата која је власник заборавио да закључа.

Дејвисову вилу мирно су напустили и одмах се дали у потрагу за другом ненастањеном кућом ■

ЗА СЛОБОДУ КОКА НОСИЉА

Земљи су потребне слободне „косошке“, гласила је велика перола недавно истакнута на Александер-плацу у Берлину која је збуњивала многобројне пролазнике. Њима су особе маскиране у беле и жуте косошке делиле јаја „кока узгајаних на слободи“.

Ову необичну уличну представу при-

редио је нико други него министарка пољопривреде Рената Кинст којој су помагали чланови Друштва за заштиту животиња. Министарка настоји да се забрани држање косошката у кавезима и већ је парламенту поднела предлог новог закона о узгоју кока носила. Нада се да ће закон о овоме бити изгласан најдаље до 2006. године ■

МОБИЛНА ФАНТАЗИЈА

Била је то „Фантазија у ц-молу“ уз пратњу свирке и зарицања мобилних телефона, кијања и кашљања. Боље рећи, права „Мобилна фантазија“.

Овако је један британски музички критичар описао концерт мађарског гитанисте Андраша Шифра на чувеном Единбуршком музичком фестивалу. Музичар је, наравно, у очајању због недоличних понашања публике прекинуо свирање и љутито напустио позорницу ■

СВЕЖЕ ИЗБРИЈАНИ ВОЈНИЦИ

Војници Александра Великог морали су да се понашају по правилима која је установио овај чувени војсковођа. Александар се веома плашио да у непосредном сукобу непријатељ може да искористи то што његови војници имају браду или дугачку косу која лепрша, па лако могу да их ухвате за њу. Зато је Александар војницима наредио да увек буду избријани и да косу редовно поткрађују ■

Илустровао Зоран Петковић Петко

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

Било је око осам сати увече када је полицајац зазвонио на врата мале куће у јужном Лондону. Отворила је млада жена. Прво што је угледала иза полицајчевих леђа била су укључена ротациона светла на полицијским возилима. Када је упитала шта се догодило, већ је изгледала помало уплашено.

– Госпођо, имамо налог за претрес ваше куће. Најбоље ће бити да седнете овде и да нам не сметате – рекао је полицајац улазећи у дневну собу.

Двадесет деветогодишња Ким Џејмс послушно је села у фотељу.

– Морам да узмем Данијела. Он је у соби на спрату. Може да се пробуди – рекла је.

Полицајац је кренуо за њом.

Држећи у наручју једногодишњег сина, Ким је запањено посматрала десетак полицајаца који су претраживали њену кућу. Отворили су сваки орман, кутије са храном за бебе, превртали су смеће, џепове, изручили су чак и кесу из усисивача.

– Могу ли да знам шта, у ствари, тражите? – Ким је најзад смогла снаге да пита.

– Дрогу – чула је одговор. – Обавештени смо да се бавите продајом дроге – рекао је инспектор.

– Не знам колико сам дуго седела у тој фотељи. Знала сам да треба нешто да кажем, али нисам била у стању ни реч да проговорим. Дрога? Па, ја никада у животу нисам видела дрогу. Нисам знала ни како тачно изгледа то што они траже. Повремено сам имала осећај да се све то дешава неком другом и да само треба да будем довољно стрпљива и сачекам да прође – причала је касније Ким.

Претрес куће трајао је више од три сата. Ким је и даље седела на средини своје дневне собе гледајући полицајце с неверицом када је један од њих затражио кључеве њених кола.

– Кренула сам за њим и стајала на улазним вратима док је човек уз светлост батеријске лампе претраживао ауто.

УХАПШЕНИ

СТЕ!

У полицијској станици су ми рекли да је у мојим колима нађено петнаест кесица првокласног кокаина. Било је то довољно да у затвору проведем седам дугих година. Знала сам да нисам крива, али нисам знала како то да докажем, прича Ким Џејмс

Ким Џејмс

Ким и Сајмон на венчању

Чинило ми се да гледам филм када се полицајац усправио и окренуо према мени.

– Можете ли да објасните шта је ово? – питао је.

У руци је држао пакетић умотан у провидну фолију. Ким је запањено гледала у пакетић покушавајући да се прибере и одговори на постављено питање.

– Осетила сам као да лебдим. Све око мене се заљубљало, па сам се придржала за довратак да не бих пала.

лом и да је Сајмон једина особа која има разлога да ми на овакав начин загорча живот.

Неколико сати касније инспектор који је водио истрагу рекао ми је да ће ме пустити да идем кући. Узели су ми отиске, сликали ме, а онда сам пуштена уз кауцију и обећање да ћу се одазвати на разговор кад год ме буду позвали. Један од полицајаца кога сам запазила током претреса понудио се да ме одвезе. Била сам у чуду. Веровала сам да ће ме, због толике дроге коју су нашли, задржати у

коме могу да добијем помоћ. Отишла сам у полицијску станицу у којој су ме неколико дана раније испитивали.

Тражила сам да разговарам са инспектором који је водио истрагу и пола сата касније човек се појавио у станици. Испричала сам му шта се догодило и он је одмах послао колеге у Сајмонову кућу да се увере да је са Данијелом све у реду. Онда је затражио да му потанко испричам све што знам о свом бившем мужу.

Посао за 8000 фунти

Прича је била обична: Сајмона сам познавала тек неколико месеци када смо одлучили да се венчамо. У почетку се понашао као савршен центлмен. Веома брзо његово понашање почело је да се мења. Праскао је за сваку ситницу, правио је сцене кад год бисмо изашли, ломео је ствари по кући и викао. Била сам спремна да га напустим и отишла сам код пријатељице, али он је дошао и на коленима ме молио да се вратим кући. Неколико месеци све је било у реду. Међутим, када се родио Данијел, Сајмон је опет постао чудан. Гунђао је, викао и претио ми скоро свакодневно. Иако се уопште није посвећивао детету, био је смешно љубоморан на сваког ко би са Данијелом провео више од пола сата.

– Данијел је мој, а ти можеш да идеш ако ти се не свиђа са нама – непрестано је понављао. Када сам схватила да нема наде да се Сајмон промени, стварно сам отишла. Са сином, наравно. Пошто је Сајмон имао кључеве од мојих кола, веровала сам да је он подметнуо дрогу. Знао је да ће му суд доделити Данијела ако ја одем у затвор. То је била моја претпоставка.

Када је Ким завршила причу, инспектор је замолио да сачека. Изашао је и после десетак минута вратио се у пратњи још два полицајца.

– Мораћемо да вас замолимо да све што будете чули овде чувате у најстрожој тајности – рекли су ми полицајци и ја сам им то обећала.

– Ваш бивши муж заиста је подметнуо дрогу у ваша кола. Не лично, додуше. За надокнаду од осам хиљада фунти то је за њега урадио Џонатан Риз, приватни истражитељ. У току је опсежна истрага и због тога вас молимо да будете стрпљиви. Изгледа да су раније и неки полицајци сарађивали са Ризом. Нисте само ви оштећени. Риза пратимо већ месецима и захваљујући вашем мужу имамо доказе против њега – објаснио је инспектор запањеној Ким.

– Вратила сам се кући. Пола сата касније неко је звонио на врата. Било је већ врло касно и после свега што сам преживела није чудо што су ми се ноге одсекле. Отворила сам. Преда мном је стајао полицајац осмехујући се:

– Не брините, госпођо Џејмс. – Погледала сам преко његовог рамена и видела жену у полицијској униформи. Носила је у наручју Данијела, умотаног у шарено ћебе. Мој син је мирно спавао...

У новембру 2000. године Ким је сведочила на суђењу свом бившем мужу и Џонатану Ризу. Обојица су осуђени на по шест година затвора ■

Љ. Б.

ПАВИЉИНИ
ЗАБАВНИК

2. 11. 2001.

Сајмон (у средини) са гостима на венчању

Покушала сам нешто да кажем, али нисам могла. Онда сам се онесвестила.

– Ухапшени сте. – То су биле прве речи које сам чула када сам се освестила. Позвала сам пријатељицу да узме Данијела који се срећом није будио. Онда су ме одвели у полицијску станицу. Тамо су ми објаснили да је у мојим колима нађено 15 кесица првокласног кокаина. Та количина је била довољна да због ње проведем у затвору најмање седам година, објаснио ми је полицајац.

Откуд дрога?

Нисам имала појма како је дрога доспела у аутомобил и то сам непрестано понављала. Полицајци су улазили и излазили из собе остављајући ме саму да размислим. Мисли су ми се ројиле, а из подсвести је полако израњао одговор на сва питања. Сајмон. Имала сам јак, све јачи осећај да овај кошмар мора да има неке везе са мојим бившим мужем. Наравно, за то нисам имала никакве доказе.

Када ме полицијски инспектор по други пут питао сумњам ли на неког, смогла сам снаге да изговорим Сајмоново име. Објаснила сам да се мој бивши муж и ја споримо око старатељства над Даније-

лором. Питала сам се шта ће бити са Данијелом и колико ће све ово погодити моје родитеље. Уместо у притвор, вратила сам се свом сину. У целом овом ужасном догађају нешто је било врло чудно. Нисам знала шта, али ми Сајмоново име није излазило из главе.

Следећег викенда одвела сам Данијела код оца. Плакала сам целим путем до Сајмонове куће, али сам знала да не смем да прекршим договор по коме Данијел проводи са Сајмоном сваки викенд. Читаво слепоподне у недељу провела сам поред прозора ишчекујући да видим Сајмонов ауто – требало је да доведе Данијела. Уместо њега, појавио се Сајмонов отац. Зазвонио је, тутнуо ми у руке писмо, окренуо се и отишао.

„С обзиром на нове околности“, писао је мој бивши муж, „боље је да дете остане са мном. Нико нормалан неће ми замерити што не дозвољавам да моје дете васпитава особа оптужена за продају дроге.“

Како сам само била бесна. За мене више није било недоумице. За сав хаос у мом животу био је крив Сајмон и ја сам знала да постоји само једно место на

Најлепша је ИТАЛИЈА

Унеско, организација Уједињених нација која се бави културом, науком и школством земаља својих чланица, изабрала је 690 светских чуда – подразумева се, најлепших „чуда“. Од поменутих, 138 чуда дело је природе, а остале је створио сам човек. Унеско их је потом прогласио баштином човечанства. Управо према Унесковој збирци светских лепота, тачније, према распрострањености лепота које будућим генерацијама остају у наслеђе, сачињена је ова карта.

На основу карте одмах може да се закључи да је најлепша земља на свету – Италија. У овој европској земљи налазе се чак 33 одабране лепоте (дакле, по једна на сваких 8000 km²). То су, пре свих, Венеција, затим Ферара, као и историјске четврти Фиренце, Сијене, Урбина, Вероне и Напуља. Италија је тако надмашила своју највећу супарницу Шпанију у којој се по једно најлепше место, према површини земље, налази просечно на 14.000 km².

Имајући у виду Унескову процену, најлепше земље, поред Италије и Шпаније, свакако су и Грчка, Португалија, Француска и Немачка. Југославија припада земљама у којима такође постоји велики број историјских споменика под заштитом Унеска ■

Земље са највећим бројем споменика и области које су под заштитом Унеска (више од једног споменика на сваких 10.000 km²)

Земље у којима постоји велики број споменика и области под заштитом Унеска

Земље у којима постоји најмањи број историјских споменика под заштитом Унеска (један споменик на сваких 100.000 km²)

МУЗИКА ПРИРОДЕ КОМЕ ПЕВА ПОЛАРНА СВЕТЛОСТ?

Поједине атмосферске појаве, а пре свих поларна светлост, праве сопствену музику. Слободно би се могло рећи како умеју да свирају: тихи и дрхтави звук поларне светлости Ескимима називају

„уздахом душа умрлих“ док је музика метеора сва у ритму и пуцкетању. Оно што музику природе чини јединственом и тајновитом јесте чињеница што нису сви у стању да је чују. Иако се налазе на истом месту и ма како се напрезали, неки људи неће успети да примете баш ништа док ће други бити у стању да потанко опишу оно што је забележило њихово чуло слуха.

Да ли је у питању само добар слух?

Претпоставка аустралијског физичара Колина Кеја гласи: поларне светлости прате радио-таласе веома ниске фреквенције и отуд потичу чудни шумови. Музику поларне светлости Кеј назива

електрофонијом: њу није могуће чути ако не постоји природни „појачивач“ који електромагнетске таласе претвара у чујне вибрације. После низа опита Кеј је закључио да било које тело са врхом или неком врстом бодљи (игала) може да буде преносник. Зато није битна удаљеност од поларне светлости, већ близина преносника ■

ЧАРОБНИ ПУДЕР ГРОФИЦЕ ОД КИНКОНЕ

Људи су се од маларије столећима лечили магијом, односно – никако. Тек у 17. веку откривен је прави, делотворан лек – кинин, добијен из коре кининовог дрвета (*Chinchona succirubra*).

Као и многи народни лекови и овај је тајанственог порекла. Легенда каже да су јужноамерички Индијанци први уочили да кора кининовца садржи лек против маларије. Видели су, наиме, да болесни планински лавови гризу кору неког дрвећа и тако је почело – кора тог дрвећа помогла је и маларичним болесницима да оздраве.

Први пут у Европи

Први писани траг о лечењу маларије кором кининовог дрвета појавио се 1633. године. Августински калуђер Антонио де ла Каланча писао је: „Око богатог и напредног перуанског града Локсе свуда расте дрво које домороци називају дрветом грознице и чија кора боје цимета, претворена у прах – у количини не тежој од два сребрна новчића – и справљена као напитака, лечи грозницу. Лично смо видели да је у Лими овај лек начинио чуда”.

Некако у исто време прва кора кининовог дрвета појавила се и у Европи, вероватно као део терета неког брода пристиглог из Новог света. Али, и после толико година противречних ставова и мишљења, историчари још не могу да се сложе ко је лековиту кору први пренео преко Атлантика.

Италијан Себастијан Бадо забележио је 1663. године да та заслуга припада извесној грофици од Кинконе. Наиме, четвртог грофа од Кинконе дон Луиса Херонима Фернандеза

де Кабреру де Бобадилу Серду и Мендосу шпански краљ Филип IV именовао је за вицекраља пространог шпанског јужноамеричког царства. На нову дужност гроф је наравно отишао са својом женом, грофицом Аном де Осорио.

Убрзо по доласку грофица је тешко оболела од грознице и земљом су почеле да се шире вести о њеним патњама. Гроф је очајавао.

Али, захваљујући срећном случају, један од лекара који су лечили грофицу од Кинконе дао јој је кинин и она је оздравила.

Недуго затим домороци су почели да се окупљају око палате вицекраља да би изразили своје задовољство због грофичиног оздрављења, али и да би сазнали тајну употребљеног лека. Чувши за молбе својих поданика, грофица је наручила велику количину коре кининовог дрвета и лек давала оболелима. Пресрећни болесници које је кора овог дрвета излечила називали су нови лек – грофичин пудер. Касније је овај назив потиснут, али је,

по грофичином презимену, остало име кинин.

Према казивању Себастијана Бада, грофица се 1639. године вратила у Шпанију носећи са собом огромну количину коре кининовца. Лек који је донела поделила је бесплатно.

У исто време у Шпанију се вратио и Хуан де Вега, лекар грофице Ане. И он је, као и грофица, пренео у Европу товар овог лека – али не да би га делио бесплатно.

Хуан де Вега продао је своју драгоцену робу у Севиљи по, за тадашње прилике, баснословној цени и

први се обогатио тргујући кинином.

Да му се суди!

Године 1661. студент Роберт Талбор напустио је студије природних наука на Кембриџу и почео да учи занат код једног апотекара. Убрзо потом Енглеском је прострујала вест да извесни Талбор, иако није лекар, лечи маларију тајним леком. До 1668. године постао је толико успешан да је отворио ординацију у Лондону коју су почеле да посећују и државне личности. Врхунац је био када је Талбор и самог краља Чарлса II излечио од маларије. Пропали студент добио је племићку титулу и положај дворског лекара.

Талбор је, међутим, све време одбијао да открије састојке овог лека вешто прикривајући горак укус кинина опијумом и вином. Да би још више заштитио своју тајну, често је грдио кору кининовог дрвета и убеђивао људе да тај лек о коме се толико прича ништа не вреди.

Краљевски лекарски колеџ беснео је због Талбора, чак предлагао да му се суди

због тога што без дипломе обавља лекарску праксу. Али, краљ није хтео ни да чује за то: љутитим, штавише претећим писмом упозорио је чланове Колеџа да ће сваки напад на Талбора изазвати краљево незадовољство.

Са доказима поверења у свог новог лекара краљ је ишао и даље. Када се последњи живи син Луја XIV разболео од грознице, Чарлс II је, у знак добре воље, послао Талбора на француски двор и – сер Роберт је излечио оболелог престолонаследника.

Жељан да сазна тајну овог изванредног лека, Луј XIV затражио је од Талбора да каже цену. И за огромну своту новца сер Роберт је краљу открио своју тајну. Луј је тако сазнао оно што га је занимало, обећавајући да то неће обелоданити док је Талбор жив. Сер Роберт није ипак желео да упропасте тако уносан посао.

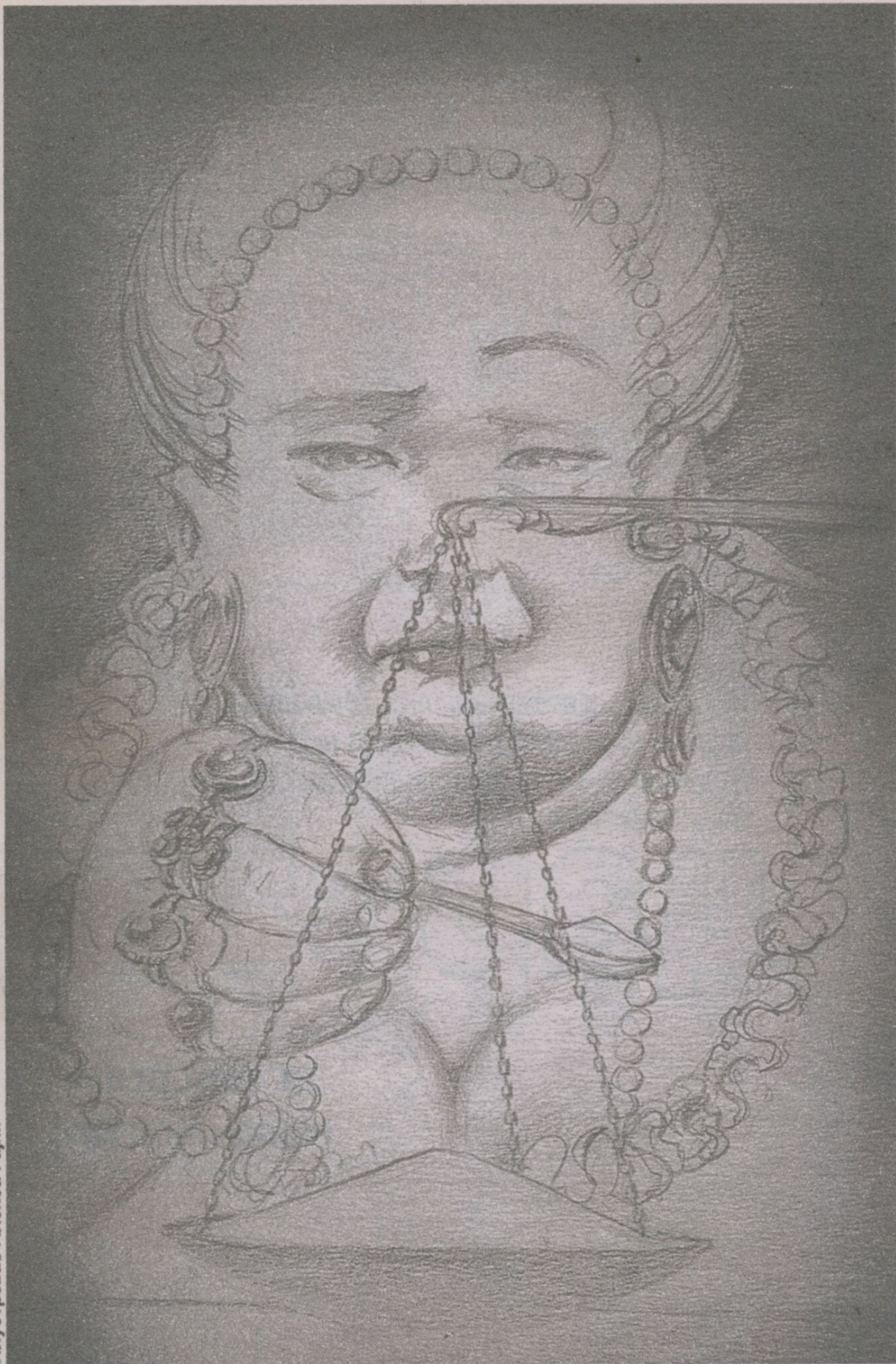
Краљ открива тајну

У Француској је Талбор унапређен у витеза, а поред три хиљаде златних круна додељена му је и доживотна пензија. Наставио је са својим чудима: излечио је принца Де Кондеа и војводу Ла Рошфукоа, а када је од грознице оболела шпанска краљица, Луј је послао сер Роберта да и њу лечи.

Љубоморни француски лекари безуспешно су покушавали да науде придошлици: „Шта је грозница?” питали су Талбора. „Не знам”, одговарао је он. „Ви, господо, можете објаснити природу грознице, али ја могу да је излечим, а ви то не можете!”

По повратку у домовину, сада још богатији и славнији, Талбор је покушао да увећа своје богатство, те је потајно почео да се бави трговином кининовцем. Покуповао је сву кору до које је могао да дође, с намером да је препрода по вртоглавим ценама. Међутим, није живео довољно дуго да би то дочекао. Умро је у тридесет деветој години и сахрањен је са свим почастима у цркви Свете тројице у Кембриџу.

Одмах након Талборове смрти Луј XIV је наредио да се открије тајна лека против грознице. Николас де Блењи, лични лекар француског краља, написао је

малу књигу која је објавила свету Талборову тајну. Књижица је имала загонетан наслов: „Енглески лек или Талборова чувена тајна за лечење грозница и дрхтавица – коју је сер Роберт Талбор продао највећем краљу хришћанског света и која се после ауторове смрти по наређењу Његовог величанства објављује на француском јези-

РОБ НА ПРЕСТОЛУ

Египатски султан Кутуз пао је, 1260. године, као жртва завере коју је предводио некадашњи турски сујањ по имену Бајбарс. Када су га ухапсили, Бајбарс је сву одговорност за убиство султана преузео на себе и тако своје саучеснике спасао сигурне смрти. Његов храбар и пожртвован поступак оставио је на судије снажан утисак и, уместо да га осуде на смрт, они су га ослободили и предложили за новог султана. Бајбарс је владао Египтом седамнаест година■

НА ЕТРУРСКОМ ТРГУ

У античком Риму изрази вестификус (vestificus) и веститор (vestitor) означавали су кројача. Сартор (sartor) и сарцинатрикс (sarcinatrix) били су обични радници, крпе, који су поправљали већ изношену и оштећену одећу. Вестијари (vestiari) били су трговци одећом. Постојале су тада и нарочите трговине одећом о чему још и данас сведоче разни натписи на којима је понекад стајало и име места на ком су се налазиле. На пример: „De Vico Tusco“, што значи „На етрурском тргу“. Трговина је добила име по пребивалишту Етрураца, односно Туска, како су их називали у старом Риму■

ОРУЖЈЕ КРОЈАЧИЦА

Године 1913. готово све њујоршке кројачице запослене у текстилној индустрији изашле су незадовољне на улице захтевајући веће плате. Власти су, у жељи да заведу ред, послале на њих полицију. Кројачице су је спремно дочекале: наоружале су се дугачким иглама, којим су се служиле при изради одеће од дебелог материјала, и њима натерале полицајце у бекство. Новине су сутрадан писале да је међу чуварима реда било и неколико теже повређених■

ку на добробит његових поданика”.

Тако је најзад лек против маларичне грознице кинин постао познат и званично признат у медицини■

Ива Драшкић-Вићановић

—двадесет један

Реч пршута потиче од латинске речи „re-rexsuctum” (осушено), што говори да су за њу знали и стари Латини, те да је традиција њеног прављења веома дуга. Као уосталом и човекова неутажива склоност ка уживању у јелу.

Сачувани су многи списи у којима се, између осталог, говори о томе колико су стари Римљани волели свињ-

ске kobасице. Познати по преједању, они су у тим kobасицама – званим луганиге – безгранично уживали будући да у то време није владао страх од повишеног крвног притиска, холестерола и триглицерида, као што је то данас случај. Да би римски војници увек били спремни за бој, снажни и издржљиви, хранили су се превасходно сушеним месом, односно пр-

шутом. А шта ли је приказивао грб на штиту римских легионара из данашње области Емилија Ромања? Наравно – свињу!

Античка мортадела

Археолози су крај италијанског града Мантове нашли етрурско насеље са остацима свињских костију (чак 70.000!), али без и једне једине бутне кости, што

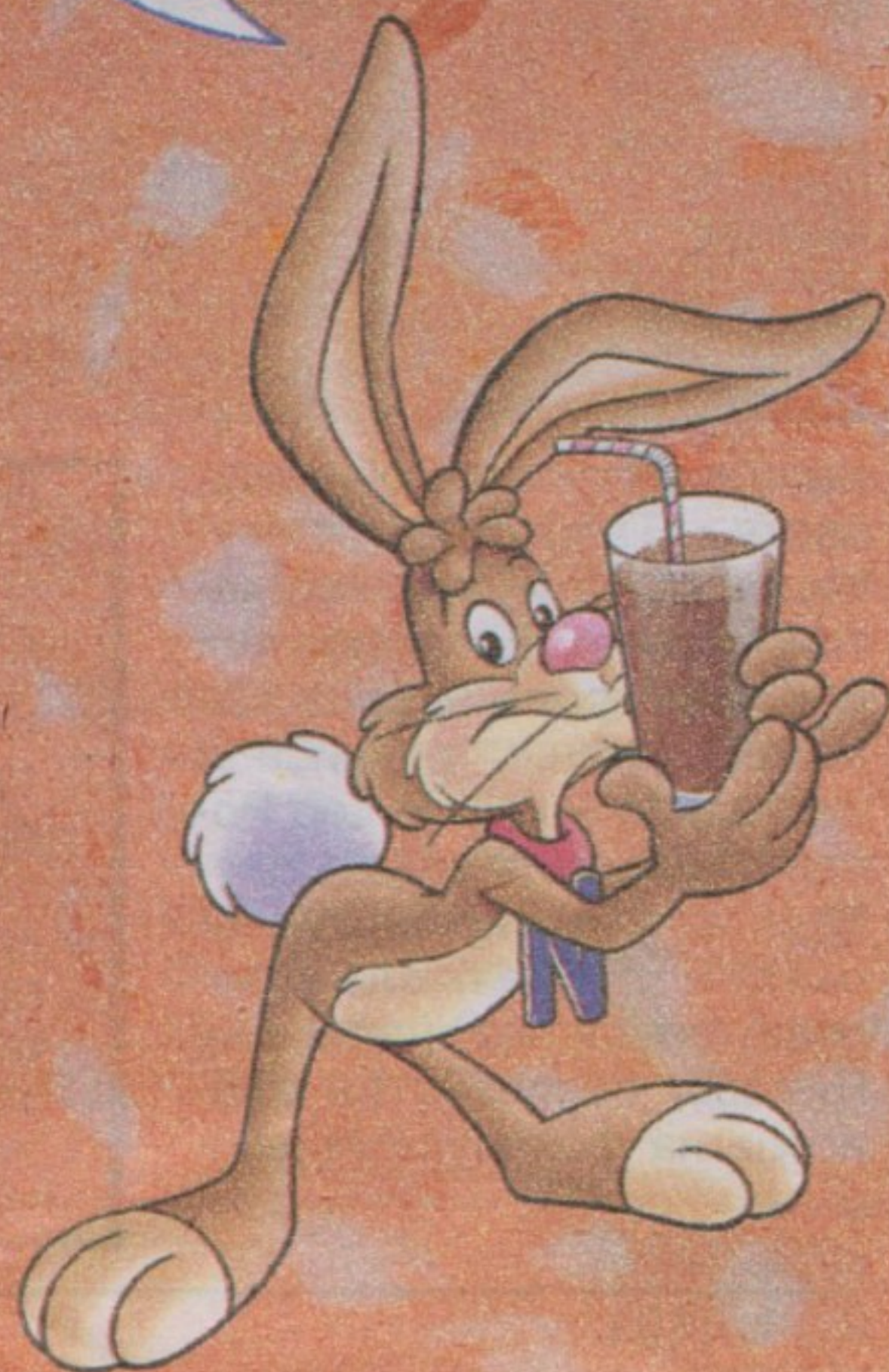
КУТАК ЗА ГУРМАНЕ

И у античким временима људи су волели пршуте, мортаделе и саламе, па није необично што је та страст сачувана до данашњих дана...

У ЦАРСТВУ

Ja sam pravi Nesquikoman!

такође наводи да су и Етрурци сушили месо и правили пршуте. Салама је први пут приказана на слици 1164. године пре нове ере у Теби, у гробници фараона Рамзеса III. Мортадела је настала у првом веку нове ере у тадашњој Бононији, односно данашњој Болоњи. Римска узгајалишта свиња помињу се већ у првом веку пре нове ере. Додуше, о

свињцима је певао и Хомер у „Одисеји“. А према резултатима истраживања, свиње су још пре девет хиљада година наменски одгајане и у Кини.

Међутим, сваки вегетаријанац истакао би како су свиње пре свега жива бића, те да је грех убијати их, а камоли јести. Осим тога, оне су ружне, предебеле, ваљају се по блату и ђубришту...

Неки чак сматрају да су свиње изузетно глупе, што је покушао да оповргне и игра ни филм о паметном розе прасенцету по имену Бејб. Данас узгајалишта свиња изгледају другачије него некада: свиње једу више соје, а мање помија, ту су уређаји који мере дебљину њиховог сала, а на располагању им стоје чак и тушеви! Генетски инжењеринг и овде је уме-

шао прсте. Холанђани су тако успели да одгаје свињу са паром ребара више...

Кобасице и саламе

Свиња је код многих народа симбол среће, богатства, напретка. У немачком граду Хајделбергу постоји и музеј посвећен њој. И, може ли да се замисли неко велико славље без печеног прасета или месних нарезака? Месо и даље чини значајан део људске исхране тако да је и индустрија меса на високом месту када је реч о производњи и трговини. Више од 4 килограма меса свакога месеца поједу Немци. Италијани нешто мање – три кило-

Готово незаобилазни детаљ у свим стриповима о доживљајима Кокко Била биле су саламе, односно kobасице, вероватно као знак гурманских наклоности аутора овог стрипа – Јаковитија (1923–1997)

грама. Многи, међутим, више од свежег меса воле прерађевине: kobасице, саламе, шваргле, крвавице, суцуке...

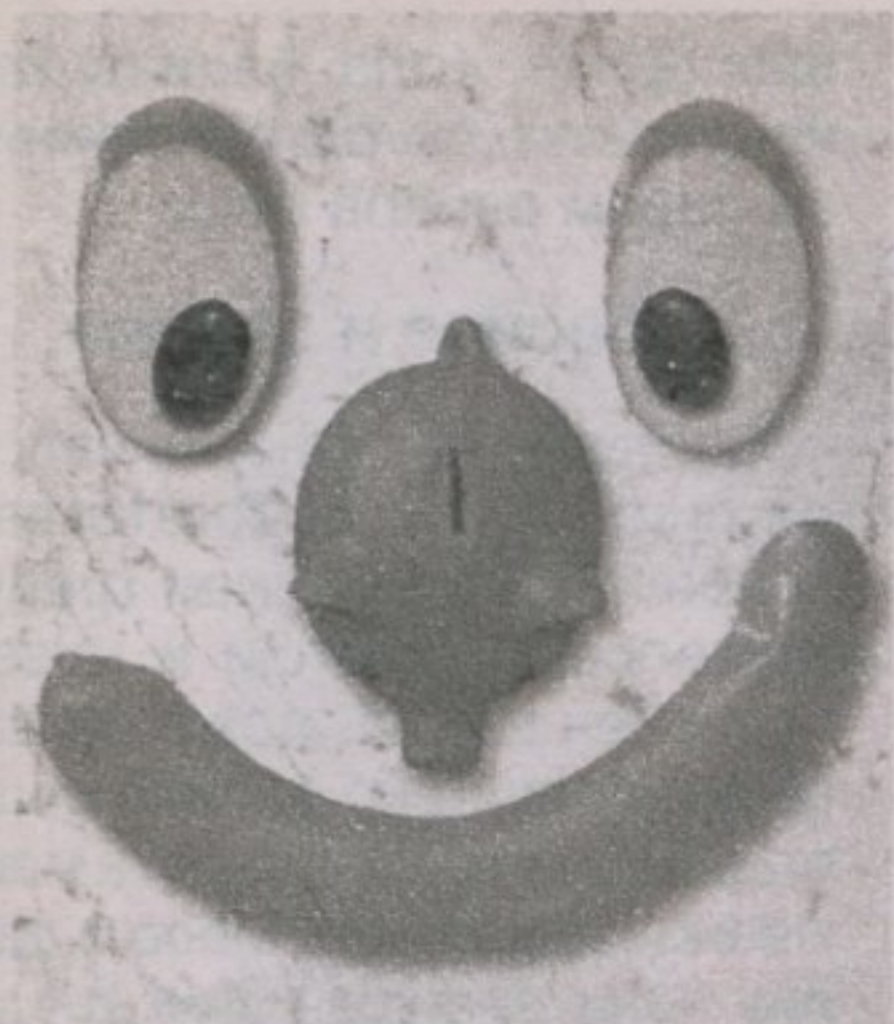
Можда ће објашњење др Радомира Радовановића, професора Пољопривредног факултета у Београду, о томе шта су то заправо kobасице и саламе и од чега се праве, смирити гурманске страсти многобројних „kobасичара“, поклоника производа од меса. А можда и неће. О томе шта су kobасице и саламе, професор Радовановић каже:

– Kobасице и саламе праве се од смеше више или мање уситњеног меса (говеђе, свињско, овчије, домаће перади), масног ткива (сланина, лој) и разних додатака (зачини). Том смешом пуне се природни (црева) или

—двадесет три

kobасица

ПРШУТА У БРОЈКАМА

Мада не откривају до краја рецепт по ком се прави и који је њихову пршуту учинио вероватно најпознатијом на свету, произвођачи италијанске пармске пршуте (prosciutto di Parma) не крију састав свог производа, како дијеталне пармске пршуте, тако и оне „обичне“. Сто грама пршуте из Парме има следећи састав:

Дијетална пршута из Парме

Енергетска вредност: 138 килокалорија
Вода: 61,80%
Протеини: 26,87%
Со: 5,97% Маси: 3,46%

„Обична“ пармска пршута

Енергетска вредност: 280 килокалорија
Вода: 50,84%
Протеини: 22,75%
Маси: 21,01%

ма и то од обрађених основних делова свињског трупа (домаћа сремска шунка, његушки пршут, крашки пршут, пармска шунка), или пак од обрађених комада говеђег, свињског или овчијег меса, као што су ужичка говеђа пршута, ужичка свињска пршута, сјеничка

овчија пршута – објашњава професор Радовановић. – Због тога ови производи у свом називу готово по правилу имају географску одредницу, назив краја из ког потичу, и заштићену ознаку порекла.

Нису опасни по здравље

Чини се као да цео свет држи дијету, а људи никада нису били дебљи. Да ли сухомеснати производи могу неповољно да утичу на здравље? Стручњак за месо и прерађевине од меса професор Радовановић даје зелено светло гурманима уколико умеју да у одређеном тренутку кажу: „Доста“.

– Под условом да су у потпуности обезбеђени строги и обавезујући хигијенско-санитарни услови производње, пуна хигијенско-токсиколошка исправност, као и ветеринарско-санитарни надзор, производи од меса безбедни су по здравље људи. Умерене количине се подразумевају – 150 до 200 грама. У развијеним земљама света, а и у нашој земљи, производе се и дијететске месне прерађевине, што подразумева пажљив избор и припрему основних сировина, низак

садржај масног ткива и зачина, скромну енергетску вредност и готово занемарљив удео холестерола. Ови производи зато су и скупљи.

Тешко је дати одговор на питање које производе од меса људи највише воле да једу. У различитим деловима света становништво има посебне навике и обичаје, па и када је реч о храни. У Средњој Америци, северним деловима Јужне Америке, деловима северне, централне, јужне и источне Европе, затим у Русији, Кини и већини земаља Далеког истока, највише се користи месо свиња ■

М. О.

УПУТСТВО ЗА СЕЧЕЊЕ

Гурмани сматрају како је сечење сухомеснатих производа својеврсна уметност. Ево и неких савета. Саламе се пре сечења обавезно ољуште. Сваки режањ требало би да буде дебљине зрна бибер. Мортадела се, пак, сече танко, најтање могуће. Неки сматрају да је укусна исечена на коцкице дебљине 5 милиметара. Пршута се сече непосредно пре сервирања и никада хладна. Да би могла лако да се сажваће, треба да је исечена врло танко ■

вештачки омотачи, топлотно обрађени, уз димљење или без. Као основна сировина може да се користи само једна врста меса (за сузук, на пример, говеђе месо и говеђи лој), или, пак, више врста (за чајну кобасицу свињско, говеђе месо и сланина).

У нашој земљи постоји пет група ових производа који се разликују по саставу и механичкој обради, саставу надела, али, пре свега, по топлотној обради и трајности. То су трајне кобасице (чајна, кулен, сремска кобасица, зимска салама...), полутрајне (шункарица, крањска кобасица), баре кобасице (вишшла, паризер, дебрецинер, сафалада), куване кобасице (шваргла, кавурма) и кобасице за печење (роштиљске кобасице).

Професор Радовановић напомиње да у свакодневном животу мало ко при куповини обраћа пажњу на два различита појма – кобасицу и саламу. Независно од групе којој припадају, као кобасице се означавају производи ужег пречника, од 12 милиметара (вишшла), 20–22 милиметра (дебрецинер) 34–36 милиметара (чајна кобасица) или до 50 милиметара (екстра кобасица). Производи ширег пречника, дакле више од 50 милиметара, називају се саламама (тиролска салама, на пример). Ипак се најчешће називом салама означавају кобасице ширег пречника из групе трајних кобасица као што је то зимска салама.

Чини се да су, за разлику од кобасица, пршуте финије, самим тим много скупље, па их потрошачи мање и купују. Њима нису потребни никакви адитиви. Произвођачи славне италијанске пршуте из Парме хвале се традицијом дугом чак две хиљаде година!

– Пршуте су деликатесни, трајни сухомеснати производи који се по правилу израђују према традиционалној технологији на одређеним географским подручјима

двадесет четири

ПОПУЛАЦИОНИ
ЗАБАВНИК

2. 11. 2001.

(Занимљиве податке о овој теми можете наћи на сајту Индустије меса Чајетина која производи ужички пршут, на адреси: www.imcajetina.co.yu или пак на италијанском сајту www.prosciuttodiparma.com)

РЕКЛИСУ

Нисам вегетаријанац зато што волим животиње, вегетаријанац сам зато што мрзим биљке.

Артур В. Браун
енглески пилот
(1886–1948)

Почетак је најважнији део посла.

Платон
грчки филозоф
(427 – 347. пре н. е)

Боље је упалити свећу него проклињати мрак.
Кинеска пословица

Боље је владати у паклу него служити у рају.

Џон Милтон
енглески песник
(1608–1674)

У овом лудом свету само луди су нормални.

Акира Куросава
јапански редитељ
(1910–1998)

Не желим око себе људе који ми подилазе. Желим сараднике који ће да ми кажу истину макар их она коштала посла.

Семјуел Голдвин
амерички филмски продуцент
(1882–1974)

Све религије су створене на страху многих и мудрости неколицине.

Стендал
француски књижевник
(1783–1842)

Ако се сетите свега што знате о Абрахаму Линколну из историје, шта мислите шта би он данас радио да је жив?

1. Писао би мемоаре о Грађанском рату
2. Био би саветник председника
3. Очајнички би гребао по унутрашњости свог ковчега.

Дејвид Летерман
амерички тв-водител
(рођен 1947)

Бог не постоји. Али, то и није битно. Човек је довољан.

Една Сент Винсент Милеј
америчка песникиња (1892–1950)

Не делим мишљење ни са ким. Имам своје.

Иван Тургенев
руски књижевник
(1818–1883)

Носи стари капут и купи нову књигу.

Вилијам Л. Фелис
амерички књижевни критичар
(1865–1943)

Ако вам пас скочи у крило, то је урадио зато што вам је привржен, ако мачка уради то исто, то је зато што јој је топлије у вашем крилу.

Алфред Норт Вајтхед
енглески филозоф
(1861–1947)

Слободно друштво је оно у коме си сигуран иако ниси популаран.

Едли Стивенсон
амерички политичар
(1900–1965)

Брак је победа маште над интелигенцијом. Други брак је победа наде над искуством.

Артур Еш
амерички тенисер
(1943–1993)

Албер Ками
француски писац
(1913–1960)

Илустровао Давид Вартабедијан

РОПСТВО
ЈОШ
ПОСТОЈИ

ЖИВОТ ВРЕДАН

Призор је потресан: група жена и деце седи и немо посматра договарање групе отмицара и двоје људи који покушавају да их откупе, ослободе и врате у окриље породице коју нису видели неколико година.

Иако је ропство званично укинато, и даље постоји у многим крајевима света.

Судан је само једна од држава у којој појединци и даље немају право на слободу.

Керолин Кокс, члан Горњег дома британског парламента, са свештеником Стјуартом Виндзором запутила се по својој жељи на север Судана. Приватним авионом стигли су из Најробија и, избегавајући радаре, летели што је могуће ниже, свесни да сваког часа може да их погоди ракета побуњеничке суданске војске. Њих двоје су чланови организације „Хришћанска солидарност“, прикупљају

Највећа афричка земља Судан зна само за патњу. Поред сталних ратова, суше и глади, велики број жена и деце непрекидно страхује од отмице

У оквиру: бароница Кокс и организација за коју ради до сада је у Судану ослободила ропства 2281 особу.

Као на пијаци: продавац је лево, а у позадини „роба“.

60 ДОЛАРА

После неверице да ће поново стећи слободу, жене и деца трче да би се после дугог времена живота у ропству поново састали с најмилијима.

После месеци, некад и година, проведених у ропству ова деца коначно ће се вратити својим породицама.

РОПСТВО ДАНАС

- Иако то звучи невероватно, ропство је данас распрострањеније него икада! Кевин Бејлс, професор социологије на Универзитету у британској покрајини Сари, каже да у свету 27 милиона људи живи у некој врсти ропства.
- У данашњим условима постоје различити облици ропства. Један од уобичајених последица је неплаћених дугова – дужник мора да заложити себе самог јер нема могућности да врати новац који је од неког позајмио. Ова појава честа је у Индији, али није неуобичајена ни у југоисточној Азији, затим у Бразилу, на афричком тлу или у арапским државама.
- Пре него што је ропство званично укинато, за 350 година одведено је и претворено у робље тринаест милиона Африканаца.
- Друштво народа изгласало је 1926. године први међународни за-

кон којим се укида ропство. Овај закон Уједињене нације допуњавају 1956. године. У Великој Британији ропство је укинато 1807, а у читавој британској империји 1833. године. У САД то је учињено 1865. године.

● Према подацима Међународног покрета за укидање ропства, оно и даље постоји на свим континентима. Нарочито се испољава у трговини белим робљем, посебно у Европи.

● Између милион и по и два милиона деце прода се сваке године да би обављали физичке послове или били зловљани на друге начине.

Суданац носи мајицу на којој пише: „Зауставимо ропство у Судану“.

Ко жели више да сазна о ропству у овој афричкој држави у скорашње време може да се укључи на сајт: www.newafrica.com/history/sudan, или на сајт Anti-Slavery International: www.antislavery.org/selection.htm.

ЗЕМЉА ПАТЊЕ

● Са 2.505.805 квадратних километара Судан је, по пространству, највећа држава на афричком тлу. Због суше која траје годинама и због лоших економских услова то је уједно и једна од најсиромашнијих и најслабије насељених земаља Црног континента. Према последњем попису, у Судану живи 28 милиона становника.

● Судан је насељен најмање девет милиона година. Неки научници чак верују да би ово подручје могло да буде „колевка цивилизације“ у којој су живели прапреси данашњег човека.

● Просечна плата у Судану је пет стотина долара годишње. Овај просек знатно је нижи међу запосленима који живе на југу земље.

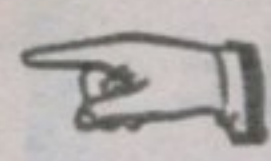
● Двадесет одсто добити од извоза нафте држава издваја за наоружање. Трошкови за одбрану знатно су порасли од 1998. године.

● Према неким проценама, током последњих 17 година због сталних сукоба у Судану сваког дана живот изгуби око три стотине људи.

добровољне прилоге и већ осми пут по реду купују слободу отетим Суданцима.

Судан, највећа држава на афричком тлу, уједно је и једна од најугроженијих. За протеклих двадесет година, што од глади што у непрестаним ратним сукобима, живот је изгубило

 два милиона људи. Из истих разлога пет милиона Суданаца потражило је спас у другим земљама. Један званичник Друштва за заштиту људских права каже: „Да ли постоји опис за два и по милиона квадратних километара патње? Да. Зове се – Судан”.

„Отмица”

Немири у овој држави на истоку Африке не престају од 1956. године када су се Британци повукли, а Судан стекао независност. Становници северног дела земље углавном су исламске вероисповести и у сталном су сукобу са црначким хришћанским племенима на југу. Иако је ропство у Судану забрањено још током Првог светског рата, оног тренутка када је партија Националног исламског фронта 1989. године ступила на власт, поново је, додуше незванично, постало део суданске стварности. Прича о томе како се отимају жене и деца има безброј а свака је драма за себе.

Званичне суданске власти свесно затварају очи и одбијају да признају да ропство постоји. Уколико говоре о особама које без трага нестану преко ноћи, користе блажу реч – „отмица”. Заједно са Уницефом и светском организацијом „Спасимо децу” (Save the Children) до сада су ушле у траг 1230 „отетих” особа, од чега су 453 жене и детета вратили породицама. Тај посао изузетно је спор јер у Судану тренутно вероватно око сто хиљада људи живи у ропству.

Сваки живот труда вреди

Али, оно чиме се Керолин Кокс и њено удружење баве многи различито тумаче. „Откупљивање” робова, које ова енглеска бароница води, не наилази на подршку ни Уницефа ни удружења „Спасимо децу”. Уместо да ради на потпуном укидању ропства – кажу они – самим тим што пристаје да за људски живот плати шездесет долара, она подстиче ропство и трговину робљем. Људи који отимају друге људе већ су толико бескрупулозни да се неће либити да то и даље раде.

Бароница Кокс одговара:

– Ако си у прилици да бар једног човека ослободиш ропства онда то без размишљања треба да урадиш. Наравно да сам свесна да ово што сада радимо није коначно решење ■ **В. С.**

двадесет осам

МАЛИ ДИНОСАУРУС

ЗМАЈ

Могу да достигну тежину од 160 килограма и дужину од три метра, а жртву уоче и на удаљености од 300 метара тако да имају довољно времена да се припреме за напад. Прети ли и људима опасност од њих?

СА

ОСТРВА

КОМ

У Малајском архипелагу, далеко на Истоку, почетком прошлога века једног рибара бура је натерала да уточиште потражи на острву Комодо. Ту је доживео јединствено искуство. Измучен напором да одржи бродић под налетима снажног ветра, али и срећан што је у томе успео, пошао је да нађе нешто свежег воћа. Нашавши прегршт плодова, сео је да утоли глад. Само што је почео да једе, из жбуња је истрчао очигледно преплашен дивљи вепар. После неколико метара саплео се о неку грану. То га је стајало живота. Јер, скоро истог часа из шумарка је излетело страшно створење које га је

зграбило за врат и почело да га дави и гризе. Жртва се није дуго опирала. Готово полумртву чудовиште ју је одвукло у жбуње.

Некако овако рибар је препричао свој доживљај и, описавши створење које је видео, потврдио „мит” о комодо змајевима.

А то створење било је највећи гуштер на свету који може да има 160 килограма и да нарасте до дужине од три метра. Са снажним чељустима који-

ма једнаком лакоћом лови јелене, дивље свиње и козе, крећући се брзином већом и од 20 километара на час, морао је рибару са почетка приче да изгледа као право чудовиште. Припада групи гуштера који се зову варани, а комодо змајеви иначе се у науци називају *Varanus comodoensis*.

Након овог првог сведочења о змајевима, проучавању циновских гуштера посветио се, седамдесетак

ПОДТИМНИ
ЗАБАВНИК

2. 11. 2001.

— ЦИНОВСКИ ГУШТЕР

година касније, херпетолог Волтер Ауфенберг. Током једног боравка на Комодо острву пратио је групу змајева 81 дан. Установио је пре свега да ови гуштери нису променили облик још из доба јуре, те да имају истог претка као и једна врста диносауруса. А како су веома слични крокодилима, житељи овог острва називају их буја дарат (копнени крокодил), али и бјавак раксаса (велики гуштер). Веома добро виде и на удаљености од 300 метара што им омогућава да брзо уоче мету, на време се припреме и устреме на будућу жртву коју ће прогонити све док је не ухва-

КОМОДО

те. Змајеви не лове често, али за један оброк могу да поједу и до 10 килограма mesa.

Ауфенберг их је описивао као успешне ловце: „Једног поподнева одлучим да присуствујем лову мужјака кога сам пратио неколико дана. И видим га како после краћег истраживања околине прилази јамици у близини мање баре која се ту створила после дводневне кише. Сакрио се у њу тако да ни ја који сам опазио да је ту ушао нисам могао да га видим. Пуна два сата потом није ни репом мрднуо. Када сам већ помислио да је неопажено отишао, с неке стране наишао је јелен и примакао се води. Гуштер није одмах скочио на њега. Пустео је да се сасвим приближи бари и чак му дозволио да се напије воде. Тек када је јелен завршио и, окренувши леђа гуштеру, кренуо,

комодо змај је истрчао и јаким ударцем по трбуху оборио животињу. И пре него што је оборени јелен успео да се исправи, рептил је зарио зубе дубоко у врат своје жртве. Не могу тачно да опишем какво ме је осећање прожело. Иако ми је било јасно да се преда мном дешава нешто што је уобичајено у ланцу исхране, пожелео сам да одбраним слабијег. Али, истовремено сам осећао дивљење према моћној животињи. Било је то чудесно искуство.”

Данас се поуздано зна да змајеви живе искључиво на овом острву које је због њих претворено у наци-

онални парк. Наравно, надлежни чине све да им обезбеде све потребне услове за живот и опстанак. Према неким проценама, ових преживелих „диносауруса” има око 3500, што је довољан број да одрже врсту. Све женке излегу годишње укупно између 300 и 500 јаја, а опстаје можда свако пето младунче. Међутим, како су, осим људи, највиши у ланцу исхране, њихова врста безбеднија је од многих других. А, код људи из читавог света који су имали прилике да их виде изазивају узбуђење. Иако се извесно време причало да знају да нападну љу-

де, осим једног сумњивог случаја, није познато да је ико од посетилаца или становника из околине страдао од комодо змајева. Ипак, и та прича продубила је неповерење према њима, па се дуго чекало мишљење стручњака да ли су ови гуштери посебно опасни по човека и да ли су склони да нас нападну без преке потребе. И? Утврђено је да су мање опасни од крокодила и змија и тако се у неким туристичким понудама нашао, по повољној цени, и пут ка Бали, месту које је веома близу острву, па се иде на излете до Комода ■

М. Б.

КОНКУРС НЕСКВИК ЗЕКА ТВОЈ ЦРТЕЖ ЧЕКА!

Несквик зека тражи сликарске таленте. Треба само да нацрташ неку земљу чуда, било да је са карте света, из маште или можда из будућности, како год ти желиш! У тој земљи чуда можеш да се појавиш ти, твоји другови, Несквик зека...

Пошаљи свој цртеж најкасније до 20. новембра 2001. године на адресу:
 Политикин Забавник, за Несквик конкурс, Македонска 29, 11 000 Београд.
 Најбољи цртежи биће објављени, а најмаштовитији сликари добиће једну од ових награда:

Сони плеј стејшн	дискмен
ролери	50 Несквик мајица
50 Несквик капа	50 Несквик школских прибора
30 слатких Несквик пакета	

Nestlé
Nesquik

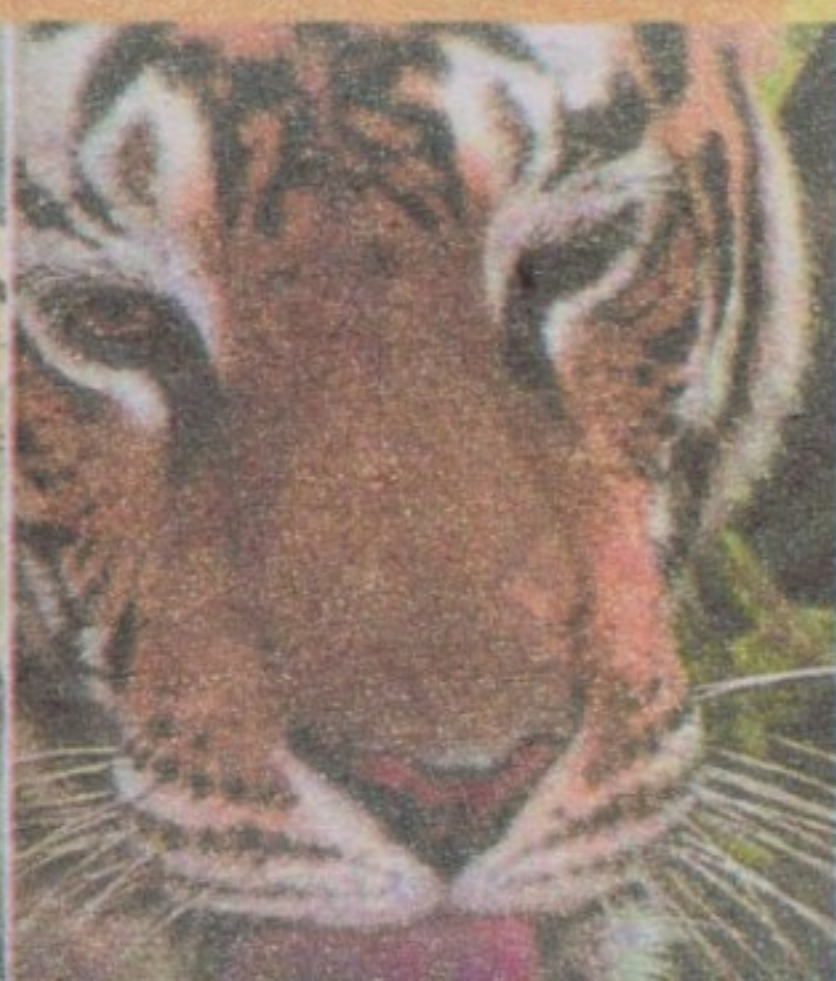
неодољив укус чоколаде

УПОЗНАЈ СВЕТ У ПОНОЋ И ПЕТ

Најбољи светски документарни програм

на телевизији ПОЛИТИКА

РЕПРИЗЕ наредног дана 10³⁰ -* СУБОТОМ у 17⁰⁵

ПОНЕДЕЉАК
ГЕОПОЛИТИКА

УТОРАК
СТИЛ ЖИВОТА

СРЕДА
КУЛТУРА, ЦИВИЛИЗАЦИЈА

ЧЕТВРТАК
У ДИВЉИНИ

ПЕТАК
ИСТРАЖИВАЧ

Године 1628. пре наше ере становници острва Тера осетили су да земља подрхтава. Преживели су многе земљотресе, али овај није био обичан. Снажна ерупција вулкана неповратно је уништила њихово острво збрисавши сваки траг постојања. Ноћ и море заувек су прогутали све житеље Тере. Остала су само сећања и трагови који су чекали да их неко открије.

Догађај пре три хиљаде година оставио је дубок траг на све. Египћани су знали за Теру и када су њихови бродови дошли на место где је некада било брдовито острво, затекли су пустош, дим и неколико гребена. Могли су једино да закључе да је острво које се ту некада налазило потонуло и нестало...

Наредних векова испредана је легенда о утопијском друштву на острву које је нестало у мору. Острво је названо Атлантида.

Легенда о острву заокупља машту до данашњих дана. Атлантиду су налазили на разним местима... у шумама Гватемале, на Тибету... на дну Атлантског океана. Озбиљнија истраживања указују на грчко острво које се у старом веку звало Тера. На тој ситној тачки у Егејском мору између Егип-

та, Грчке и Азије данас се налази само гребен од вулканских стена које штрче из мора.

Грчки филозоф Платон цитирао је причу која је, наводно, до њега дошла из Египта. Али да би дошли до одговора да ли је Тера заиста нестало острво Атлантида, научници су данас морали да се врате у време богова и античких јунака и кроз митове о њима

уђу у траг тајанственој Атлантиди.

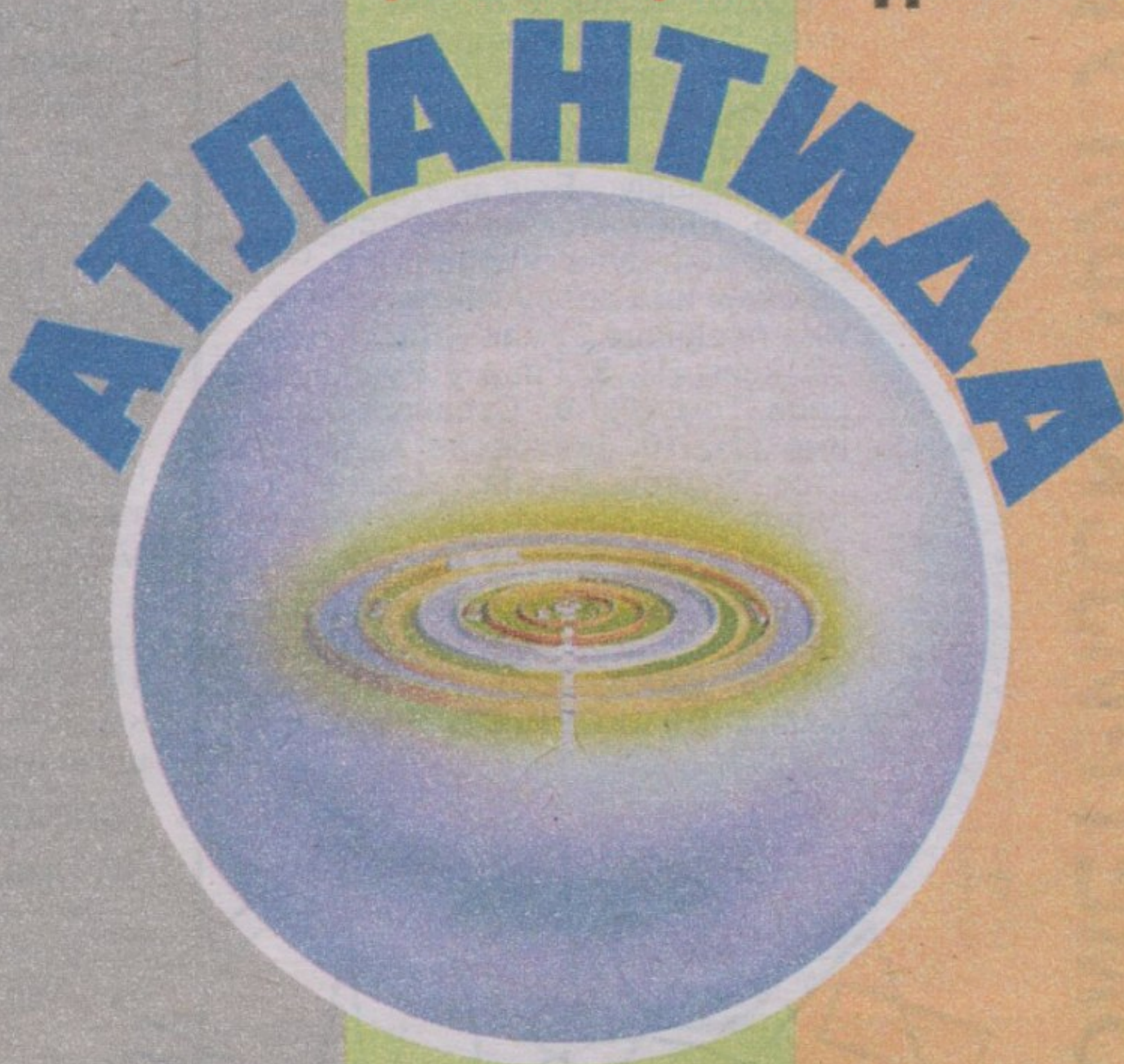
Новооткривени докази показују да ерупција вулкана тог, по житеље острва Тере, кобног дана, није била обична. На Тери се догодила највећа природна катастрофа икад забележена у свету. Како је један научник рекао, било је то као да око 150 хидрогенских бомби експлодира на једном

месту у једном тренутку. После такве експлозије настао би кратер широк око 15 и дубок око два километра. Воде Медитерана тада су покуљале у провалију... Попут водопада према којима су Нијагарини ситница. Ерупција је изазвала плимски талас који је заплуснуо све обале дуж Егејског мора и зашао по 50 километара дубоко у копно. Таласи су били високи око 240 метара, а експлозија се вероватно осетила и на другим континентима. Могуће је да је облак пепела дошао и до Северне Америке претварајући дан у ноћ, лето у зиму. О томе говоре тамни годови на стаблима бора у Калифорнији који је стар пет хиљада година...

Експлозија која се догодила на Тери била је толико снажна да је постала део египатског предања, а грчки филозоф Платон преузео је као причу о Атлантиди.

О првој европској цивилизацији и још једном покушају да се одгонетне једна од највећих тајни у историји човечанства, кроз научне чињенице, али и грчке митове, гледаоци Телевизије Политика могу да сазнају у једној од емисија документарног програма средом из серијала „Изгубљене цивилизације“

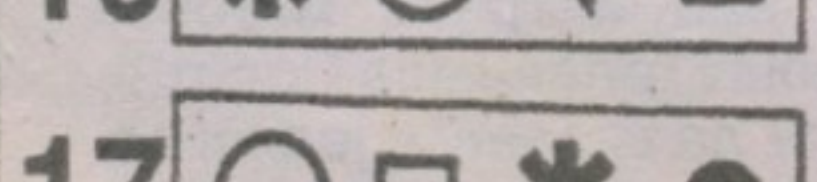
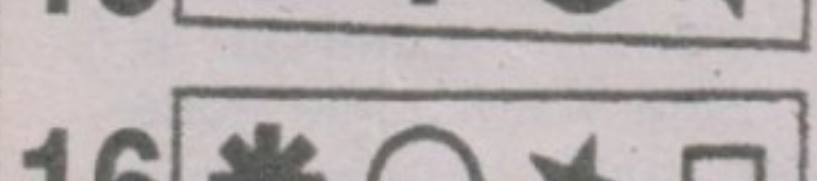
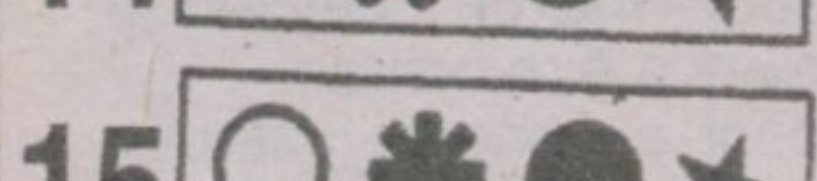
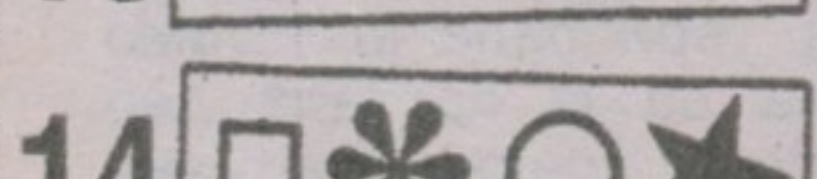
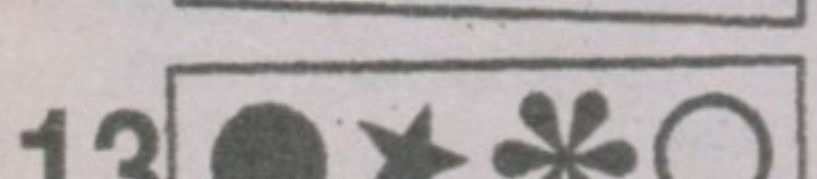
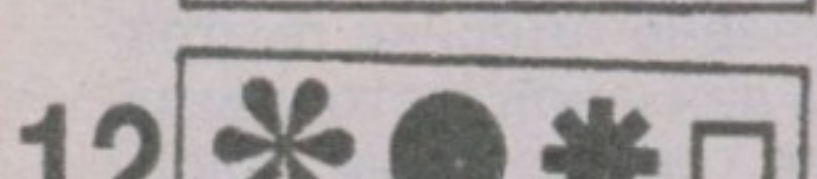
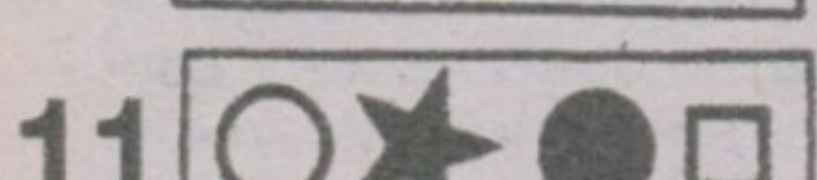
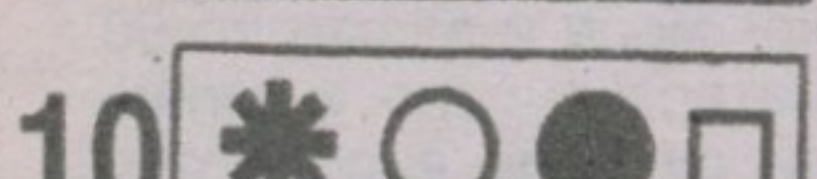
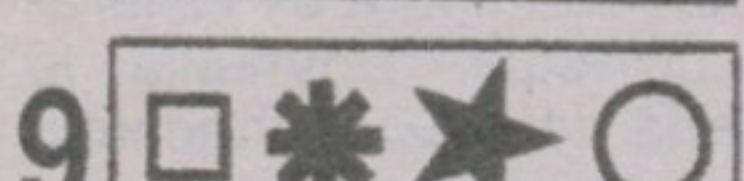
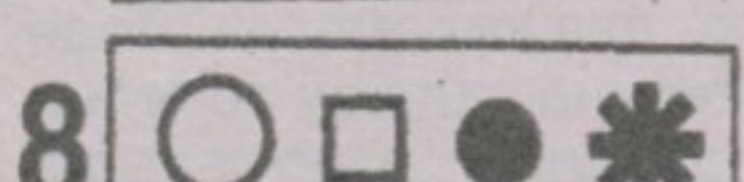
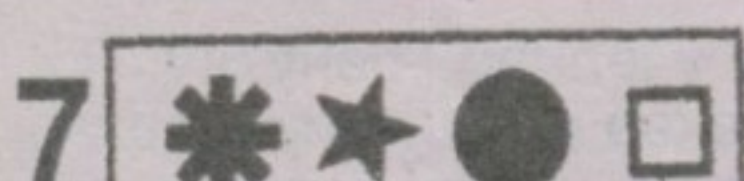
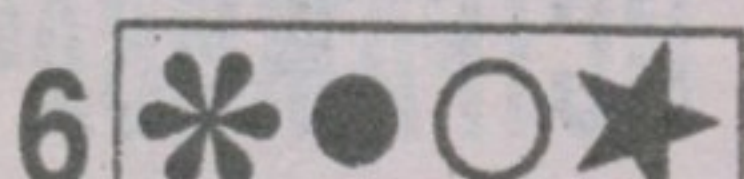
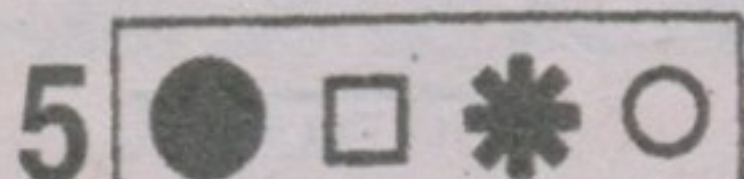
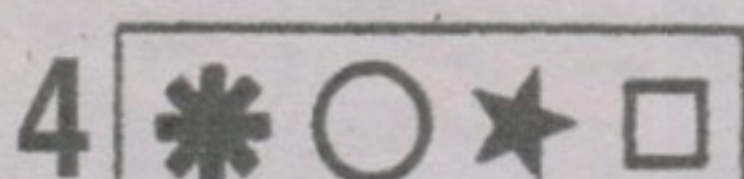
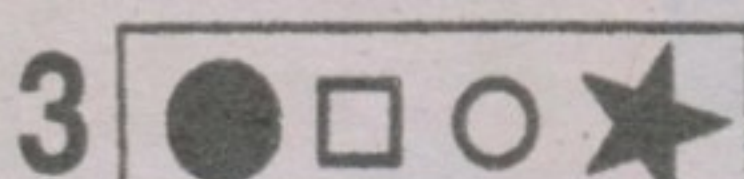
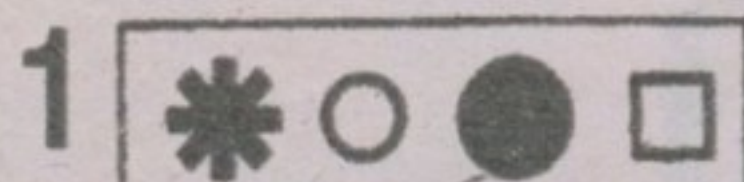
Ана-Марија Симоновић

ЕНИГМАТИКА

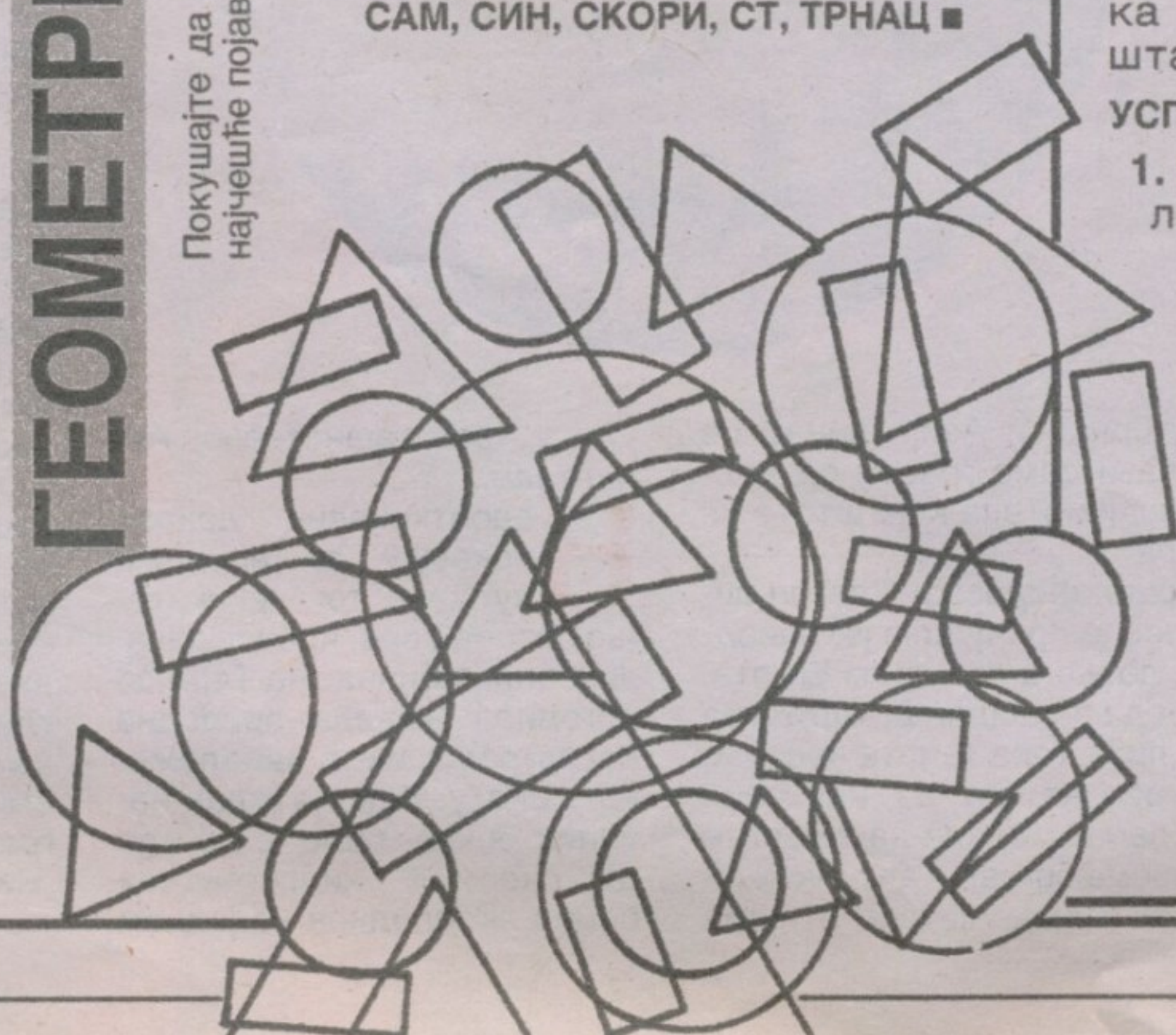
ОШТРО ОКО

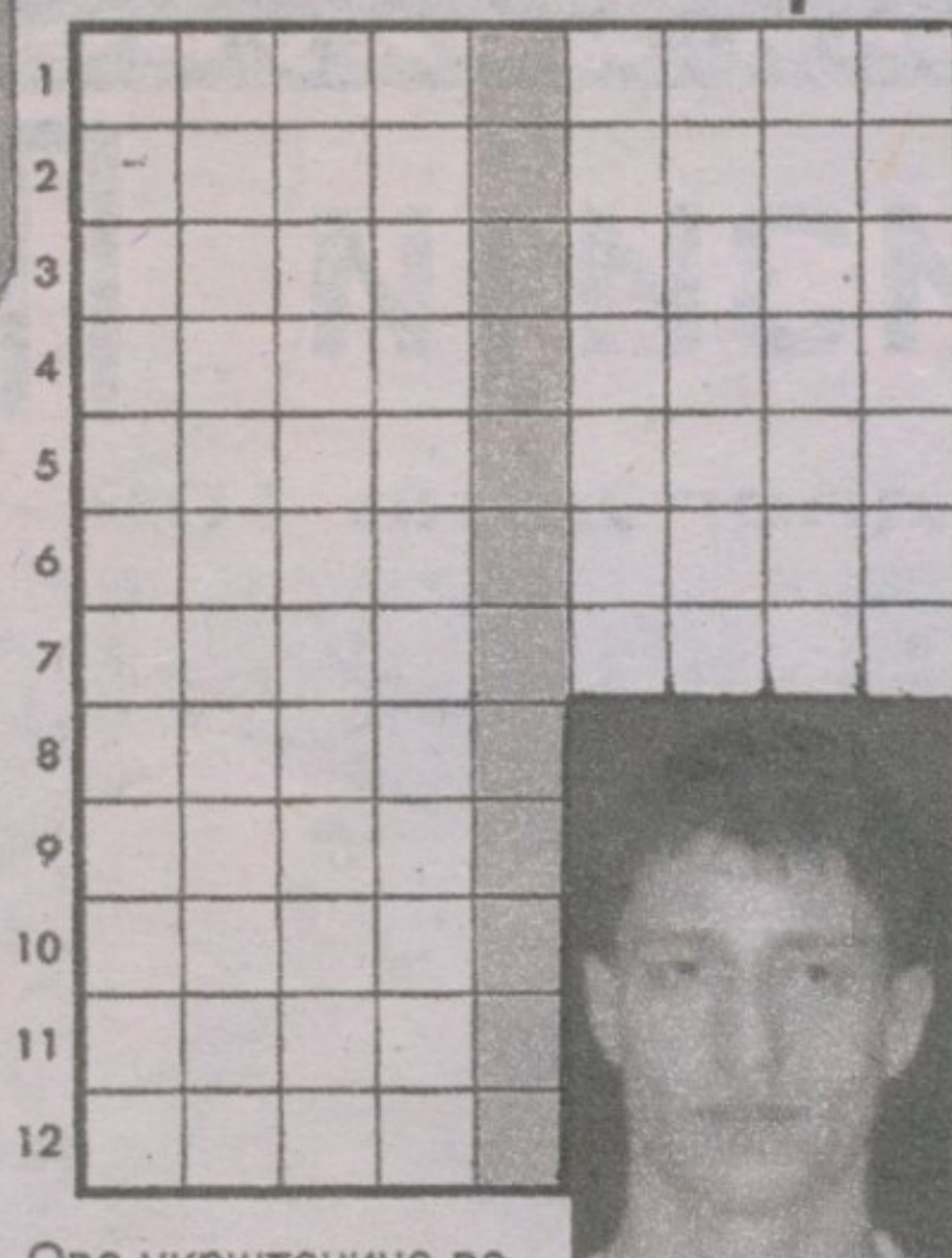
Само две од седамнаест сличица су исте. Које? ■

ГЕОМЕТРИЈСКЕ ФИГУРЕ

Покушајте да утврдите која се геометријска фигура најчешће појављује на слици ■

КОМБИНОВАНА УКРШТЕНИЦА

Ова укрштеница водоравно се решава као бела, а усправно као мозаичка. У означеним пољима добићете име и презиме нашег одбојкашког репрезентативца са слике. Приликом решавања треба уцртати и 9 црних поља.

ВОДОРАВНО: 1. Колико год их има – Провера знања (1), 2. Телевизијски пријемник (0), 3. Индонезијско острво – Ознака за неутрон (3), 4. Градић у Словеначком приморју – Боја за косу, кана (1), 5. Енигматски клуб (скр.) – Ветар који дува с мора (1), 6. Човек који има добру тактику (1), 7. Име певачице Сумак – Врста цвета, крин (1), 8. Град у Русији на реци Том (0), 9. Страно мушко име (1), 10. Шаховски велемајстор Валериј (0), 11. Монголско племе (0), 12. Наша шахисткиња, Алиса (0) ■

УСПРАВНО: ВЕЛИКА МОРАВА, ЕРАСТ, ИЛИР, ИО, КАМИЛАР, КРАЉ, НАРА, ОЧИ, ПЕТИТ, ПЗ, САМ, СИН, СКОРИ, СТ, ТРНАЦ ■

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

●	1	2	3	4	5	6	7
1							
2			■				
3						■	
4				■			
5		■					
6	■						
7							■
8					■		
9			■				
10						■	
11							

ВОДОРАВНО:

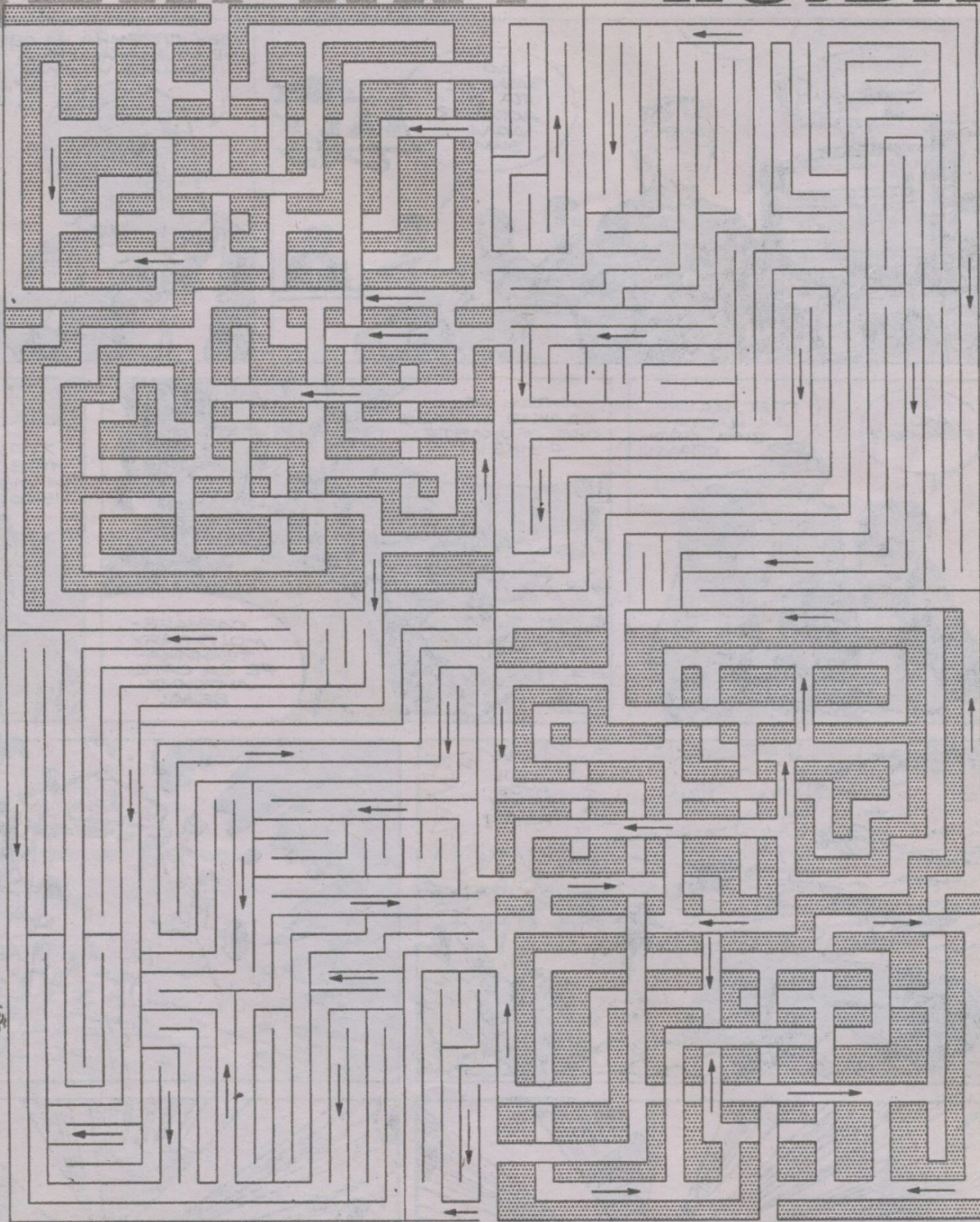
1. Спорт аса са слике, 2. Радио-локатор (скр.) – Град у Немачкој, 3. Дрвено седло – Ознака за келвин, 4. Лична заменица – Женско име, Емилија, 5. Ознака за неутрон – Кућица од платна, 6. Запуштено, необрађено земљиште, тратина, 7. Ивери, 8. Име глумца Малдена – 22. и 6. слово азбуке, 9. Иницијали тренера Голца – Град у Швајцарској, 10. Лука у Бугарској – Ознака за литар, 11. Усправна штампана латиница ■

УСПРАВНО:

1. Име глумца Велса – Скуп ћелија истоврсне грађе (мн.), 2. Унутрашња страна шаке – Врло јак ветар, 3. Друго слово азбуке – Презиме спортисте са слике – Морски гребен, 4. Стара мера за тежину – Биљка зевалица (мн.), 5. Проповедник цркве забрањеног учења – Водена животиња, 6. Класа (скр.) – Новац, новчаница (лат.) – Ознака за волт, 7. Главни град Турске – Име спортисте са слике ■

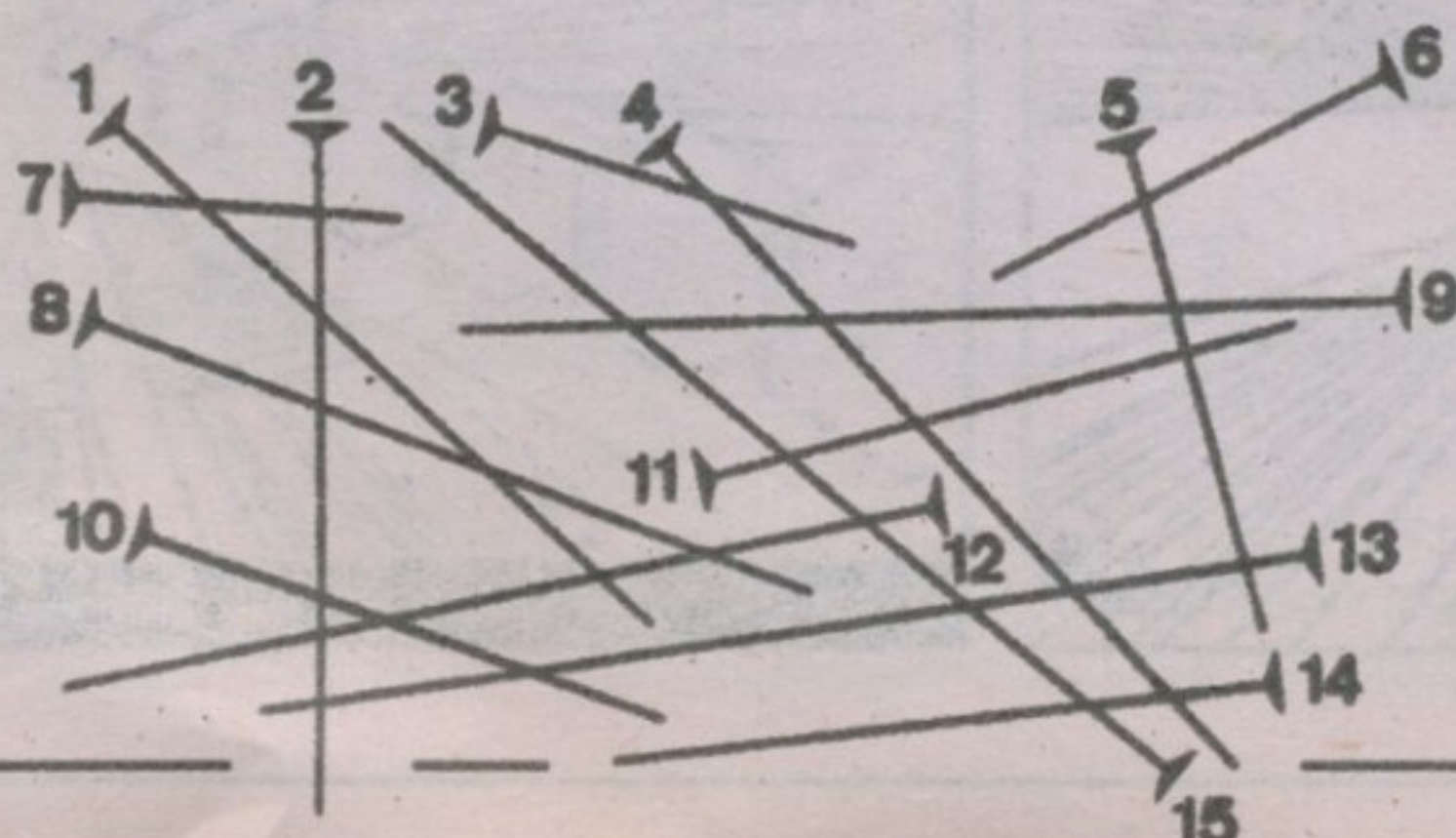
ЛАВИРИНТ ЧЕТИРИ ПОЉА

Два од четири поља састоје се од дводимензионалних „изнад и испод“ делова, а два су као код обичних лавирината. Стрелице одређују смер кретања који се мора поштовати. Улаз је горе, излаз доле ■

МАЧЕВИ

Поређајте по дужини мачеве на слици – од најкраћег до најдужег – не користећи лењир ■

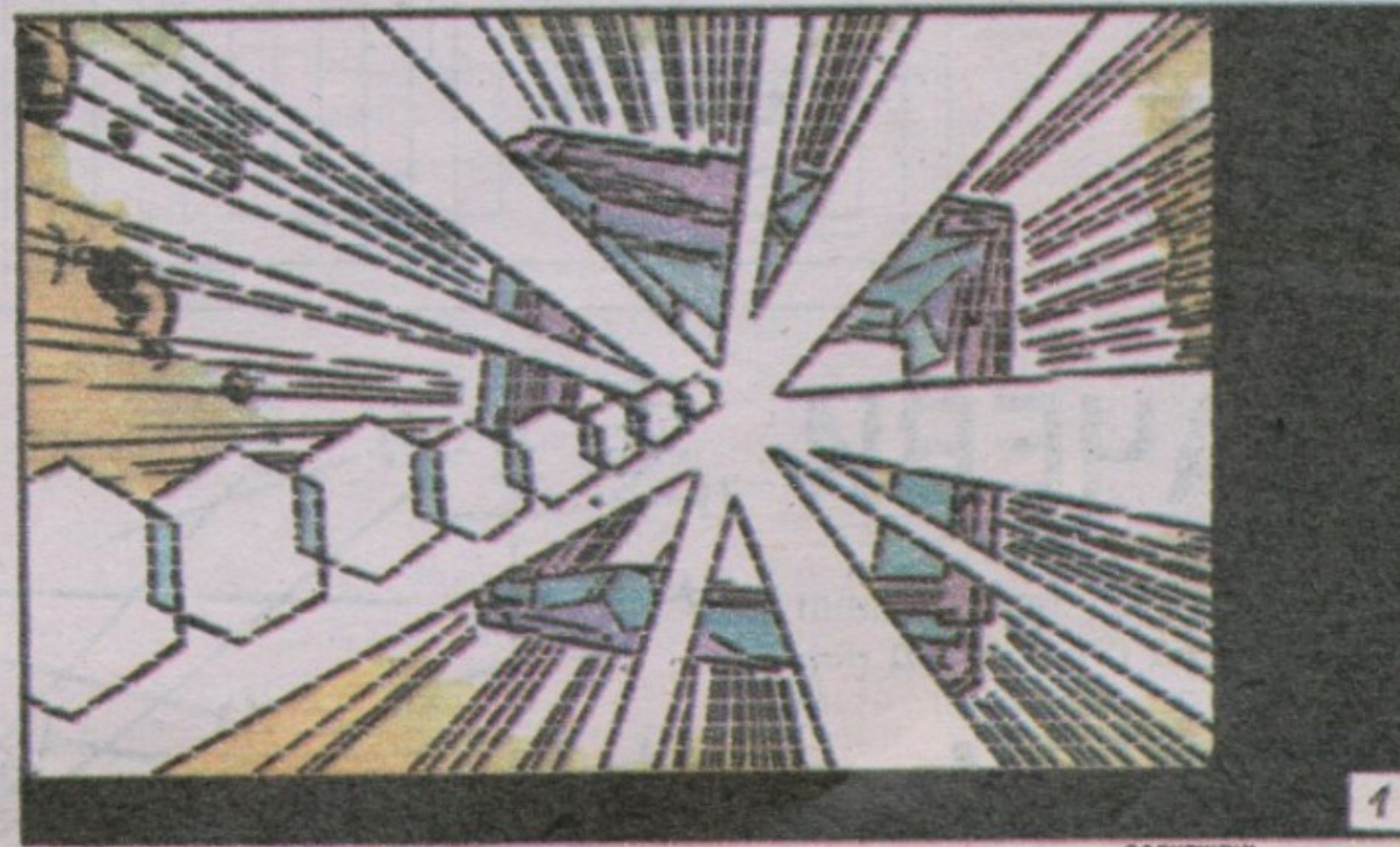
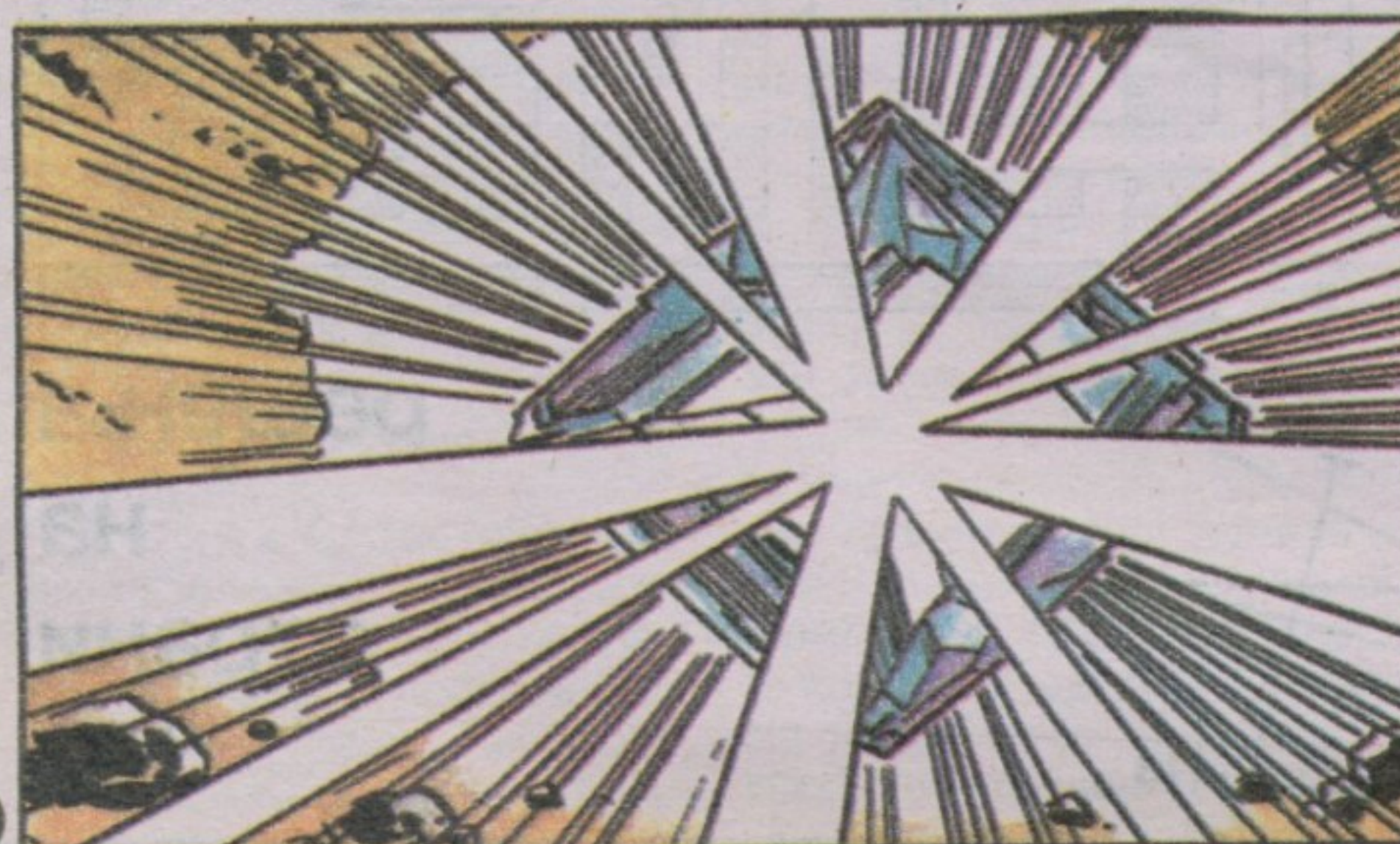
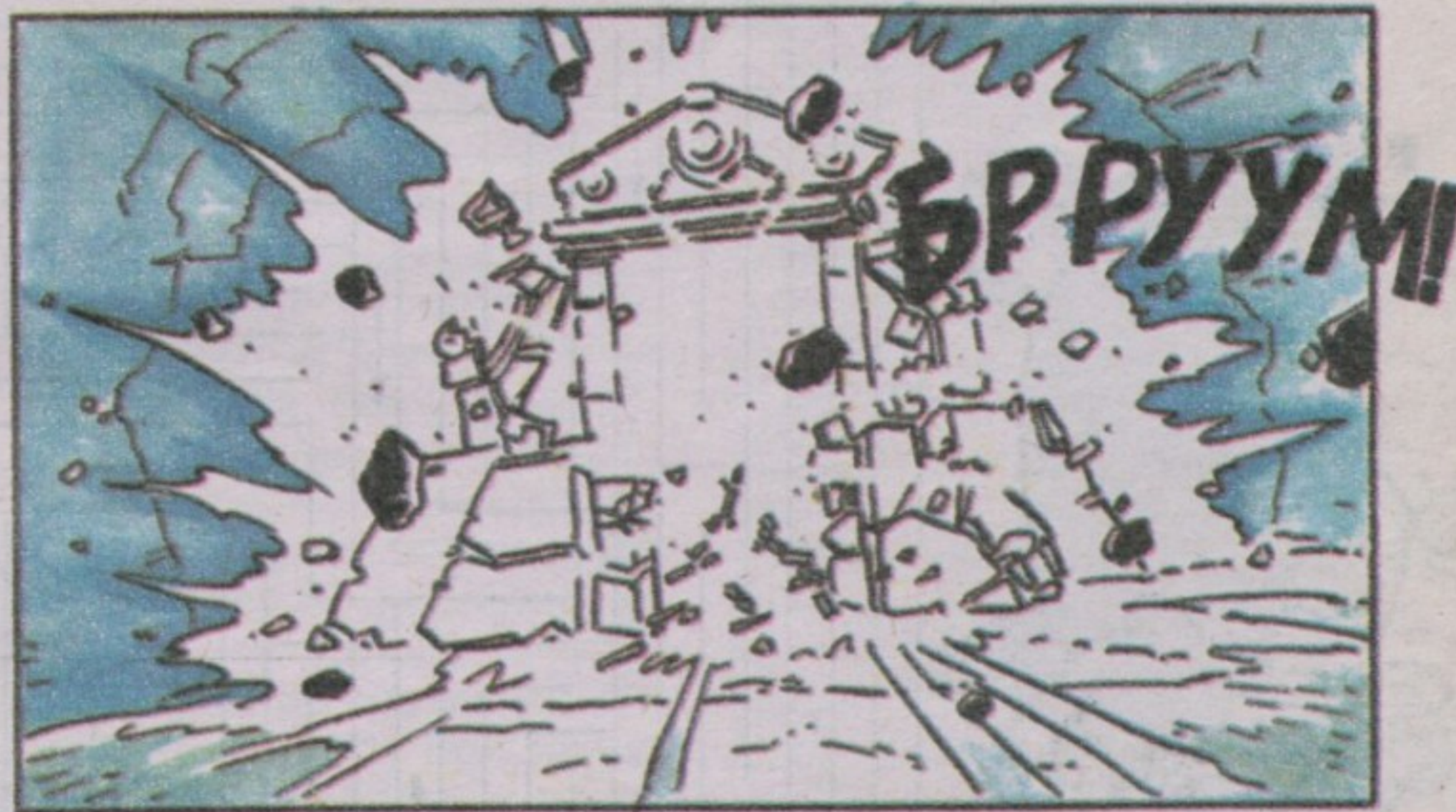
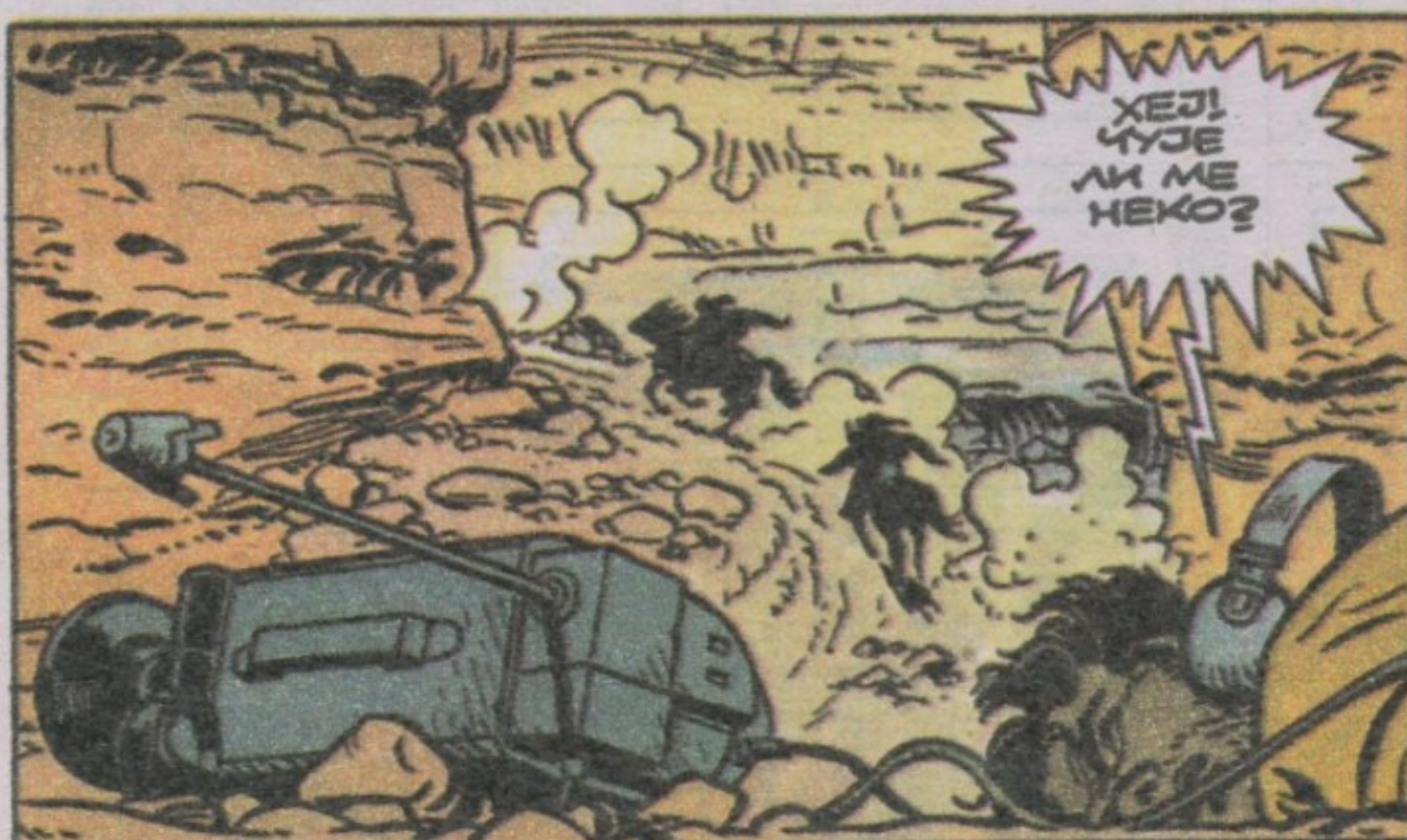

решења
на
страни
49

ИЗГУБЉЕНА СЛИКА ^{TV} ДЕО

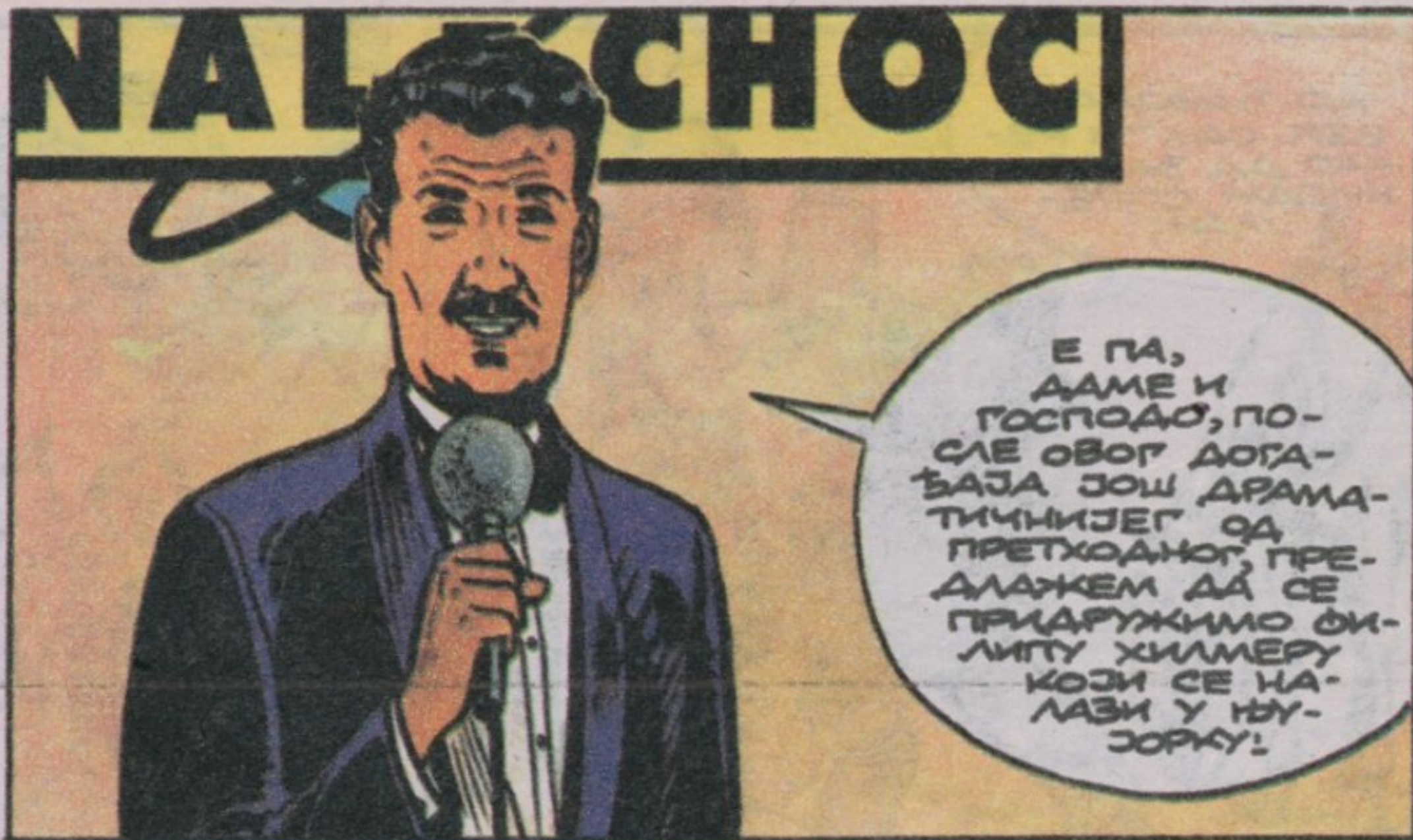
НАПИСАО КРИСТЕН

НАЦРТАЛИ ЈАБЈАНО И ШАПЕЛ

1

1

ДО БАВОЛА!
БЕГ САМ ТИ РЕ-
КАО ДА ЗА ОВО
НИСАМ СПРЕ-
МАН!

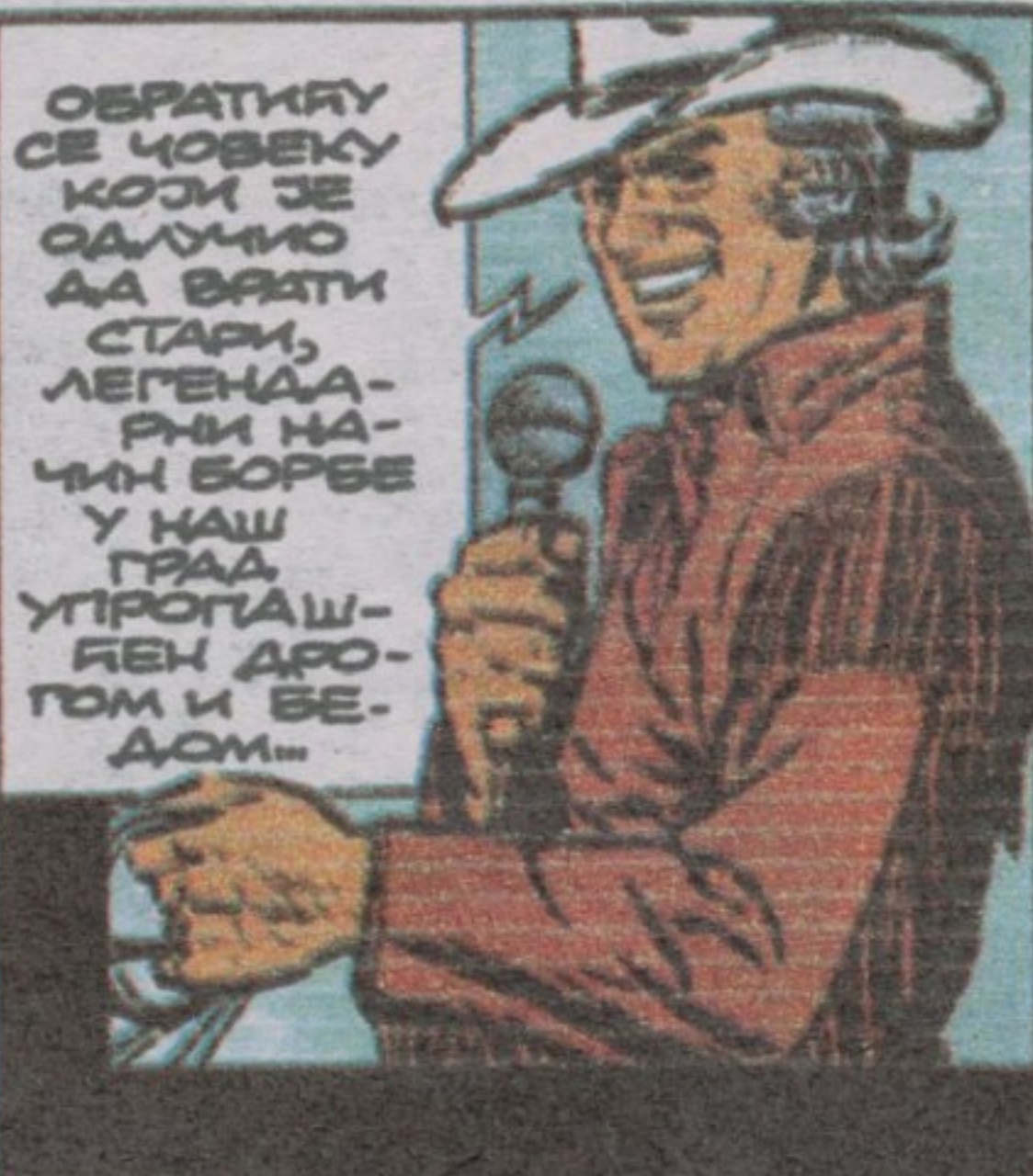
ТО ЈЕ ТО!
МЛАДИ
КРАДЛИВ-
ЦИ УТЕ-
ЦАНИ
СУ
ПОД
МОСТОМ
МЕТРОА...

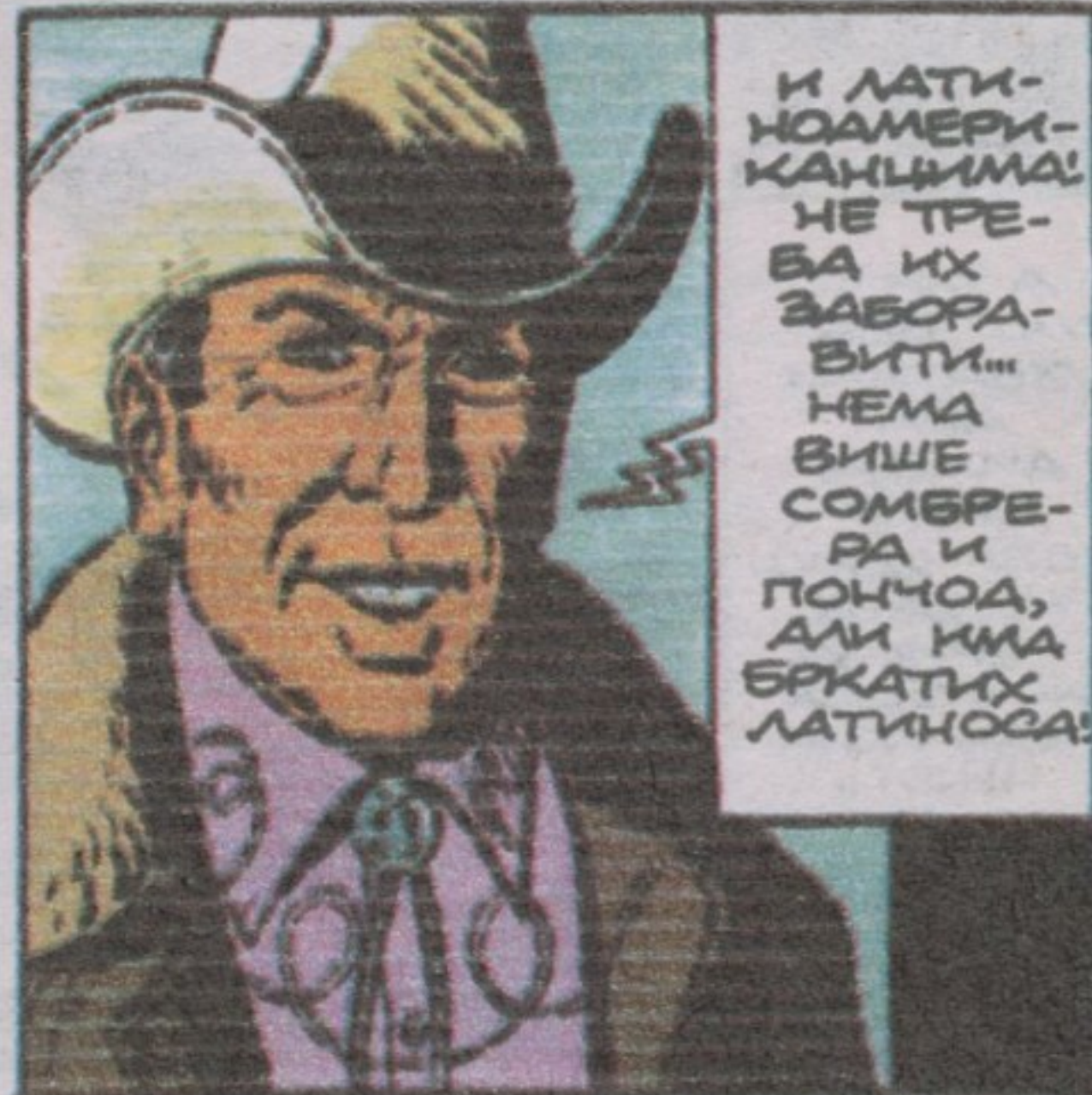
ПОЧЕЛИ
СУ ДА
ПУЦА-
ЈУ
НА
ПОЛИ-
ЦИЈУ...

АЛИ,
ДЕЛИО-
ЦИ
ПРАВЕ
НА КОЊИ-
МА СУ-
ВИШЕ
БРЗО СУ
СЕ КРЕ-
ТАЛИ...

ОБРАТИЋУ
СЕ ЧОВЕКУ
КОЈИ ЈЕ
ОДЛУЧИО
ДА ВРАТИ
СТАРИ,
ЛЕГЕНДА-
РНИ НА-
ЧИН БОРБЕ
У НАШ
ГРАД
УПРОПАШ-
БЕН ДРО-
ГОМ И БЕ-
ДОМ...

И ЛАТИ-
НОАМЕРИ-
КАНЦИМА!
НЕ ТРЕ-
БА ИХ
ЗАБОРА-
ВИТИ...
НЕМА
ВИШЕ
СОМБРЕ-
РА И
ПОНЧОД,
АЛИ ИМА
БРКАТИХ
ЛАТИНОСА!

ОДАКЛЕ ВАМ
ИДЕЈА ДА У
ГРАДСКОЈ СРЕД-
НИ ИДЕТЕ У ПО-
ТЕРУ НА КО-
ЊИМА?

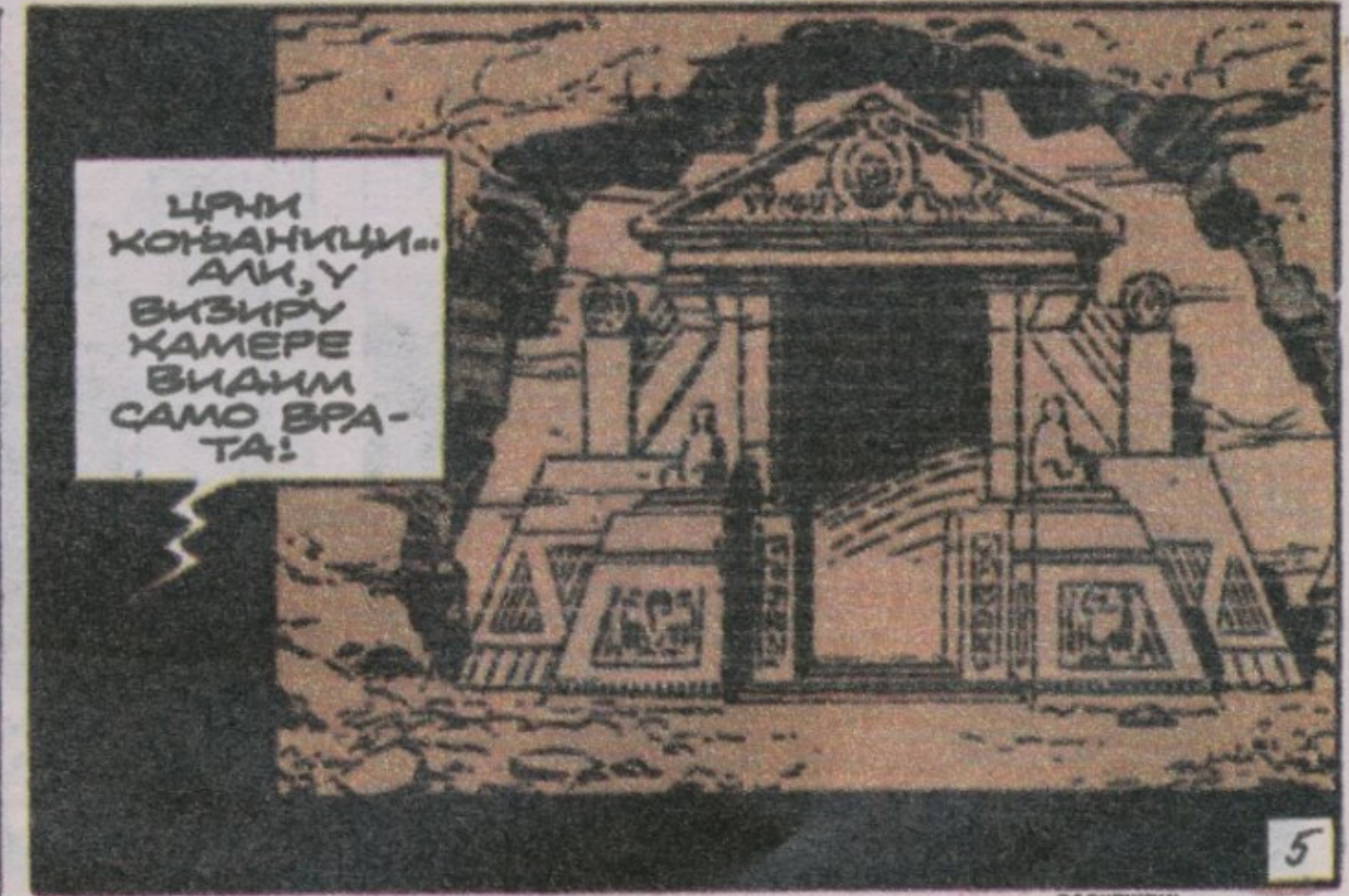
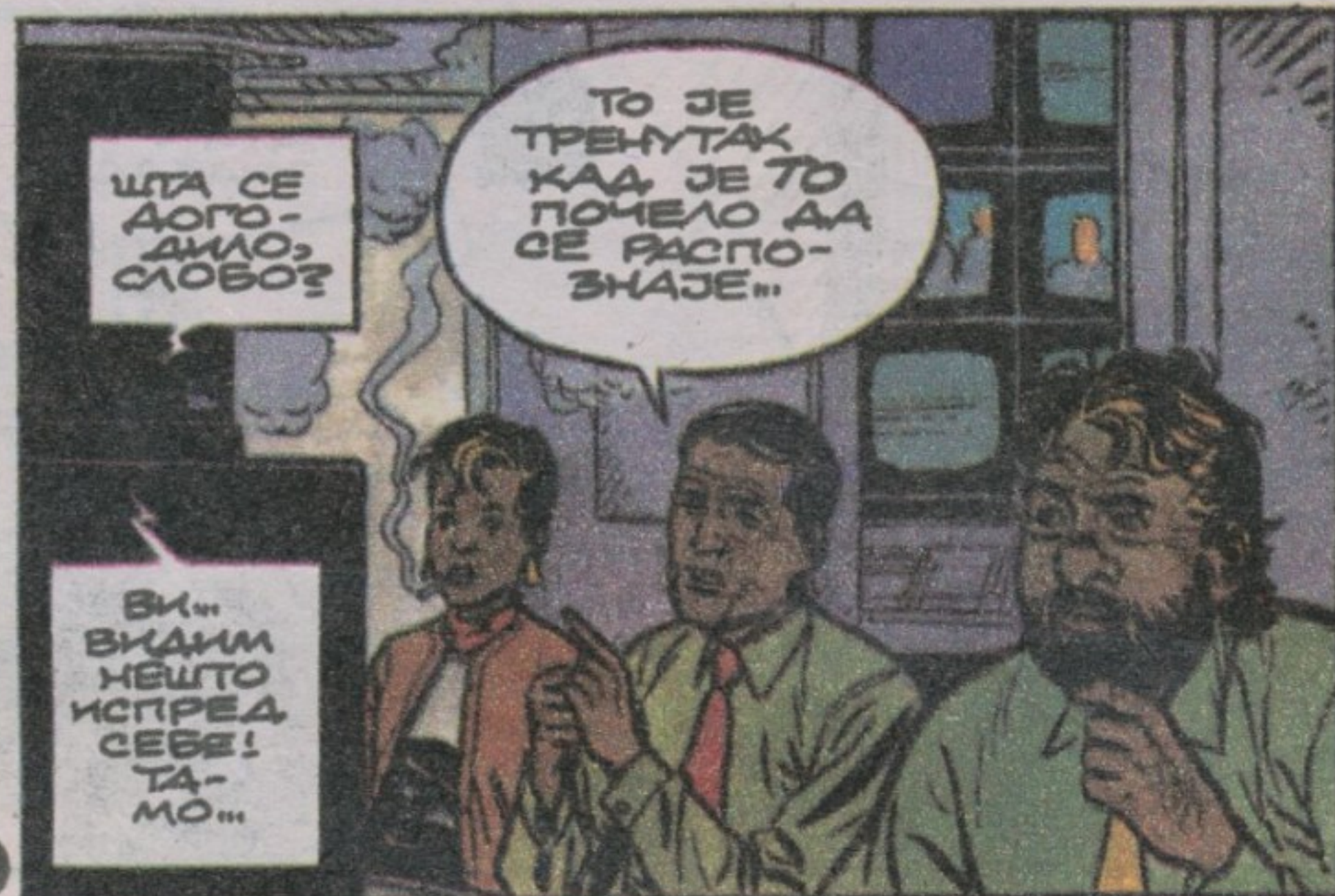
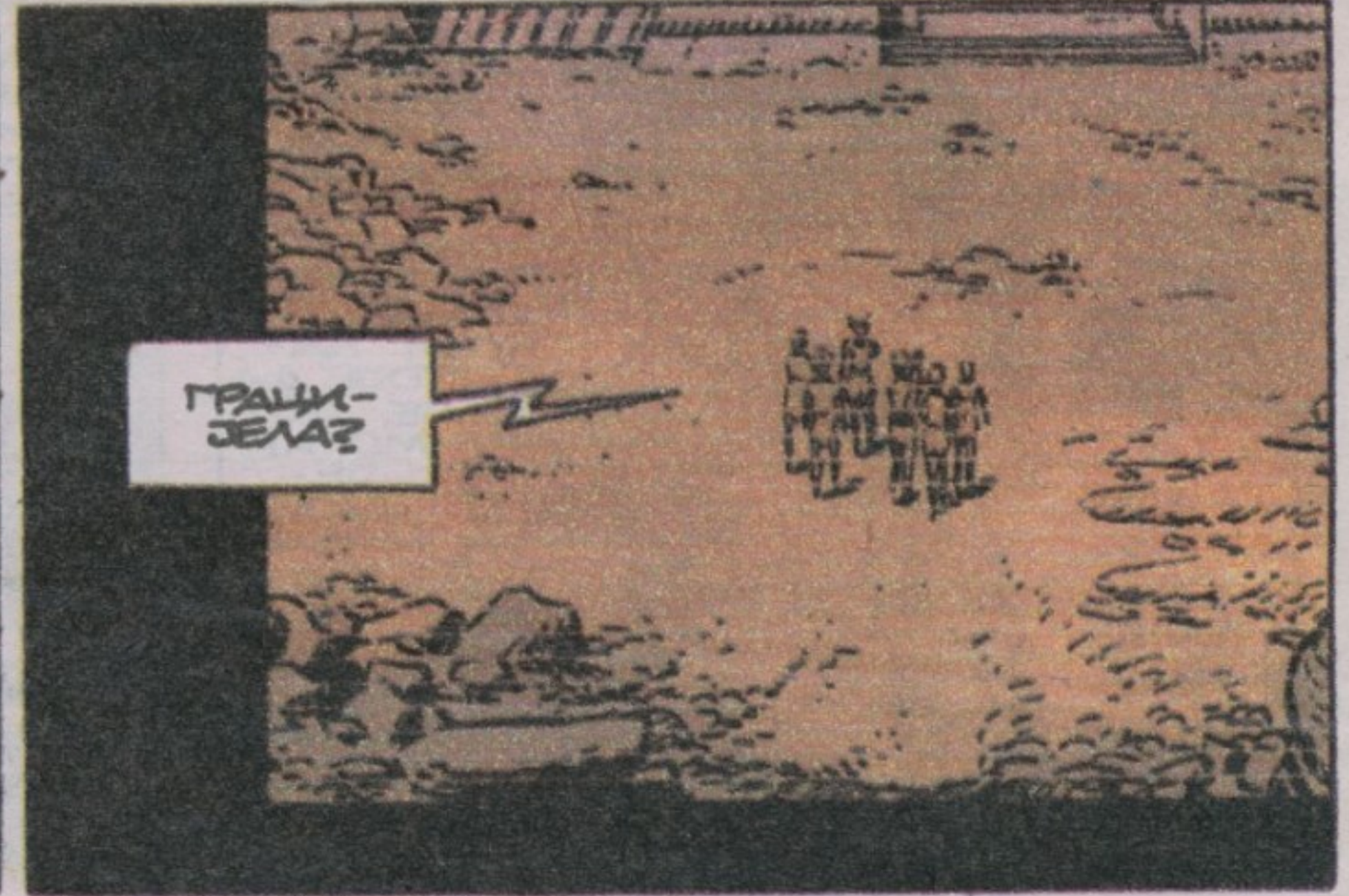
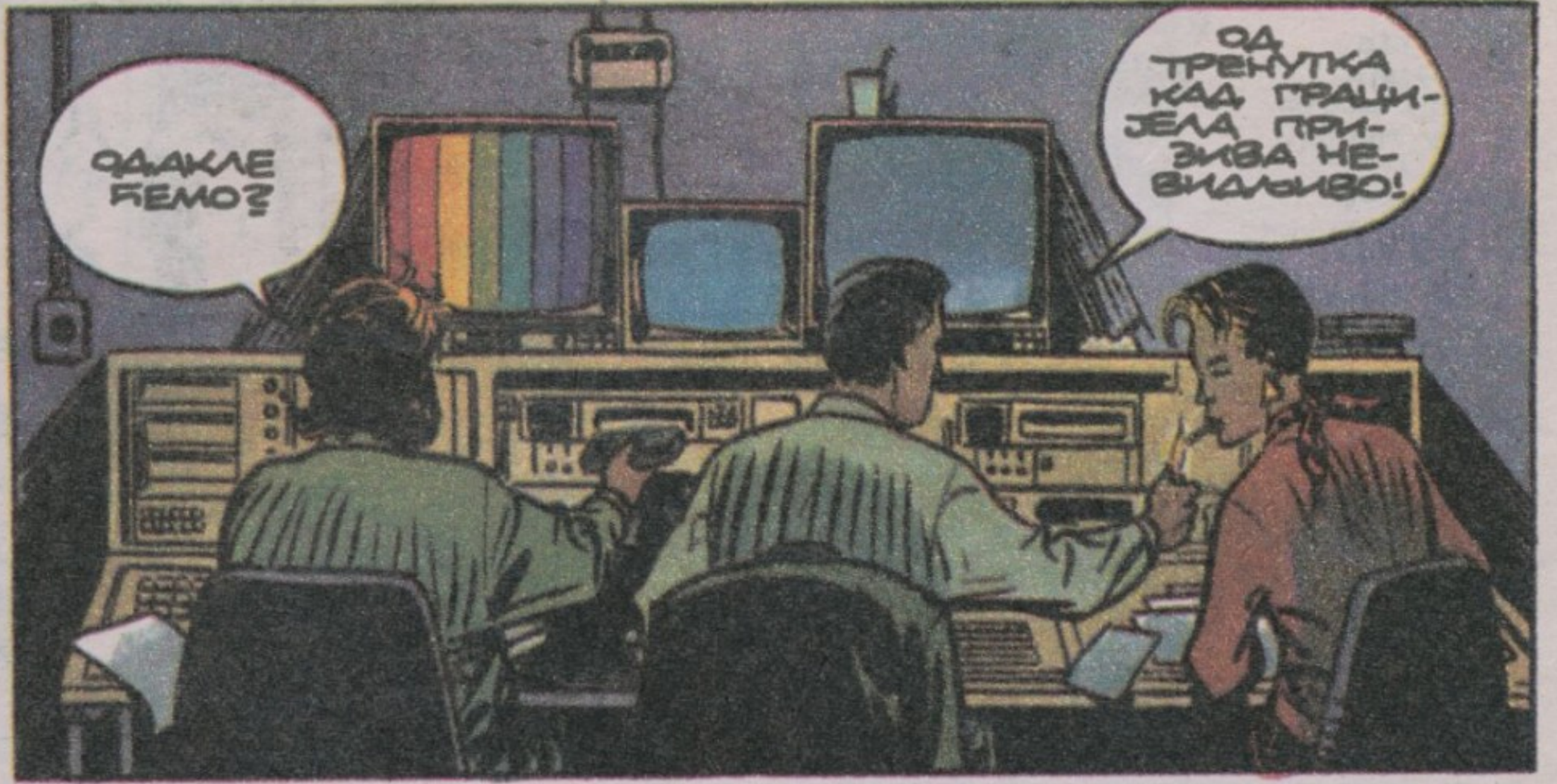
ОД ЏОНА ВЕЈНА, ДРУ-
ГАР! ОД ЏОНА ФОРДА
И СЕМА ПЕКИНПОА,
ОД СВИХ ОНИХ
КОЈИ СУ БИЛИ
ПРАВИ АМЕРИ-
КАНЦИ!

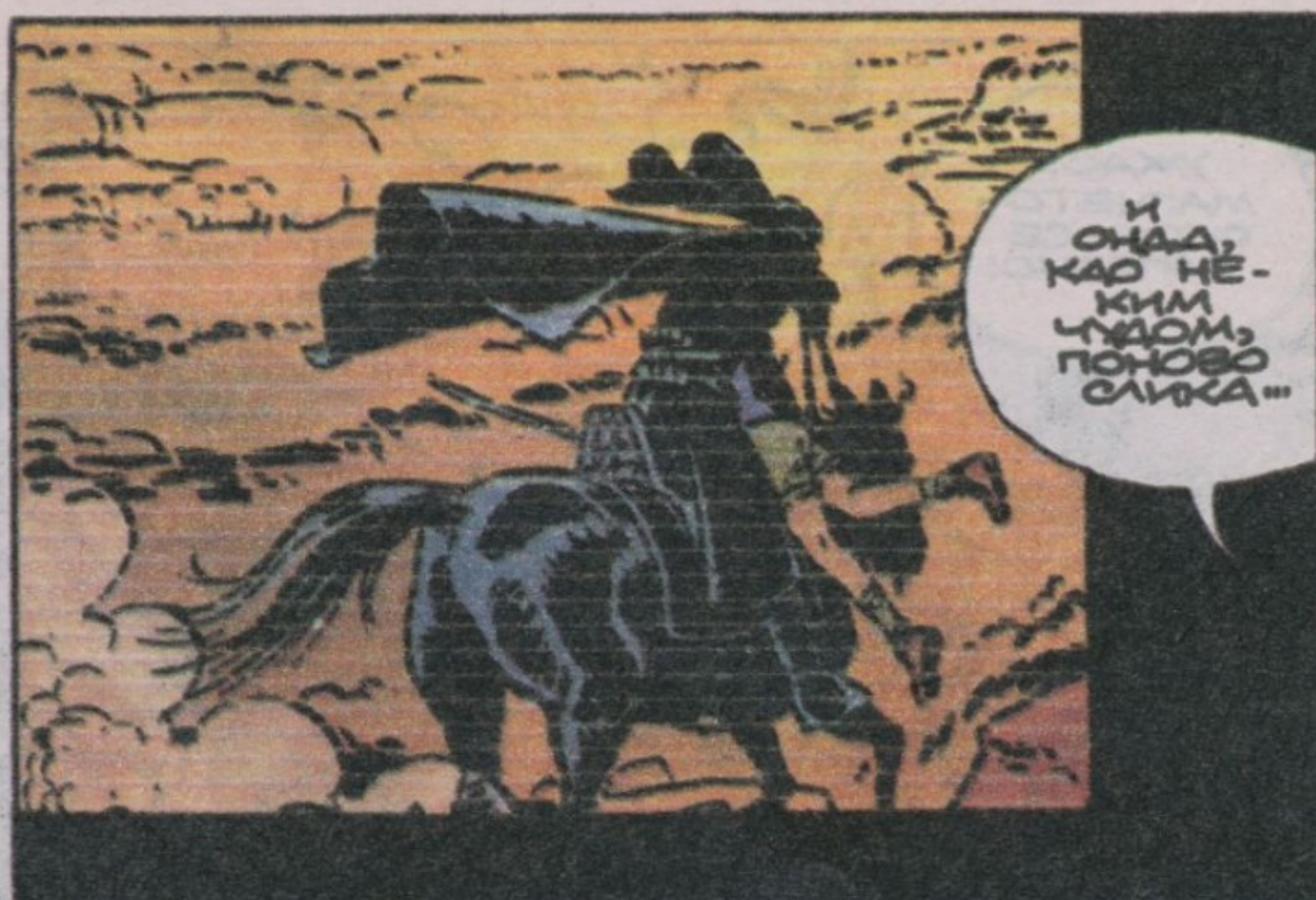

НЕРВИРА МЕ
ОВАЈ КАУБОЈ
СА СВОЈИМ
РОДЕО РА-
СИЗМОМ!

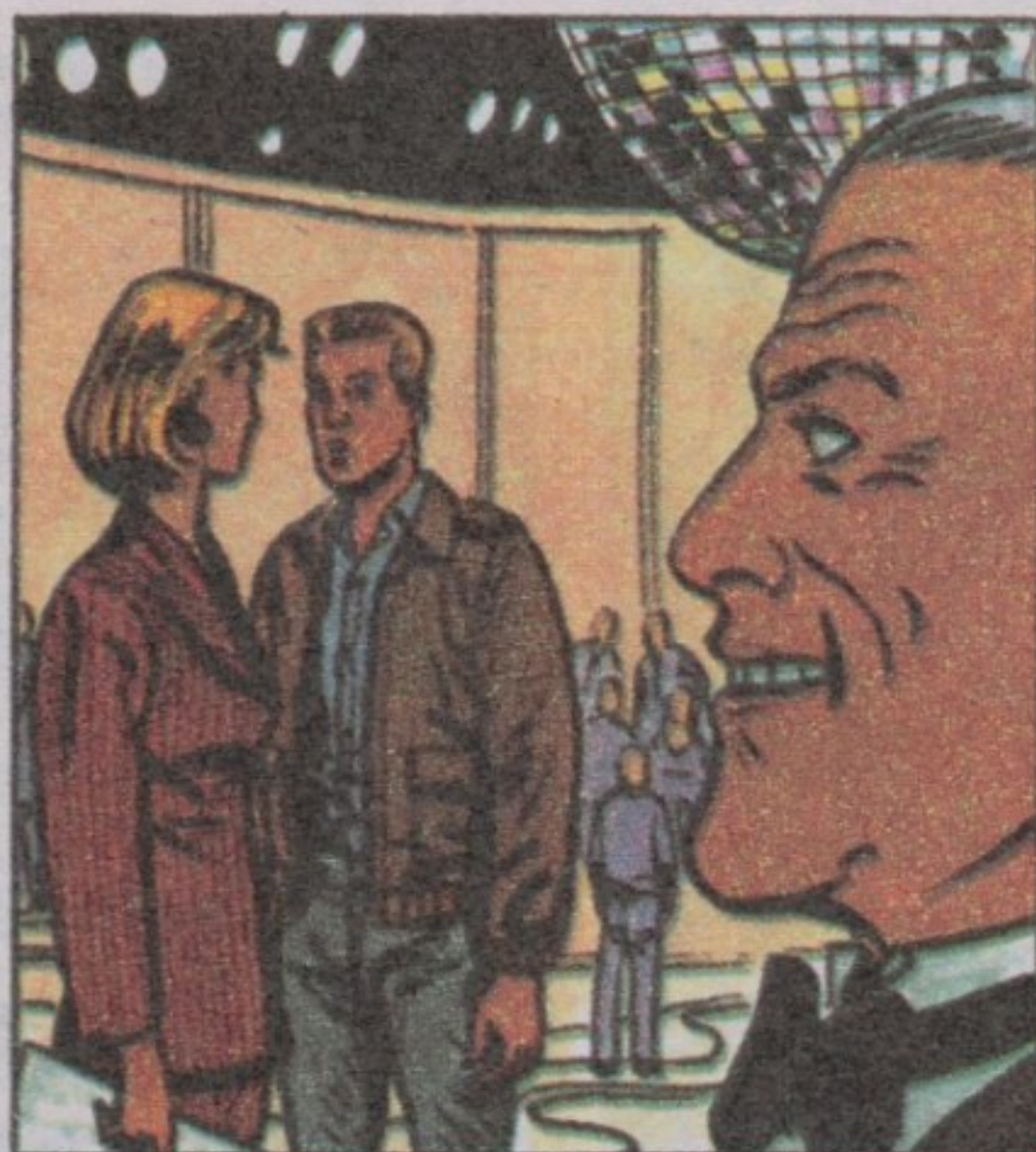
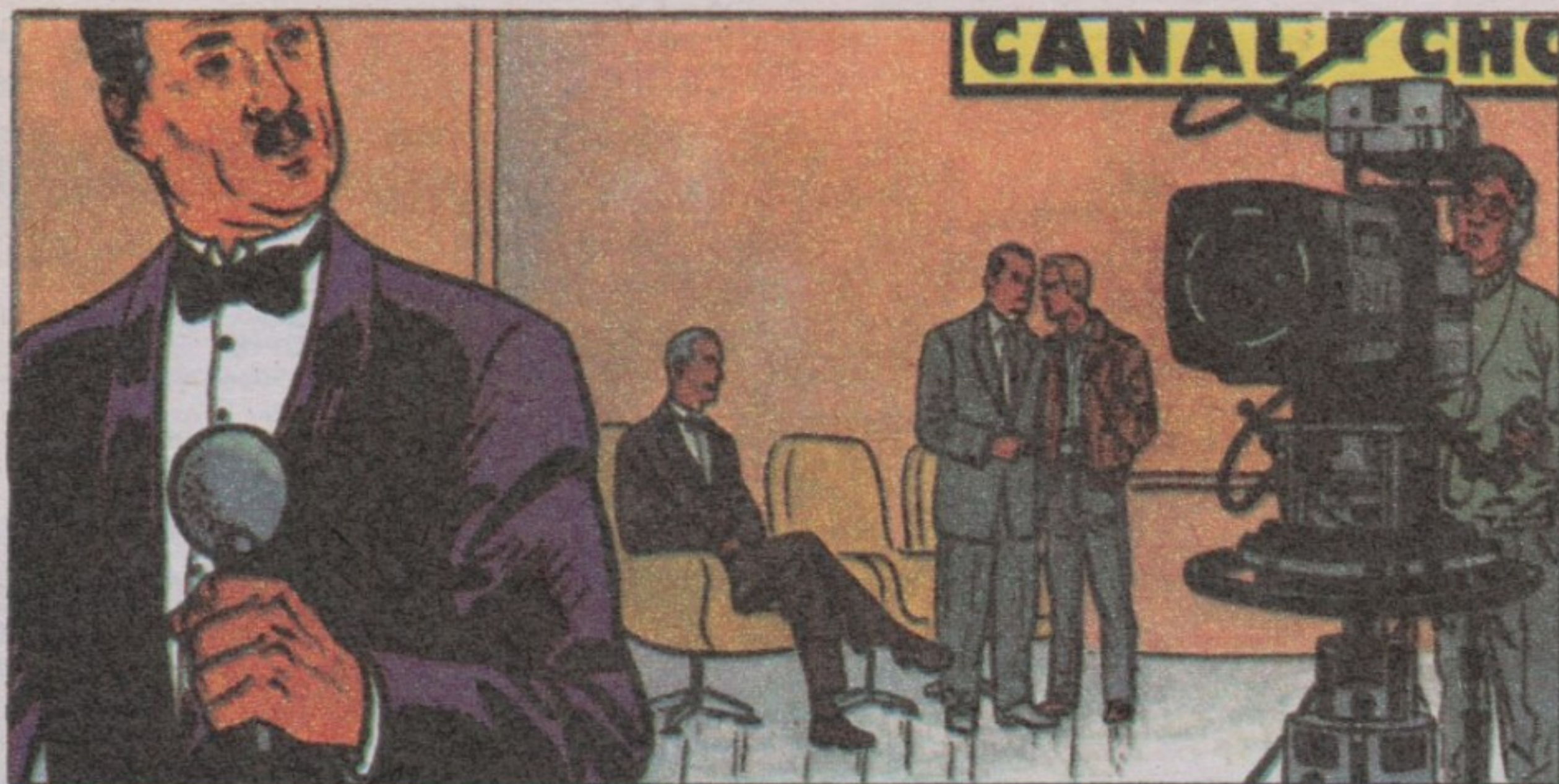
И
ПОРЕД
ТОГА, ФИЛ
ЈЕ НАПРА-
ВИО ДОБАР
ПОСАО!

У СУЛТАНОВИ
АБОРТУ
НАСТАЛА
ЈЕ ЛУДА
ЈУРНАВА
ЈЕР СУ ОТ-
КРИЛИ ЧЕ
БАН ЧУА И
ЊЕГОВЕ
КАМЕРМА-
НЕ!

ОНИ САДА
БЕЖЕ КРОЗ
ОДАЈЕ ОДРЕ-
ЂЕНЕ ЗА СУЛ-
ТАНОВЕ ЖЕ-
НЕ...ТО СВЕТО-
ГРЂЕ МОЖЕ
ИХ КУПТИ
КОШТА-
ТИ!

У БИВШЕМ
ЦЕНТРАЛ-
НОМ КОМИ-
ТЕТУ БРОЈЕ
СЕ ЖРТВЕ И
СА ЈЕДНЕ И
СА ДРУГЕ
СТРАНЕ! ЗЕМЉА
ЈЕ ОСТАЛА
БЕЗ ВЛАДЕ!
НА УЛИЦИ
СЕ ЧУЈЕ
ГРЈАЖА...

КОД
РОЗИ
СЕ
ВОДИ
ПРАВА
БИТКА
ИЗМЕЂУ
КРИЈУМЧА-
РА И ЧУВА-
РА НА-
ЦИО-
НАЛ-
НОГ
ПАР-
КА!
СЛОНОВИ
СУ
ПО-
БЕГЛИ...

...ИСТО
КАО
И КИТО-
ВИ
КОЈЕ ЈЕ
НАШ ПРИ-
ЈАТЕЉ
АНДРЕАС
УЗАЛУАНО
ОЧЕКИВАО
У МАГЛИ
СЕВЕРНОГ
МОРА...

У
ЊУЈОРКУ
ЧУВАРИ
РЕДА
ДОЖИВ-
ЈАВАЈУ
ПРАВЕ
ОВАЦИ-
ЈЕ ПО-
ШТО СУ
УХВАТИ-
ЛИ ПЕТ-
НАЕСТАК
КРИМИ-
НАЛ-
ЦА...

У
ЗАМКУ
ГОСПОДИ-
НА КАС-
СТЕНГА
ЊЕГОВА
ЖЕНА
УСПОСТА-
ВИЛА ЈЕ
ВЕЗУ СА
ГОСПОДИ-
ЦОМ
АМАНОМ!
ВОДЕ
ЗАКСТА
ЗАНИМЛИВ
РАЗГОВОР...

ПОСЛЕ
СУЧЕЉАВА-
ЊА СА НА-
ШИМ ИЗВАН-
РЕДНИМ
КОЛЕГАМА
ДЕСЛОМ И
ДИПЛОМ, ГОСПО-
ДИН МИНИСТАР
ЈЕ ПОБЕГАО
У ПАРК ИСПРЕД
ЗАМКА...

У ИСТОМ ТРЕНУТКУ У
ЗЕМЉИ У КОЈОЈ ОЧИГЛЕДНО
НЕ ВОЛЕ НИ СЛИКАЊЕ, НИ
СТРАНИЦЕ, НИ СЛИКЕ СТРА-
НАЦА!!!

ДНК анализа светог Луке

ДНК тестови моштију за које се тврди да припадају светом Луки указују да загонетни посмртни остаци свакако потичу од човека пореклом из Сирије која је, по писаним изворима, родни крај еванђелисте. Испитивање старости тела, обављено радио-карбонском методом, показује да је у питању особа преминула између 72. и 416. године нове ере.

По библијском предању, свети Лука је био лекар који се придружио апостолу Павлу на једном од његових мисионарских путовања. Родио се у античком граду Антиохији која је до 63. године пре наше ере, кад је пала под власт Римљана, била главни град Сирије, а умро у граду Теби, у Грчкој, око 150. године нове ере, у 84. години. Његова путештвија са апостолом Павлом описана су у Делима апостолским, а приписује му се не само јеванђеље, по њему названо Лукино, већ и значајан удео у стварању Јеванђеља по Марку и Матеју. Његов дан обележава се у Цркви 25. октобра, а у народу се сматра заштитником лекара и уметника.

Верује се да је свети Лука првобитно био сахрањен у Грчкој, али је око 300. године пренет у Константинопољ, данашњи Истанбул, у Турској, да би пуних хиљаду година касније био пресељен у Падову. Постоји оправдана сумња да је тело на путу из Константинопоља у Италију негде замењено другим, највероватније особом из Грчке или Турске. Питање веродостојности моштију светог Луке поставља се одавно, чак и у свештеним круговима. Могућност да је тело замењено неким Грком или Турчином одавно изазива расправе, али доскора није постојао ниједан материјални доказ који би помогао да се утврди истина. Осим самог тела преминулог еванђелисте.

ЧИНЕ СВ МОШТИ?

У бројне покушаје да се установи да ли је тело светог Луке, једног од четворице еванђелиста, уистину оно које је сахрањено у гробници у Падови недавно се укључила и генетика

Пре неколико година италијански научници затражили су допуштење бискупа из Падове да прегледају тело и покушају да одговоре да ли су у питању заиста мошти овог светитеља. Гроб у базилици Светог Јустина је отворен и група одабраних, коју је предво-

дио бискуп, узела је два зуба из вилице овог тела.

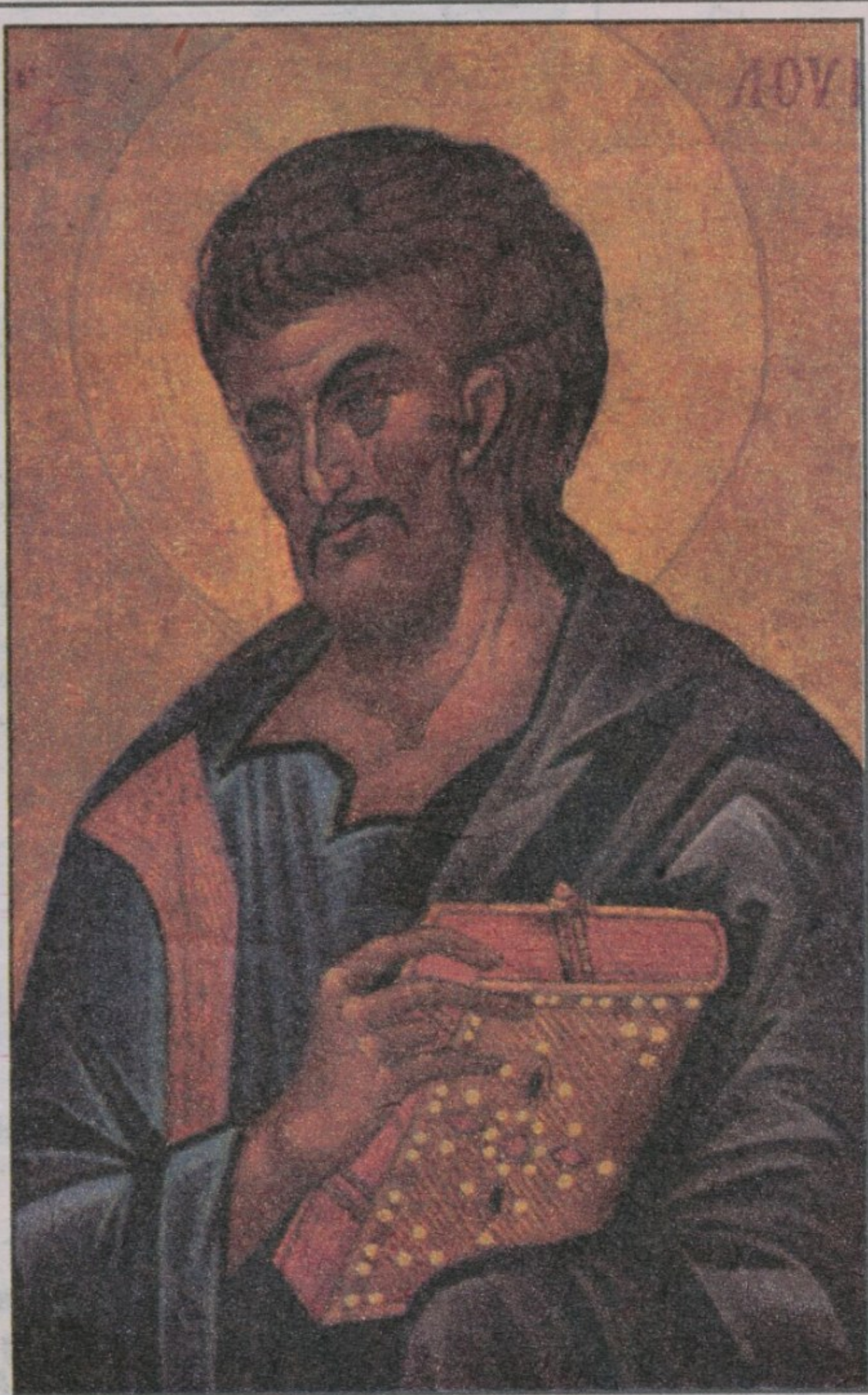
ДНК тестови обављени су искључиво на ткиву извађеном из зуба. Први резултати показали су да особа сахрањена у мермерном саркофагу ни у ком случају није грчког порекла, али се тешко може разлучити да

ли је из Сирије или Турске јер су због географске близине народи на овим просторима генетски слични. Професор Гвидо Барбујани, који је водио истраживање, каже да је особа у саркофагу највероватније сиријског порекла, мада не може потпуно да се занемари могућност да је пореклом из Турске.

— Проучавањем ДНК узорака из древних костију разоткривају се значајне појединости из људске историје — каже доктор Барбујани. — Али, иако ДНК тестови могу да покажу са ког континента долази особа од које потичу остаци, тешко је разлучити потконтиненте или државе осим ако имате стварне претпоставке које проверавате.

Употражи за одговором одакле потиче тело сахрањено у Падови, доктор Барбујани са универзитета у Ферари и његове колеге са универзитета у Фиренци, Женеви и Риму сакупили су ДНК узорке савремених грчких, турских и сиријских грађана. Потом су прегледали и упоредили митохондрије, како се стручно називају делови ДНК материјала у ћелијској грађи, са ДНК материјалом извађеним из зуба загонетног скелета. Резултати су показали да је три пута вероватније сиријско него грчко порекло. Све то указује да је већа вероватноћа да тело на свом путу није замењено и да у саркофагу у Падови почивају мошти еванђелисте из Сирије.

С. Б.

Еванђелиста Лука, икона коју је, око 1360. године, темпером на дрвету у Хиландару урадио сликар из Грчке

ПРИПРЕМА
ЈОВА
РАДОВАНОВИЋ

ИЛУСТРОВАО
ДОБРОСАВ
БОБ
ЖИВКОВИЋ

РЕЗ ЗА ЦАРА?

Молим вас да ми објасните како је настао медицински израз „царски рез“.

НАТАША
Смедерево

Медицински израз „царски рез“ настао је у 17. веку погрешним тумачењем стручног латинског назива *sectio caesarea*. Заблуда се, међутим, јавила знатно раније тако што је на основу Плинијевог (23–79) израза *caesares* за људе рођене *ex utero matris caeso nati* (изрезани из материце) временом исплетена непроверена легенда.

По њој је и познати антички војсковођа Јулије Цезар угледао свет уз помоћ царског реза. Његов надимак Цезар тумачен је, наиме, речју *caesus* – изрезан. Како је касније од речи цезар постепено настала титула цар, појам цар почео је да се повезује са оваквим порођајем, па је тако настао и назив „царски рез“.

Постоје и други извори по којима се то погрешно тумачење поново везује за Цезара, односно за његов закон *lex caesarea* који је налагао да се отвори утроба сваке жене умрле у поодмаклој трудноћи. Иначе, сама операција помиње се још у грчкој митологији. Према предањима, бог вина Дионис и бог лекарства Асклепије рођени су уз помоћ царског реза.

ТИ СИ БОГУ МИЛА

Скитао се и свашта (сваког дана зајочинице
коне ходије), амак ва, у Јофоскоу сам водилије.

Као друго, желела бих да знам порекло моје имена
(ВАНЈА) и ко је била 10 први/а Ванја? ✓✓

ВАНЈА БАЛАЋ
СТАНКА МАРТИНОВИЋА Б.Б.
24322 ЛОВЋЕНАЦ

Твоје име је изведено из имена Ивана (Иван) што на хебрејском означава особу која је мила Богу. Исто порекло и значење има име Јован (Јована, Јованка) које је настало по светом Јовану, крститељу Исуса Христа и честој крсној слави код Срба.

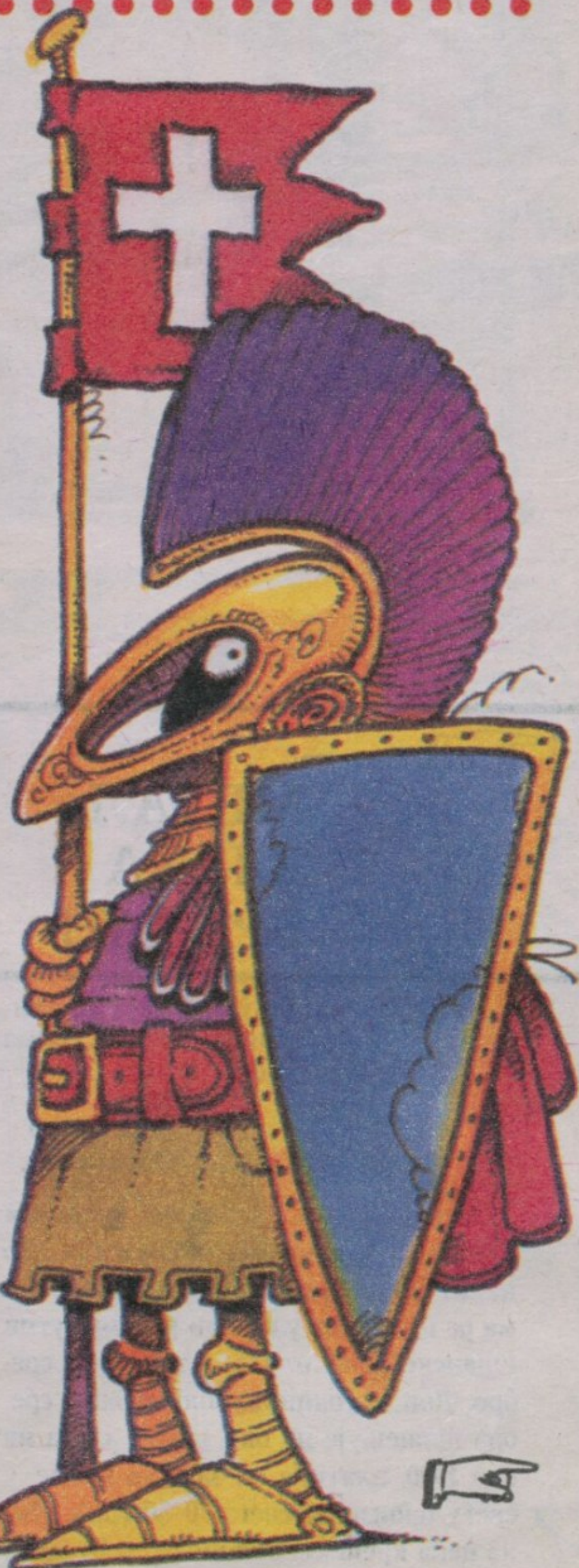
ЗНАК ПОБЕДЕ

Молим вас да ми што пре одговорите шта тачно значи и када је настала латинска изрека „Hoc signo vinces“?

ЗОРАН
Барајево

Изреку „Hoc signo vinces“ (Овим знаком ћеш победити), дугујемо првом црквеном историчару Памфилију Еусебију (265 – 340). Он у свом делу „*Vita Constantini*“ (Живот Константина) приповеда да се за време борбе тог римског цара са противником Максенцијем на небу појавио крст на коме су, наводно, могле да се прочитају те речи. Константин је тада ставио крст на своју заставу и заоста победио. То је било 313. године, када је Константин издао и такозвани Милански едикт којим је хришћанство званично изједначено са осталим верама.

четрдесет седам

ЗАБАВНИК
2.11.2001.

КАПЕЛА И УТВРЂЕЊЕ

Волео бих да знам чему је била намењена чувена Сикстинска капела у Ватикану.

РАНКО Батајница

Сикстинска капела, грађена у Ватикану од 1473. до 1480. године, била је замишљена не само као главна капела Свете столице него и

као војно утврђење. Предлог да се та зграда подигне дао је папа Сикст IV (поглавар Католичке цркве од 1471. до 1484), па

је по њему капела и добила

име.

Сикстинску капелу красе фреске мајстора ренесансе као што су: Перуџино, Ботичели, Сињорели, Гирландајо и Росели. Најчувенији је ипак Микеланђелов „Страшни суд“ (рађен

од 1536. до 1541) на зиду иза олтараш

КО ЈЕ ПРВИ?

Занима ме да ли су научна открића више оспоравана у прошлости или су то данас.

БРАНКО Инђија

Познато је да до истог научног открића могу да дођу два или више научника, независно један од другог. Тако је, рецимо, анализом 400 радова славног физичара лорда Келвина (1824-1907) утврђено да су 32 рада садржала резултате које су добили и његови супарници.

Сличних примера има и данас, али су, изгледа, научници у прошлости много теже подносили чињеницу да постоје савременици кадри да постигну истоветне резултате. Недавно проучавање историје научних открића показало је да је пре 1700. године било оспоравано 92 одсто истовремених проналазака док је током 20. века само 33 одсто таквих открића било изложено сумњи и оспоравању.

МЕТАЛ ЗЛАТА ВРЕДАН

Молим вас да нешто више напишете о својствима платине.

ЗДРАВКО Обреновац

За платину се знало још у старом Египту, а Индиосима је служила као накит давно пре открића Америке. Сама реч платина у ствари је деминутив шпанске речи плата, што значи сребро. Док се годишња производња сребра процењује на око 10.000, злата на око 1000, платине се, за исто време, у свету произведе свега 70-80 тона. Њена цена креће се, обично, између 300 и

1000 долара за фину унцу (31,103 g).

Највећа количина тог племенитог метала добија се у арктичким крајевима Русије и у јужноафричкој покрајини Трансвал, а највеће залихе чувају се у швајцарским и још неким банкама света.

Платина је најјачи катализатор (супстанца која убрзава хемијске процесе) за који се зна и зато без ње не могу да се конструирају борбени авиони, ракете и космичке летелице. У издувним гасовима аутомобила платина помаже да се отровни састојци претворе у безопасни угљен-диоксид (CO_2) и водену пару (H_2O). У авионима се, уз помоћ платине, из озона који је у већим количинама отрован одузима један атом што га претвара у обичан кисеоник.

У неким случајевима платина као катализатор поспешује хемијске реакције и до милион пута. С додатком кобалта она даје легуру изванредних магнетних својстава, а са придијумом гради легуру чија је тачка топљења изузетно висока ■

Дописујте се,
људи!

РЕШЕЊА

ОШТРО ОКО

Исте су слике под бројем 4 и 16.

ГЕОМЕТРИЈСКЕ ФИГУРЕ

Троуглови – 22.

КОМБИНОВАНА УКРШТЕНИЦА

Сви, испит, телевизор, Лиран, н, Пиран, кна, ЕК, сморац, тактичар, Има, љиљан, Томск, Рико, Салов, Авари, Марић ■

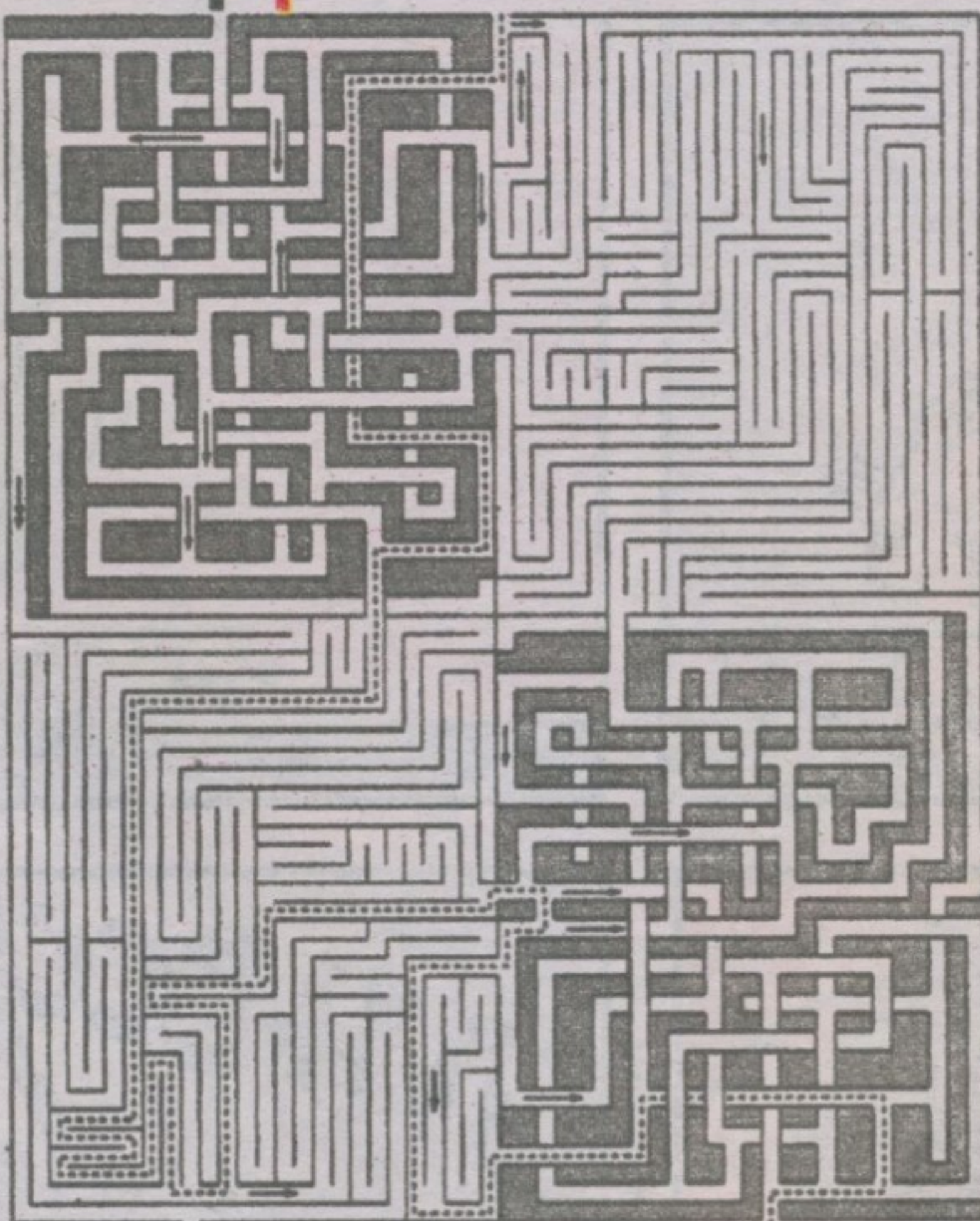
УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Одбојка, рл, Келн, самар, к, оне, Ема, н, шатор, утрина, треске, Карл, тђ, ИГ, Арау, Варна, л, антиква ■

МАЧЕВИ

7, 3, 6, 5, 10, 11, 2, 14, 1, 8, 4, 12, 9, 15 и 13.

ЛАВИРИНТ

четрдесет девет

на ствар по закону обавезно означавање имена
ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК БРОЈ 2595
YU ISSN 0032-339X
Први број „Политикиног Забавника“ изашао је
28. фебруара 1939. године

Главни и одговорни уредник Зефирино Граси
Генерални директор Дарко Рибникар
Оснивач и издавач „ПОЛИТИКА“ А. Д.
Штампа Штампарија Политике А.Д.
11000 Београд,
Македонска 29

Заменик Главној и одговорној уредника Недељка Сташић
Ликовно графички уредник Душан Глушац
Графички уредник стилиста Горан Војиновић
Редакција Олга Вукадиновић
Бојана Дожић
Слободанка Делибашић
Мина Илић
Петар Милатовић
Весна Минић
Вито Недељковић
Мирјана Огњановић
Биљана Орловић
Љубомир Патрновић
Јова Радовановић
Весна Ракић
Весна Софреновић
Миленко Тодоровић

Техничка редакција Слободанка Вујић
Зоран Петканић
Митра Тиљев
Секретаријат Зорица Филиповић
Редакција „ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК“
Македонска 29
11001 Београд, П. факс 124

Телефони Секретаријат 3224-471
Редакција 3224-483
Техничка редакција 3226-620
централа 3224-191 и 3225-761
претплата 3228-776

Маркетинг агенција Македонска 31/1,
тел. 3220-645

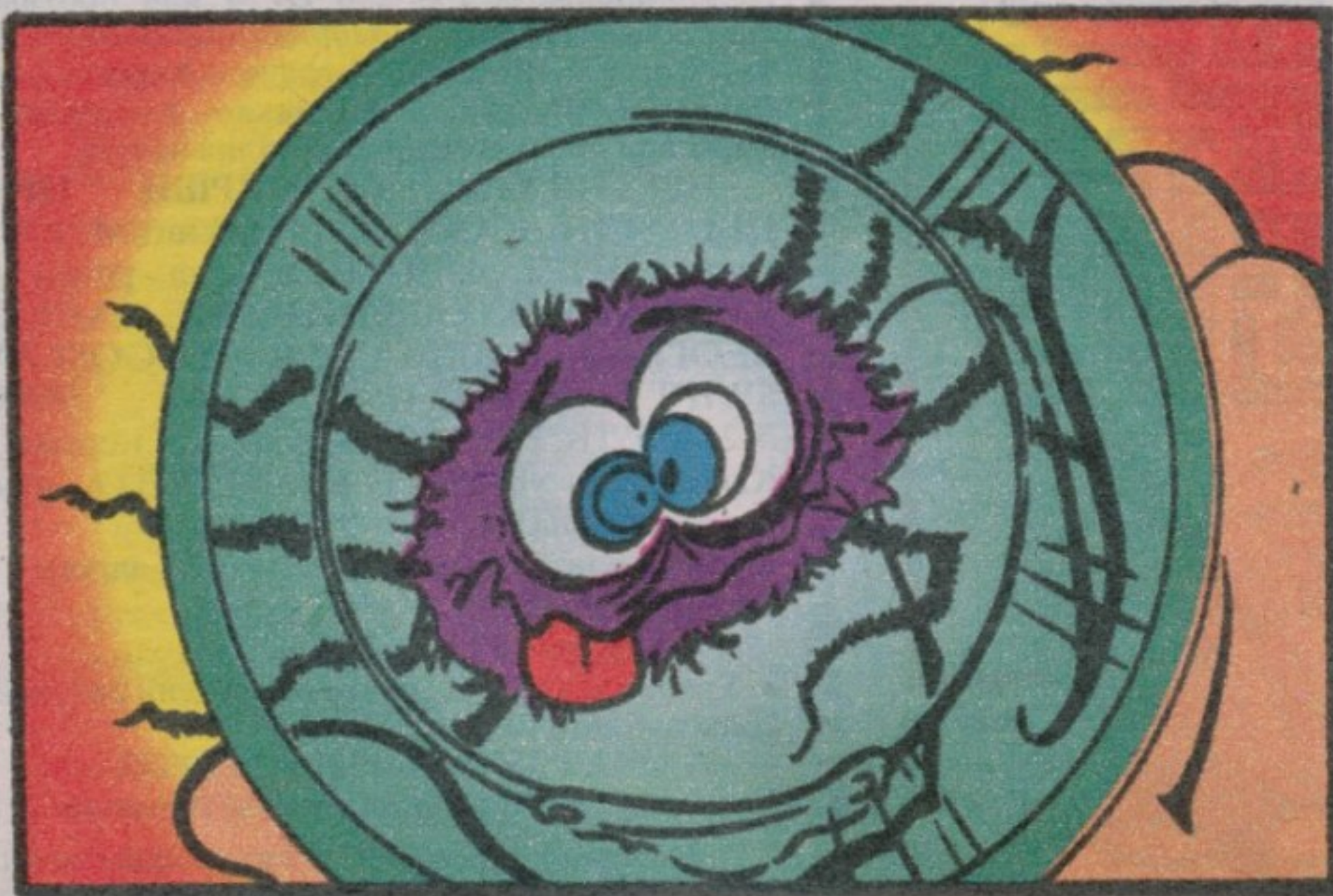
Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
На основу мишљења Републичког секретаријата
за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. 1
1973. године не плаћа се порез на промет.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец 156,00 дин. 3 месеца 468,00 дин. 6 месеци 936,00 дин.
Претплата на жиро рачун број: 40801-603-2-47280,
уз обавезну назнаку: „ПОЛИТИКА“ А. Д.
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ
„ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 136 DEM или противвредност осталих валута. Полугодишња/авионом: I група – Европа: 191 DEM. II група – Азија – Африка: 200 DEM. III група – Америка – Аустралија: 215 DEM или противвредност осталих валута.

ПРЕТПЛАТА СЕ ВРШИ ПРЕКО:
DEUTSCHE BANK AG, Frankfurt/M, FR Germany, SWIFT: DEUTDEFF, на рачун број: 100935966200, КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАНКЕ АД БЕОГРАД, Београд, FR YUGOSLAVIA, SWIFT: KOVBVUBG, BLZ 99900158, А У КОРИСТ „ПОЛИТИКА“ АД, Београд
Као сврха уплате ОБАВЕЗНО навести „претплата на лист“.
Копију уплате обавезно послати на адресу ПОЛИТИКА АД, 11000 Београд, 29. новембра 24/1 Yugoslavia
● Уплате за ОГЛАС на горе наведени рачун, а копију уплате на факс: ++381 11 3226 353 или ++381 11 3249 293
Годишњу претплату на лист не примамо.

Интернет адреса: <http://www.politika.co.yu>
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

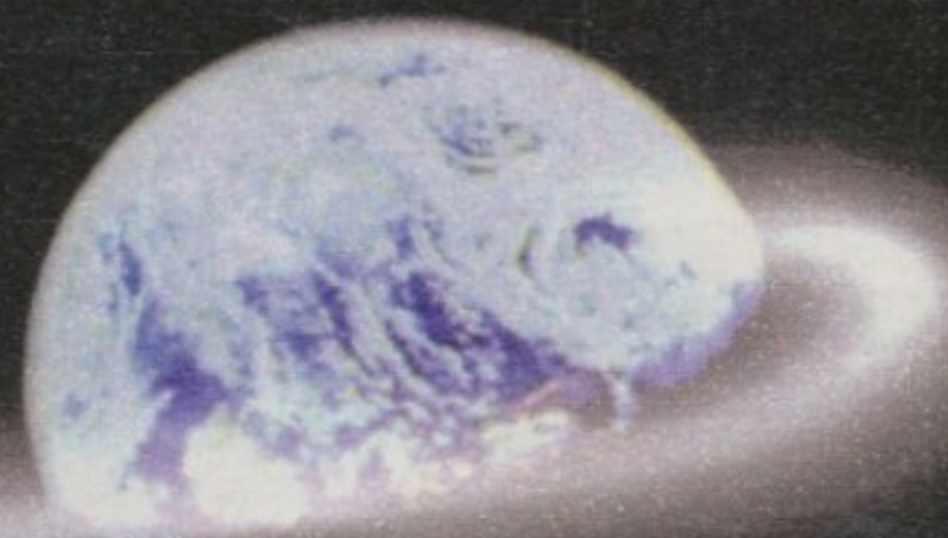

© 1994 United Feature Syndicate, Inc.

JTM DAVIS 5-15

INVAZIJA?!

PIONIR 1 sa Marsa:

-...vanzemaljci su u svim sektorima.
Nalazimo se u potpunom okruženju.
Tražimo daljne instrukcije! Ponavljam,
tražimo daljne instrukcije!

ZEMLJA:

-Pionir 1, ponavljam Pionir 1
da li se čujemo?
Probajte, ponudite im

Kiddy!

PIONIR 1 sa Marsa:
- USPELO JE!

ТОА ЌЕ МОРАТИ ДА
ПРИКУПЕ СВУ СНАГУ ДА
БИ УНИШТИЛИ МАКУТУ...

BIONICLE II:

DEEP INTO DARKNESS

НАСТАВИКЕ СЕ

